

سعید پاشا ، اسماعیل
پاشا ، محمد توفیق پاشا
و عباس حلمی پاشا .

شرع نظرندہ دنیا ، فقر ،
عنا ، توکل ہم کسب .
امام : محمد صلاح ازدانوف .
شرق غہ عائد پاشا اثر لر .
احمد زکی .

حفظ صحت

حطی .

ربا حقندہ

داکر آیوخانوف .

اولکدن یاردم کوتو .

نوشیروان یاشف .

بیوک خدمتله اوفاق بر
تقدیر

شاہ کمال صالیف .

حلب خاطرہ لری

صاقماری .

سیاحت خاطرہ لری

نور علی نادیف .

حقیقت حیات

م . ض . ی .

تربیه و تعلیم : تل و ادبیات

اوقتو اصولری - معلم

عبدالرحمن سعدی . «خاطرہ

و آنک اہیتی» - مرد عالم

محمدی

مراسلہ و مخابره : خیوہ .

بخارا ، و طورای دن .

ادبیات : «أحموش» - شیخ الله

طولین .

متنوعہ .

شورا

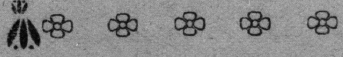
عدد ۷

آپریل ۱ = سنہ ۱۹۱۵

محرری : رضاء الدین بن فخر الدین

ناشری : «م . ساکر وم . ذاکر راسیفار»

۵ نچی نومبر «شورا» ده اسماعیل جعفری امضاسی برله «اولیا آنا شهرنده ایسکی قبرلر و ایسکی کتابلر» اسمنده بر مقاله یازلادی. شونک بعض اورنلرینی تصحیح قیلورغه مجبور بولدق. شویله: ۱۹۱۰ نچی یلنگ یاز باشنده «اولیا آنا» ده یرلی یهودیلر-نگ «تالاس» صووننه یاقین اورامده غیر رسمی بولغان عبادت خانهلرندن کله هم تیری که یازلغان توراتلری یوغالغان و محلی حکومت طرفندن بو واقعه حقنده تیوشلی تدبیرلر قیلنغان. اون ایکی کوندن صوونک مذکور «تورات» تالاس صونده تابولوب ایهلرینه قایتارلوب بیرلادی. اسماعیل جعفری نگ «بر تانار بالاسی، تالاس صووندن بالق طوقانده بر ایسکی نابوب قاتقان. اول کتاب ایسکی تورک یازووی بولور» دیب طوقانده ایسکی کتایی یهودیلرنگ شول توراتلریدر. ناچالیک آنا شهرنده تابشردی.

شولایوق جعفری افندینگ بر قبرنی تعریف ایتوب ده «بر تورک خانی یا که یوک درجلی عالم بولورغه تیوشلی» ی. آنک بو فکری طوغری توگل. چونکه «اولیا آنا» شهر بو طرفنی روسیه عسکری ضبط ایتکندن صوونک وجود که کیلگان شهردر. شونک ایچون مونده تاریخغه تعلق ایته طورغان نرسه یوق. روسیه عسکری کیلمازدن بورون، اولیا آنا اورتنده کچکنه بر قورغانغه همده برده مذکور قبرگنه بولغان. بو طرفده هر اون چاقرومده بر قبر بار. شونک ایچون «اولیا آنا» ده غی قبرنگ یرلی خلقلر قاشنده اهمیتی آز. اوزلرینه صدقه کوبرهک بولسون ایچون آنی چیتدن کیلگان درویشلرگنه کوتاده نر.

ح بیگیف. «اولیا آنا» ۱۰ نچی مارت ۱۹۱۵.

طغرائی حقنده

«شورا» نگ بیسنچی نسخه سنده اسماعیل الجعفری افندی طرفندن «اولیا آنا» ده غی ایسکی کتابلر حقنده یازلغان مقاله ده طغرائی نگ آنا- آنا صولرن آلوب بالا اوسدرو یوللرن اوزینگ کیمیا کتابنده بیان ایتکنلگی ذکر ایتلگان.

غرب عالملرندن اون آلتنجی عصرده یاشاگان یاراتسیلزده صنعی روشده انسان یاصو ایچون بر ریتسیب یازوب قالدوغان. آنک اول ریتسیبی یالوغیا کتابلرنده مذکوردر. طغرائی نگ مذکور کتاینه یاقن تورغان هوسلی ذاتلر انسان یاصو

حقند غی تعلیماتلرن یازوب ییارسه لر یاراتسیلزنگ آندن اقتباس ایتوب ایشمه گانن بلورگه ممکن بولور ایدی. اگرده برسی نگ تعلیماتی ایکنجیسینگ عینی بولوب چقسه اول وقتده یاراتسیلزنی طغرائی فکرلرندن خبرسز دیهرگه یول کوب قالمی. بالخاصه یاراتسیلزنگ ابن سینا اثرلرن یاندرووی اول عالم نگ اسلام عالمری اثرلرندن خبردار ایکانلگن کورسه ته.

بو البته عملی اهمیتی حائز بر مسئله توگل. هر حالده اول حقده بر آز علمی معلومات آرتونک ضرری بولماس ایدی. عبد الله عزیز. ترویسکی.

آچورین فامیلیه سی

محترم محرر افندی حضرتلری!

«شورا» مجله گرده، بعض بر کشیلر طرفندن یازلمش شجره لرنی اوقوب مین ده اوزمده صاقلامقده بولغان بر شجره نی یازا جرئت ایتدم. بو ایسه آچورا بابدن کیتمش بر تارماقنگ شجره سیدر. روسیه نگ تورلی طرفینه یایلمش آچورا بالاری ایچون برر فائده سی بولمازمی دیه امید ایتدم. شاید لطفا درج ایده رسز دیب رجأده قالدیم.

روسیه نگ، آچورین فامیلیاسنده بولوب، تورلی طرفلرینه یایلگان کشیلرنی مین، تورلی آچورادن کیتکان دیوب اویلیدر ایدم. فقط ۶-۷ سنه تحصیلده مدرسه محمدیه ده، یوسف افندی آچورا حضرتلری حضورنده علم اقتصاد، تاریخ، فلسفه و سیاسی فلرینی اوقودقده، استاذم، قردش ذیه اونداشه ایدی. مین آگار سزنگ بابا گر بلکه باشقه آچورادر، قردش دیووگرده درست بولماز دیسه مده «بازامزده بر آچورادن تارالغان» دیوب سوزمنی رد ایته ایدی. توغری یایوق ایکانلگن بله آلمیم. احتمال بر آچورادن در، استاذم یوسف افندی دیدکینه کوره، حسن افندی تیمر بولاط اوغلی آچورین ده ده الوغ بر شجره بولورغه کیرهک. بلکه مین یازاچاق تارماقنگ ده بر نیچه بالاری آنک شجره سنده باردر.

قولمده صاقلامقده بولغان شجره نی عینا کوچره م:

اول بابامز قازان شهرندن چقغان (۱) قازان ییک، آنک اوغلی (۲) آق صرای ییک (ینه بر اوغلی کوک صرای ییک بولغان). آق صرای ییک نگ اوغلی (۳) موراط (مراد) ییک، موراط ییک نگ اوغلی (۴) بابامز آچورا ییک، آچورا ییک نگ اوغلی (۵) بولاش ییک، (آچورانگ ینه بوراش ییک، قوداش ییک اسمنده بالاری بولغان). بولاش ییک نگ اوغلی (۶) ایسکای ییک، ایسکای ییک نگ

۲۹ جمادی الاول - ۱۳۳۳ سنه

۱ اپریل - ۱۹۱۵ سنه

سەر زامان و الوغ ھا دیر

اسماعیل پاشا

۱۸۲۰ - ۱۸۹۵

سعید پاشا وفات بولغاندن سوڭ آنڭ اورنینه اسماعیل پاشا اوطوردی. اسماعیل پاشا، ابراهیم پاشا اوغلی بولوب ۱۲۴۶ - ۱۸۳۰ نجی یلده دنیاغه کیلگان و یاش وقتنده، محمد علی پاشا عائلهسی ایچون آچلغان مکتبده تحصیل ایتمک اییدی. اون آلتی یاشینه بتمکندن سوڭ حلیم، حسین، احمد اسمعیل پرنسیر برله اسماعیلده اوقور ایچون «پاریژ» غه کیتدی. مونلر آنڭ مؤدبیری استغان اسمعیل بر آرمهن اییدی. بارغان مدرسهلر نده تحصیللرینی تمام ایتمک لری سوڭ گنده بو پرنسیر مصرغه قایتدی (حسین گنه وفات ایتمک اییدی).

عباس پاشا زمانده، اسماعیل پاشا استانبول غه باروب حکومت خدمتینه کردی و شونده بر قدر یلر طوردی. سعید پاشا زمانده مصرغه قایتوب، یوقاری محکمه لردن برینه رئیس بولدی. سعید پاشا وفات بولغاندن سوڭ مصر تختینه اوطوردی.

اسماعیل پاشا، مصرده حکومت ایتمک محمد علی عائلهسندن بیشنجی پاشادر. موڭ قدر محمد علی عائلهسندن بولو شرطی برله سلطان اوزی تلگان بر پرنس نی پاشا ایتمک قویادر. اونکانده کی پاشاغه یاقن و یراق بولووینی اعتبار ایتمک طورمیدر اییدی همده اسماعیل پاشا قدر بولغان پاشالرنی «عزیز»، «والی»، «پاشا» عنوانلری برله یوروتهلر اییدی. درست، مونلر غه «خدیبو» دیب ایتلو و کاغدلر گه یازلوده بولادر اییدی لکن بو وقتده غی «خدیبو» لک

سعید پاشا

۱۸۲۲ - ۱۸۶۳

عباس پاشا وفات بولغاندن سوڭ مصر مملکتینه سعید پاشا حکمدار ایتلوب قویلدی. سعید پاشا، محمد علی پاشا اوغلی بولوب ۱۲۳۷ - ۱۸۲۲ ده «اسکندریه» شهر نده دنیاغه کیلگان اییدی. ۱۲۷۰ - ۱۸۵۴ نجی یلده، عباس پاشا وفات بولغاندن سوڭ مصر تختینه چیقدی.

سعید پاشا، مصر برله اسکندریه آراسنده اشله نه طورغان تیمر بول هم تیلیغرافی تمام ایتدردی و «سویس» قانالینی قازر ایچون معاهده یصاقتی و شول قانال ننگ تون طرفینه بر شهر صالدردی ده «پورت سعید» دیب اوز اسمینی بوردی ۱۲۷۶ - ۱۸۵۹ ده حجاز سفرینه باروب حج قیلوب قایتدی.

سعید پاشانگ ترجمه سینی یازوچی مصر محرر لری: «عام و آنڭ اهلینی حرمت ایتدر، مشرق تللرینی بلدر، فرانسزچه یاخشی سوبله شه در، ریاضی علملر و رسم هنرندن خبری بار اییدی، عدلک کورساتور گه طریشه در، ایگون برله کسب ایتمک خلقلر اوستینه سالونغان توله ولرنی بیک کوب کیموندی، شونک سیبلی اول خلقلری یاخشی غه توزهلدیلر» دیلر.

سعید پاشا ۱۲۷۹ - ۱۸۶۳ نجی یل ۲۶ نجی رجیده «اسکندریه» ده وفات بولدی و مصرغه کیتورلوب محمد علی پاشا عائله سینه مخصوص بولغان قبرلکده دفن قیلندی.

ايکيوز مک، آلتون قدر قابلانمی طورغان بورچی بارلغی معلوم بولدی (بر میلیارد سومدن آرتق بولادر). اسماعیل پاشا بو وقتده اوزینگ خصوصی مدیکارینی و «محمد علی خانله سی» اسمنده بولغان یر صو، یورت یرلردن بر قسمنی رهن ایتدی. بو بورچلرنگ بتونسی بولماسه ده کوبره گی «روتشیلد» بانقه سینه ایدی.

شوشی بورچ سببندن آوروپا دولتلیری مصر حکومتینه کانترول قويدیلر. اسماعیل پاشا موبی اوزی ایچون زور بر حقارت صاناغانلغندن، آوروپا دولتلیرنگ اوشبو تدبیرلینی بوزوب ۱۸۷۹نجی یل آپریل آینده فرمان چیقاردی و کانترول اعضالینی اورنلرندن عزل ایتدی.

اسماعیل پاشانگ بو اشینی انگلتره برله فرانسیه حکومتلری اوزلرینی اهانت قیلو دیب صانادیلر و اسماعیل پاشانی عزل ایتدرو حقنده سلطان عبدالحمید حضورنده اجتهاد قیلدیلر. اوشبو ایکی حکومت صوراوینه کوره سلطان، اسماعیل پاشانی عزل ایتوب آنک لورینه الوغ اوغلی محمد توفیق پاشانی «خدیو» لک منصبنه قویو حقنده ۱۲۹۶ - ۱۸۷۹نجی یل رجب (ایون) آینده فرمان اعلان قیلدی. شوندن صوگ اسماعیل پاشا مصردن اسکندریه گه و آندن ده آوروپاغه سفر قیلدی. اوغلی برله اگ صوگ کورشکان وقتنده غی سوزی «آتاگا کوره ایندی بختیره ک بول!» جمله سی برله تام بولغانغی روایت ایتوله در. خدیولک مدتی اون آلتی یل بولادر.

اسماعیل پاشا، مصرده بولغان موزه خانه هم خدیو کتبخانه سیفی تأسیس ایتدی، وودا پراوود آرقلی اویلرگه قدر صو کرتدررگه سبب بولدی. بولاقده غی مطبعه نی زور ایتوب آوروپا ده غی مشهور مطبعه لر روشینه یتشدردی، آوروپا تللرندن فن کتابلری ترجمه قیلدروب باصدرتدی، جریده و ژورناللر کوبایورگه یاردم بیردی، تیمر یوللار، تلغرافلر اشله ندی، سوش قنالی یاینه اوز اسمینه نسبت برله «اسماعیلیه» اسمنده بر شهر بنا ایتدردی، مصرده رصد خانه تأسیس قیلدی، بیک کوب قاناللر آچدی، سودان قطعه سینی فتح ایتدی، مصر مملکتنده قل کنیزه ک ساتلونی بتردی. اسماعیل پاشانگ مصر مملکتینی تعمیر قیلو حقنده غی خدمتی، غیرتی چیکسز ایدی لکن تدبیرسزلگی سببلی کیتورگان ضرری بو خدمتلردن کوب آرتق بولدی. حکومت مالینی اسراف قیلوونگ نتیجه سی مصر مملکتینگ چیتلر قولینه توشودن عبارت بولوب قالدی. «بو کاغدنی تابشروچی غه فلان قدر آلتون بیر کر!» دیب آلوچینگ کم ایکانلگینی ایتمیچه گنه بانقه لرغه یازغان سندلری ۸۴ میلیون آلتون غه یتکانلگی روایت ایتوله در. بو روشده قارانغو راسدیسکه لرنگ نیندی کشیلرگه بیرلگانینی بلور ایچون کوب عقل کیره ک توکل.

مجرد بر فخری عنوان غه بولوب آنک رسمیلگی یوق ایدی. رسمی معنا برله بولغان «خدیو» لک، باشلاب ۱۲۸۲ - ۱۸۶۶ده سلطان طرفندن اسماعیل پاشا غه بیرلدی هم ده بو خدیولک ایر بالالرننگ الوغلیرینه میراث بولو شرط ایتولدی. اگرده ایر بالا بولماسه، تخت وارثی ایر طوغانلرنگ الوغلی، آندرده بولماسه ایر طوغانلرنگ الوغ اوغلاری بولوب، قز بالالرننگ بالالرینه موندن الوش یوقدر.

رسمی معناده بولغان «خدیو» لک بیرلوسبیلی مصر عزیزلری والیلری، مملکتنگ مالیه اشلرنده اوزلری تله گنچه تصرف قیلو، حکومت اسمی برله بورچ آلو، عسکرلرنی آرتدرو، کریوستلر بنا قیلو، سلطان اسمی برله آچه صوقدرو کبی زور حقلرغه مالک بولدیلر. موگا قدر بولغان پاشالر، موندی اشلرنی اشهر ایچون سلطانندن رخصت آلورغه و اول رخصت ایتمه گانده شوندی معامله لرگه کرشمی طوررغه مجبور ایدیلر.

مصرغه والی بولغاندن صوگ اسماعیل پاشا، استانبول غه باروب سلطان عبدالعزیز خاننی زیارت ایتدی. ۱۲۸۶ - ۱۸۶۹نجی یل ۱۴نجی شعبانده «سوش قنالی» نی آچدی. اوشبو کون، مصر مملکتنده مشهور بر کون بولوب مجلس گه حاضر بولور ایچون آوروپا دولتلیری طرفندن یبارلگان وکیللر حاضر بولدیلر. اسماعیل پاشا، شهرلرنی زینتله رگه، اوراملرنی یاخشیلاندیررغه بیک هوسلی بولوب مصر و اسکندریه شهرلرینی آوروپا شهرلری مثالنده توزورگه کرشدی و «خدیو» لک منصبی برله بیرلگان حقلردن فائده لانوب آوروپا لولردن بیک کوب بورچ آلدی. بورچلرغه یدی پروتسینت ربا بررگه مجبور ایدی. زور یورتلر و باچلر یاصانندی و مثالسز دیرلک درجه ده بر تیاتر بنا قیلدردی. شوشی بنالرنگ هر بری دولت اسمینه آلتغان بورچلردن اشله نلر بورچ آرتقاندن آرتوب بارادر ایدی.

اوشبو بورچلر بیک کوبه یگان صوکنده آوروپا دولتلیری مصرنگ ایچکی اشلرینه قاتشورغه باشلادیلر و اوز تبعه لرینگ آچلرینی صاقلاو بهانه سی برله «بورچ اداره سی» اسمنده بر اداره تأسیس قیلدیلر و شول اداره طرفندن رخصت بیرلمی طوروب مصر حکومتینگ ینه دن بورچ آلورغه حق یوق ایکانلگینی اعلام ایتدیلر. ۱۸۷۶نجی یل مای آینده بولغان حساب غه کوره مصر حکومتینگ آوروپا لورغه بولغان بورچی روسیه آچه سینه یوز میلیون صوم مقدارنده ایدی. شونی توله ب بتر ایچون آوروپا حکومتلری ۶۵ یل وعده قويدیلر. تیمر یوللر، اسکندریه لیانی رهن ایتوب چیتلرگه بیرلدی.

۱۸۷۸نجی یلغی حساب غه کوره مصرنگ بر میلیون

و عسکرینی مصرده اورنلاشدردی. عراقی پاشانی طوتوب آدیله
و عسکرى حکم موجبنجه «سیلان» غه نئی ایتدیله.
محمد توفیق پاشا ۱۳۰۹ - ۱۸۹۱ نجی یل ۶ نجی جمادى
الاولی ده وفات بولدی. یاشی ۴۰ ده ایدی. خدیو بولوب طورغان
مدتی ۱۳ یل غه طولوب ایتدی.

عباس حلمی پاشا (ایکنجی)

— ۱۸۷۴ —

عباس حلمی پاشا ۱۲۹۱ - ۱۸۷۴ نجی یل ۱۱ نجی جمادى الاخراده
دنیاهه کیلگان ایدی. آناسی امینه خانم در. آناسی محمد توفیق پاشا
وفات بولغاندن سوڭ سلطان عبدالحمید فرمانی موجبنجه خدیولک
منصبه اوطوردی. و یاناده تحصیل ایتکان ایدی. تورکیجه، عربجه،
غسهجه، انگلیز هم فرانسوزجه تللرنی بله در، دیله. و یاناده اوقوغان
وقبلنده پیتروغراد و آندن ده یارمینکه وقتده مکاریه گه کیلدی.
مکاریه نڭ مسجیدینی زیارت ایتووی و بعض بر معتبر اسلام بایلیتنگ
فاطرلینه قوناق غه کیلووی روایت ایتولدی.

خدیو بولغاندن سوڭ کوب مرتبه آوروپاده سیاحت ایتدی
و تکرار استانبول غه کیلوب سلطان حضورینه قبول قیلوندی.
موندن ایکی - اوج یل مقدم مکه و مدینه گه باروب زیارت هم حج
قیلوب قایتقان ایدی.

ولیعهدی محمد عبد المنعم اسمنده بولوب، امینه خانم، عطیه
خانم، فتیحه خانم، لطیفه خانم اسمنده قزلی و عبدالقادر اسمنده
دخی بر اوغلی بار. غزته اوقوچیلر و مطبوعاتی قاراب طوروجیلر
ایچون مونگ زماننده بولغان حاللر معلومدر.

۱۹۱۴ نجی یلده باشلانغان آوروپا صوغشی مناسبتی برله
انگلتره دولتی طرفندن مصر مملکتینگ تورکیه تصرفندن چیقوب
انگلتره دولتی حمایتنده بر سلطانلق بولووی و سلطان ایتلوب پرنس
حسین پاشا قویلغانلغی اعلام قیلندی. اوشبو اعلام غه کوره مصر
مملکتی تورکیه قولندن اچقنغان و «خدیو» لک بتلو سییلی عباس
حلمی پاشا اورنسز قالغان بولادر.

حسین پاشا، محمد توفیق پاشانگ طوغمه سی و اسماعیل پاشانگ
اوغلی بولوب ۱۲۷۰ - ۱۸۶۳ نجی یل ۱۹ نجی صفرده دنیاهه
کیلمش و کوبرهک تحصیلی «پاریز» ده بولمشدر.

حسین پاشا بو کونده ۶۳ یاشلنده ولیعهدی بولغان پرنس
کمال الدین ده ۴۰ یاشلنده در.

اسماعیل پاشا زور گوده لی، کوچلی، کینگ ماگلایلی، قوی
صاقالی، اوتکون کوزلی بولوب جسارتلی و غیرتلی؛ زور اشراکه
اقدام قیلوجی، اشکللی، هر نرسه نی اوز کوزندن اوتکاروجی،
خقلارنڭ کوگلیرنی اوزینه مسخر ایتوجی، زیراک، ییک یراقدن
سیزوجی و شوشی کمالاتاری برله برلکده مسرف و تدبیرسز
ایدی، بتون سراینی جاریله برله طولدروب شول یولده اوزینه ده،
مملکتینی ده تلف ایتدی، عربجه، تورکیجه، فارسیجه، فرانسوزجه
سویله رگه، بازارغه ماهر بولوب علم هم آننگ اهلینی سویه در
ایدی، دیله.

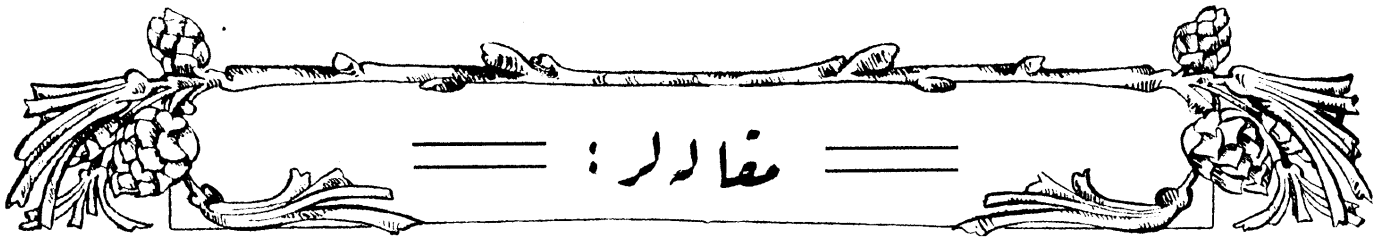
مصر دن کیتکاتدن سوڭ آوروپاده ایتالیاده طوردی و سوڭ
کونلنده استانبول غه قایتوب عمرینی شونده اوتکاردی. ۱۳۱۲ -
۱۸۹۵ نجی یل مارت (رمضان) اینده وفات ایتدی. جنازه سن
استانبول دن مصر غه کیتور دیله و محمد علی عائله سی قبرینه دفن
قیلدیله. یاشی ۶۵ ده ایدی. توفیق، حسین، حسن اسمنده
اوغلاری قالغانلغی معلوم. قزلی کوب بولسه کیردک.

محمد توفیق پاشا

۱۸۷۹ - ۱۸۹۱

اسماعیل پاشا عزل ایتولگانندن سوڭ ۱۲۹۶ - ۱۸۷۹ نجی -
یل ۱۹ نجی شعبانده سلطان عبدالحمید طرفندن بیرلگان فرمان
موجبنجه محمد توفیق پاشا (اسماعیل پاشانگ اوغلی) خدیو بولدی.
مونگ زماننده بولغان اشراک الوغلی احمد عراقی پاشا
برله سودانده ظاهر بولغان محمد احمد واقعه لری و مصر مملکتینه
انگلیز عسکری کرودر. احمد عراقی پاشا واقعه سی اوزینگ ترجمه
حالی سویله نگان اورنده سویله نوب اوتدی (شورا، ج ۴ بیت ۵۷۷).
محمد احمد ایسه ۱۲۹۸ - ۱۸۸۱ نجی یل ۱۵ نجی جمادى الاولی ده
اوزینگ «مهدی» ایکانلگینی اعلان قیلوب مصر حکومتی خلافینه
اختلال چیقاردی و کوب قته لرگه سبب بولدی.

۱۲۹۹ - ۱۸۸۲ ده انگلتره برله فرانسز ایلچیلری احمد عراقی
پاشانی هم ده ایده شلرینی مصر دن سورونی مصر حکومتندن اوز
دولتلی اسمندن طلب ایتدیله. بو وقتده هر ایکی دولتنگ صوغش
کیمه لری اسکندریه گه کیلوب یتکانلر ایدی. فقط مصر حکومتی:
«آوروپا دولترینگ بزنک مملکت مزده بولغان ایچکی اشراکه مداخله
قیلورغه حق لری یوق، اگرده مصر نڭ ایچکی اشراک حقنده
یوموشلری بولسه اول وقتده استانبول برله سویله شلر» دیب
هر ایکی ایلچینگ طلبلرینی قبول ایتادیله. موندن سوڭ کوب
ماجرالر بولدی و انگلتره دولتی «اسکندریه» نی طوب غه طوتدی

شرع نظرنده دنيا، فقر، غنا، توکل هم کسب

(باشی ۶ نجی عددده)

کسب حقنده کیلگان شرعی امرلر، خبرلر، اثرلر، دقت ایتمکده انسان نك دنیا نرسه لینه علاقه سنی اوشبو روشچه تقسیم ایتمک ممکن کورونه در: ۱) انسان اگرده حاضرینگنه آشاب کیوب، هیچ سعی، حرکت ایتمه سه (قونصو ماطور بولسه) «عطالت» بولور؛ ۲) حرکت ایتمه لکن حرکتی حریتی، حیاتی ایچون مهم امتیازلرینی، ثروت منبعلرینی جویمق طریقلریله قرض آلو یا که اوزینی خور ذیللر ایتموب صورانو و باشقه شوندی اشلردن عبارت بولسه «ذلت» بولور؛ ۳) اگرده حرکتی اوغرلاو، طالاو کیبی عالمنگ نظامینی بوزاچق، اوزیننگ هم باشقه لرننگ دنیا و آخرت راحت و سعادتلرینی جوياچق باطل طریقلر ایله بولسه «فساد، ظلم» آتالور؛ ۴) اگر انساننگ سعی و حرکتی مشروع طریقلر نك بری ایله بولسه «کسب» آتالور.

یوقاریده: «شارع قاشنده طبیعت حاجتلری معتبر، آنلرینی اوتهودن شارع طیمی، حتی بعضا تحریض ایته؛ فقط اوتهوده هلاکت بوللرینه کوردنگنه طیا هم ده نجات یولینی بیلگوله ب شوگا کررکه قوشا» دیگان ایلك. ایشته دنیانی استه و بولنده الله نك بیلگیله گان بردن بر نجات یولی اوشبو کسب یولی بولوب آننگ قسیملری بولغان باشقه یوللر هر بری، غایت بیوک ضررلی بولغانلری ایچون «هلاکت» یولی - حرامدرلر.

برنجی قسم عطالتده اوشبو بیوک ضررلر بار: ۱) آدملرگه یوک بولو. زیرا بر ملت اشله مه سه - عطالتکه سالنسه، آننگ آراسنده آشابقنا یا توچی - یوک کوبه یه؛ یوکله وچی - اشله وچی آزايا. یوکله وچی بولورغه تیوش کیمسه لرننگ یوک بولوی، یوک نك آغر لانو وینه و بنا علیه ملتنگ هلاک بولوینه سبیدر. و شونک ایچون حرامدر. ولا تکنونوا کلا علی الناس.

۲) الله نك نعمتلرندن یعنی قولده بولغان طبیعی بایقلردن، بازارلردن، امتیازلردن فائده لانماو. بونلر هر بری الله نك فائده لانو ایچون بیرگان نعمتلری ایدی. نعمتلر فائده لانماو شرع نظرنده کفران نعمت سانالا هم حرامدر.

۳) بورچلانو. چونکه عطالتکه سالنغان انسانغه، ملتکه حاجتلرینی اوتهر ایچون یا که باشقه ملت، باشقه انسانغه بورچلانورغه یایسه صورانورغه و یا خود ظلم فساد طریقلرینه کررکه قالدرد. صورانو اوشانداق ظلم فساد حقنده کیبه چکده سوز بولاجقدر. عطالت سبیلی بولغان بورچ ایسه شرع نظرنده قبیح بولوب ذلتن خوارلقدن سانالادرد. «الدين رایة الله فی الارض اذا اراد الله ان یدل عبدا وضعه فی عنقه».

اقتصاد علماسی بر ملتدن ایکنجی ملتکه بایقلنگ کیتو وینه اوج نرسه نی الوغ سبب ایتموب کورسه تهلر: ۱) یورط عقار کیلرینی ساتوب آچمه سنی باشقه اورنغه مثلا آشارغه اچهرگه - طوقق، (بو، حدیثده هم ممنوعدر) ۲) باشقه ملتدن آغر شرطلر ایله قرض آلمق؛ ۳) ملت اوزیننگ بازار، امتیاز و طبیعی بایقلرندن استفاده ایتمه مک.

کسبنگ قسیمی بولغان «عطالت» هم آننگ قرداشلری بولغان «سوآل، ظلم» و «فساد» مذکور اوج سببگ آنالربدرلر. زیرا بر ملت اشله مه سه یالقاو بولسه، ذلت دن فساددن قاچماسه اول ملتده مذکور دولت کیتو نك سیبلری کورونه هم کوندن کون آرتا باشلی: یورطلری، بیرلری ساتولا؛ چواش بایلرینه، یهودی بانقلرینه بورچلری کوندن کون آرتا. هر بر قرض آغانده طاغیر قدر آغر شرطلر یوکله نه؛ بازارلردن، امتیازلردن فائده لانو توکل؛ آنلرننگ بارن ده بلمی.

البته هیچ شبهه سز بو کیبی ملت حیات و تنازع بقا میدانلرنده اقتصاد محاربه سنده ییکله، طابالا. اقتصاد محاربه سنده ییکلگان ملت ایسه اسیر، ذلیل، خور، حقیر بولوب منقرض بولا. شوشندی قورقنچ نتیجه لری بولغانی ایچون شرع نظرنده عطالت، سلامت بولا طوروب تیک طورو حرامدر. ان الله یبغض الفارغ الصحیح. ایکنجی قسم صورانو - تله نیچیلک ده هم عطالتده بولغان بیوک ضررلر بار. آننگ اوسته شارع طرفیدن: «طاموغ اوطنندن باشقه نرسه بتره آماسلق قارا طاب» دیه تعمیر ایتمک یوز صووی توکو، انساننگ عزت و شرفی کیتو دخی باردر.

تله نیچیلک شرع نظرنده ایگ مذموم اشلردن بولوب شارع حضرتلری آندن قاطی صورتده طیفان. آندن قوطلو ایچون ییک

مشروع عقدرده غی خیااتلر؛ یوقاریده کدیت قسمنده سویله نگان :
ایم طوم ایتو، ایتدرو، فالچیاق، اوشکروچیلک، که میتچیلک کبی
الدولر و باشقلر هر بری اوشبو بولومگه کره لر.

مالنی ظلم - فساد یولی ایله طابوده غایت الوغ ضرر لر بار:
عالمنگ نظامینی بوزمق؛ انسان اوزینگ هم باشقلرنک راحتلرینگ
طنجقلرینی کیتهمک؛ انسانلر آراسینه تفرق، دشمانلق و نزاع
صالمق؛ صلاحقه صرف قیلناچق چیکسز کوب کوچلرنی، ماللرنی،
وقتلرنی فسادقه صرف قیلوب ضایع احراف ایتمک و باشقلر هر
بری مالنی - دینانی شول یول- فساد یولی ایله طابارغه کرشونک
ضرر لریدر.

تورمه لر، آگا متعلق بو قدر چیکسز مصارف؛ محکمه لرنک
شول یولده هم فسادنی بتر یولنده صرف ایتمک: قارا، کاغد،
وقت هم کوچلری؛ بو قدر یوزاقلر، صالحیلر؛ پریشان بولغان
ایلر، عائله لر؛ توکلگان کوز یاشلری؛ آققان قانلر و باشقلر هر
بری شول فساد - ظلمنگ قورقنچ نتیجه لریدر. بونلر حقنده
استاتستیکه لر دقتکه آنسه قورقوب کوللر تتره لرنک ایگی ده
چیگی ده یوقدر.

مثلا روسیه ده بتون محبوس وکاطرژنیلرنگ صانی ایکی یوز
مکدن آرتق بولوب شونلرغه هر یل خزینه دن تخمینا ۳۵ میلیون
قدر مصارف طوتولا. شونک اوسته بتون محبوس وکاطرژنیلرنگ
بوشقه اوزغان و قتلرینی، پریشان عائله لرینی، بتون تورمه یورط-
لرینگ، خادم و مأمورلرینگ مصارفلرینی قوشساق ظلم- فسادنک
نه قدر دهشتلی نتیجه لر بیرگانی جامالاق ممکن بولور.

ظلم ایله فسادده اوشبو روشجه بیوک ضرر لر، قورقنچ
نتیجه لر، لزومسز الوغ مصارف لر، اسرافلر بولغانغه کوره الله حضرتی
آندن ییک قاطی طیغان. قرآن کریمده کوب اورنده ظلم فسادنک
ضرر لرینی، آلرینی سویمه دیکنی بیان ایتمک: «یا ایها الذین
آمنوا لا تأکلوا اموالکم بینکم بالباطل، الا ان تكون تجارة عن
تراض منکم؛ ولا تقتلوا انفسکم ان الله کان بکم رحیما. ومن یفعل
ذلك عدوانا و ظلما فسوف نصلیه ناراً». سورة النساء. یعنی:
(قاضیدن اختصارا) ماللرگرنی شرع مباح قیلماغان باطل یول ایله
آشاماگر، هلاککه، ذلتکه مؤدی بولغان اشلرینی قیلوب اوزگرنی
اوترمه گر، خداینگ بیوروی ده طبیوی ده رحمتدن...

بیغمبرمز حضرتی هم: حرامدن صاقلانو حلالنی استه و
حقنده کوب نهی و امر لر کیترگان. جمله دن: (۱) حرام ایله
آزقلانغان ته ننگه الله جنتنی حرام قیلدی، (۲) الله قاشنده بر درهم
ربا، مسلمان حالده او طوز زنادن قاطیرا قدر (۱). (۳) بره وگه

(۱) بونلر بارودی اربینندن .

کوب- قوطلورغه تمام یته لرنک چاره لر اوگره تکان. بیغمبرمزنگ
بر تله نیچینی ایکن سوکئی نرسه سینی صاتدروب شونک آخه سی
ایله کسبکه قوشقانی ییک مشهوردر. خایفه لریده انسانلرنی تله نیچی-
لکدن حتی کوچلب طیار بولغانلر.

امام معری دیور:

وحسب الفتی من ذلة العیش انه یروح بادننی القوت وهو حجاب.

بونک ترجمه سنده موسی افندی جازالله دیور:

«قدرتی وار ایکن دیگرلرنگ کوچیله کون کورمک شرعا
حرامدر. لا تحل الصدقة لغنی ولاذی مره سوی. حدیثی امام
ابو داود روایت ایتمشدر. یعنی: غنی یه همده قوتی وار، اعضاسی
تام آدمه صدقه حلال اولماز. حر آدم جان ویرر، اولومی قبول
ایدر. لکن ذلتی عاری تحمل ایتمز. بزم کوزمزده غایت خفیف
اولان منت، احرار عنندنه طاغلر دن آغردر».

امام شافعی دیمش:

ارحنی من المن الوخیم؛ فلقمة من العیش تکفینی الی یوم تکفینی.

شرع نظر نده تله نیچیلک- سوال فقط اوج کیمسه گه رخستدر:

(۱) باشقه بر کیمسه ننگ بورچینی توله رگه محکوم بولغان

یارلیغه، (۲) بار نرسه سی او طبقه یانمق، صوغا باطمق کبی ایسکه رمس
(آگسزین) الوغ قضا کیلگان کیمسه گه، (۳) کونک آزغی ده
بولمی آغوب بیرگه یغلورلق یارلیلانغان کیمسه گه. «ان المسئلة لا
تحل الا لا ثلاثة: لذی دم موجع، اولذی عزم مقطع، اولذی
فقر مدقع» (مگ بر حدیث).

اوجنچی قسم- ظلم- فساد یولی ایکی بیوک بولومگه بولنده در:

(۱) اوزی (ذاتی) حرام بولغان نرسه لرنی تحصیل ایتمک.

مثلا ایگون یمش کیلر دن خمر یاصاق، خنزیر اصراق و باشقلر
کبی. استاتستیکه لر خبرینه کوره انسانلرینگ بو بولغه ییک کوب
کوچلری، و قتلری، ماللری اسراف ایتوله در. مثلا: ۱۸۹۵ نیچی
یلده روسیه ده ایسرکلک آرقاسنده مجموع (۳۴،۶۶۵) کشی هلاک
بولغان. ۱۹۰۳ نیچی یلده ۷۲ میلیون یارم چیلک قدر آراقی اچلوب
شوکا «۵۵۰» میلیون قدر آخه صرف ایتمگان. بو ایسه بالارنی ده
کرتوب هر جانغه یارطی چیلک و دورت صوم جاماسینه توغری
کیله (۱). حالبوکه ابتدائی تعلیم گه جان باشینه «۷۰» تندن آرتق
صرف قیلمایدر (۲).

(۲) حرام یول ایله تحصیل ایتمک: اوغراو، طلاو، یول

باصو کبی شرطسز عقدسز ظلملر؛ ربا، قمار، عقود فاسده کبی
شرطی عقدلی ظلملر؛ زیوفنی بیرو، غل غش، تطایف کبی

(۱) زمان کایننداری ۱۸۰۹ نیچی سنه .

(۲) زمان .. ۱۳ نیچی سنه .

اونوتماوغنه كیرهك . اما دنیا قوو! اول ، کسبده طابورغه ممکن بولغانی کبی ، بیگروه کسبینگ قسیملرنده - عطالت ، سؤوال ، ظلم - وفسادده طابلادر . طوغروسی هم قسقهسی : دنیا قوو - مشروع کسبدن چغوغنهدر .

حلال کسب ، نیت اعتباریله شرع نظرندده دورتکه بولنهدر : (۱) اوزینگ هم عائله سینگ حیاتی تأمین ایله بورچلرینی اوتهر قدر کسب ایتمک - فرض ، یعنی بو قدر کسبدن هیچ بر کیمسه هیچ بر وقتده معاف توگل ، هر کیمه هر وقت لازم ، (۲) مذکور مقداردن آرتق ، فقیرلرگه یاردم ، یاقلرغه صله - یعنی باشقهرلرنگ حیاتی تأمینگه یاردم ایتهر قدر کسب - مستحب . بو قسم کسب نفل عبادتلرندن آرتقدر . (۳) حرامغه کرمی صیلانو ، صیلاو ، توزه نواچون کسب - مباح ، (۴) کوبه تو ، ماقتانو ، حیاتنده کیرهگی یوق ؛ بلکه ضررلی لهولعلرگه صرف ایچون کسب (گرچه حلالدن ، حلال طریق ایله ایسهده) - حرامدر . «من طب الدنیا حلالا تعففا عن المسئلة وسعی علی عیاله وتعطفا علی جارهلقی الله وجهه کالقمر لیلة البدر؛ و من طلب الدنیا مفاخرا مکاترا لقی الله وهو علیه غضبان» .

بونلره کوره شرع نظرندده معتبر بولغان کسب : «انسانینگ ایزگی نیت ، باطل فاسد بولماغان بر یول ایله طبیعی حاجتلرینی اوتیه چک نرسه لرینی طابوب شونلرینی مذکور یول ایله اوزی فائده لانور حالتکه کیترمکی» بولور .

شارعنگ : کسب ، طب الحلال ، ابتغاء اسملری ایله آتادیغی همده عمللرنگ افضالندن سانادیغی کسب ایشته شولدر ، ایشته شول کسب انسانغه هم طبیعت هم شریعت طرفندن لازم ایلوب ، سلامت بولوب تورغان مدتده هیچ بر وقت هیچ بر حالده - یعنی بای بولسهده ، قارت بولسهده کسب قویوب طورمق درست توگلدر . اوشانداق انسان : کسب ایتهر ایکان ایکان کسبینگ فائدهسی نه کبی ونه قدر ایکانی ؛ اوزینگ اول کسبینی بولدر آلوب آماغانی بلمی کرشمک ؛ اگرده کسبدن فائده کورسه آنی طاشلاب باشقهره کرشمکده درست توگلدر «من رزق فی شیء فلیزمه» . حتی هیچ بر فائده کورمهسه بیله نلیدن نلی ایکان کسبینی طاشلاب ایکنچی گه کرشو یاری طورغان اش توگل بلکه بولدر آغان قدر ایکان کسبینی اصلاح ایتمک ، اصلاح بولدرینی آرامق ، اشدده بلکه حاصل ایتهرگه طرشمق تیوشلیدر .

(آخری بار) .

امام : محمد صلاح اذنانوف . (جه نهی) .

گناه اورندن مال کیلوب شونگ ایله قرداشینه صدقه قیلسه یا که آنی صدقه غه بیرسه یا که الله بولنده انفاق ایتسه الله بونلرینی حیارده اوطقه طاشلار (۱) .

بر وقت حضرت ابوبکر اچکان سوتی ؛ قولینگ کهانت ایتوب آغان سوت ایکانی بلگاچ کوچاه نوب قوصقان . سوکرده : «ای اللهم ! اچاکلرگه ، طاملرغه طارالغانینه اعتذار قیلامن» دیگان . معری دیبور :

إذا الغاران غرتهما بحل فدينك بالتورع والصمت
یعنی : ایکی شهوتنگی حلال ایله اوتسهک ؛ سینگ دینگ تورع ایله - یعنی ظلم فساد کبی ضررلی نرسه لرندن صاقلانق ایله بولور .

دورتچی قسم - کسب ؛ ایشته شارعنگ طبیعی حاجتلرینی اوتهرگه تعیین ایکان بردن بر یولی شول «کسب» بولیدر . شارع بیک کوب حکمتلر همده محض انسانلرنگ اوز فائده لری ایچون : عطالت ، تذلل ، سؤوال ، فساد ظلم بولدرینی حرام ایتوب بیکلهب ؛ بردن بر سلامت یولی بولغان ، صراط مستقیم ابتغانی - مشروع ایکان آچق ایله گان .

فقط شارع قاشنده هر اشدده نیت معتبر بولوب ، اشلر نیت ایله توزولدیگی هم بوزولدیغی ایچون ، شرع نظرندده نیت اعتباریله کسب دخی بر نیچه گه بولنهدر . شارعنگ بویله نیت آرقلی قاراب حلال کسبینی بولشدرمکی ؛ انسانلرغه خرج یا که طبیعی حاجتلرینی باغلاو ایچون توگل ؛ بلکه همانوق انساننگ اوز فائدهسی ایچون ؛ رأس کل خطیئه - هر یا گشونک ؛ هم یوقاریده مذکور حرام بوللرنگ باشی بولغان دنیانی سه و مکدن صلاقلامق ایچوندر .

دنیانی سویوب ، دنیا قوو هم کسب ؛ بونلر آراسنده طاغ ایله طاش آراسنده غی آیرما بار . بعض کیمسه لر اوشوننی آیرمایلر : «فلان دنیا قوا ، اوزی شویله بای ، بو قدر یاشده ؛ توگان اشله می ، دنیانی قومی ، بایلغینگ فائده و راحتینی کوره» دیلر . نی قدر یا گلش سوز! .

کسب ایتوب ، مقصد اصلی غه طابا آز چوق حرکت ایتهر ؛ ایته آورا ایچون حیاتی تأمینگه طرشمقدر . دنیا قوو ایسه مقصدنی وظیفه لرینی اونوققدر . انسان کسبده ایتهر ، مقصدینی هم وظیفه لرینی ده اونوتماز . بو ، بیک ممکن هم تیوشده شولای . هم طبیعی هم نجات یولی ، ایشته شول بولدر .

کسب ، انسانغه سلامت بولوب طورغان وقتنده : کیرهک قارت و کیرهک یاش ، کیرهک بای و کیرهک یاری بولسون مطلقا لازمدر . آگا باری : نیت توزوک بولو ، حلالدن چقماو ، مقصدنی

نیچکدر اوقوچی کوتوب بارغاندای کوچلی چقمی . صوگندن ضیا بر وقت ایبدشلی بله اوطورغان اورتده الله الله ! دیب ققراده قابل اولیب کیتنه ، لکن بو اشنگ مریم واقعهسی سبیلی بولغانون آگلآتورلق نرسه حکایهده کینورلمی .

اوشبو کوچرلگان مآلدن اوک کورینه ، که بو کتاب تمام بولغان بر اثر توگل ، آنک مآلندهده توزوکلک یوق . آبروم قطعلر آراسنده هیچ وقت مناسبت بولمی . مؤلف اوزیننگ حکایهسینگ تیبیحنی بولوب چغووی اوچون کوب اویلاب طورما . غان ، بلکه اوزن احاطه قیلغان حیاتدن نرسه قولینه توشه شو . لارنی ، آرلرنده مناسبت فلان ازلهب طورمی ، آنک جموعسندن بر تمام فکر ، بر مقصد آگلاشلورغه کیره کمی یوقمی ایکانلگن هیچ اویلامی ، توتقانده صنعی برصورنده یابشدرغالارغه کرشکان . آراده غی قهرمانلرنگ صفت (خارا کتیر) لرن تصویر ایتودهده مؤلف هیچ موفقیت قازانا آلمغان : اول کتابن «باش یوره ککر» دیب آتاغان . حالبوکه آنده ضیا بله مریم که قاراغانده آلارتک آتاری بولغان جلال ملا هم آندک خاتونی یعنی «قارت یوره ککر» آرتغراق رول اوینیلر . اوشبونک اوچون اسمی ده اوزینه موافق توگل . مریمنی مؤلف اوزی بیگ یاراتا . لکن اول واقعهده بتونلای سویکمسز ، محبتسز کچی . ضیاده آنی سویگان اورنده مطلقا قاشی ، کوزی ، بورونلری ماتور دیگنه سویه ؛ اما آنک روحانی یاغینه اهمیت بیرمی هم واقعا مونده روحانی ماتورلق دیگانک یوقده .

مریمنگ معلوماتی مسلمان مکتبده تگنده مونده صوغلوبغنه آلتغان نرسلر . آناسی آنی شول دیندن چقماسون دیب اورص مکتبلری اورینه مصر استانبولدن قایتقان افدیلردن اوقوتا . بو مکتب آگا زور تأثیر قالدرا . هم شول تریه بله اول اوزینک حقیقی حیاتنه آباق باصا . یعنی آندک مکتب تریهسنده آنی بر توبسز ، تورک رومانی اوقوبغنه ماتاشا تورغان نرسه ایتوب چغارا . اول آناسی حضورنده کیهوکه چغاجق قز بولوب اوتکارگان وقلرنده مطلقا یوق بار خیال ، شول تورک رومانلری بله اوتکاره هم ضیا صالداقه کینکاجده هیچ کمنگ کوچله وندن باشقه ئله یندی مجبوریت بله قوبرقسزلانوب اوزی سویمگان کشیگه ایرگه چغا . حالبوکه آنی ضیا هر وقت یاروب طورغان خطرلده وغیر بوللر بله صافلاشوب ، آناسی ده اوزمنک بردن بر قزم دیب آنک تله . گانگنه بولدررغه تلهب طورالر ایدی .

بو قز ایندی ایرگه چغاج موندن ، اوزندن باشقه لرغه قارشى هیچ بر شفقت ، نظر دیگاننی بلمی طورغان بلچراق آدم (преступница) غنه کیلوب چغا . درست اول ضیاغه بازغان خطرلنده

شرق غه عائد یاگا اثرلر

II

ادبی اثرلردن عالمجان افدینک یاش یوره ککری (ص ۴۹۹-۵۰۴) بله عیاض افدینک «ملا بابای» دیگان رومانندن اولگی ایکی جزئن (ص ۵۰۵-۵۰۹) قاراب چغا .

یاش یوره ککر حقیقده ایتنه : موندی زور ادبی اثر تاتارلرده ئلی که قدر بولغانی یوق ایدی . شوندی بیگ یاگا اش بولغانی اوچون بولورغه کیرهک ، که بو محرر بو یولداغی برنچی تجربهنی اول قدر تیوشنجه یاخشی ایتوب چغارا آلمغان . روماننگ مضمونی اوشبو ردهوشده : مریم اسمنده بر قدر معلوماتی تاتار قزی - میرزا بالاسی - اوزینک آناسی بله اوز ایمنیه لرنده طورما . مونک بردن بر هم بارلق شغلی تورکچه رومانلر اوقو بولا ، بو رومانلر آگا بیگ یاخشی آزق بیرلر هم شول رومانلر آرقاسنده اول اوزینک حیاتدن یاصالا تورغان بر رومانغه قهرمان بولوب حاضرلنه . اول شول بیرده کی جلال اسمنده کی ملانک اوغلی ضیا بله سویوشه . مسلمانلر عادتتجه قزلر بله یکتلرنگ اولاقده کورشولری یارامد غانغه بولار هر وقت بیگ اولاقده کچی سیزمه سدی گنه بیرلرده کورشلر . لکن بر وقت بولارنگ کورشکانلرن قاراولچی قارت کوره . ضیا اشنی قابلاز ایچون قارتنی توتوب اوتردهده شوندا . غی یلغغه طاشلی . مونه شوندی زور واقعه ، سویوچی شخصلرغه نی عجب هیچ تأثیر ایتمی . بعض بر توشکه کروکی نرسلردن باشقه نرسه بولمی ، آلاز اشلرن اولگیچه دوام ایتدرلر . اوقوچی کچی مونی کوروب آبدراب قالا ؛ نی اوچون مؤلف که اوزینک قهرمانلری حیاتده موندی بر حادثه اویلاب چغارو کیرهک بولغان؟ . ایکی یاش کچی ننگ حیاتلرنده غی تراگیدیه بیگ عادی هم بیگ اهمیتسز نرسه - ضیانک صالداقه آنووی بله باشلانا . اول کینکاج مریم ، اوزی سویمگان بر کچی که کیهوکه چغا . بولارنگ ایرلی خاتوننی معیشتلری بتونسی بختسز واقعلر بله طولی بولا هم آخردن ایرنک آغولانوب قابل اوترووی بله بته . مریمدن شبهله نلر . هم حکم صوگنده ، اول آنی یلغغه کاترغه کیتنه . ضیانک حیاتی اوزنجه بارا طورما . هم اول اولینه قوناغهده قایتقالی ، مریم بله خطده یازشا . مریمنگ ایرگه چغووی هم آنک بختسز طورهشی ضیاغه تأثیر ایتمی ، البته ممکن توگل . لکن اول تأثیر

افدينگ ادبي قيمتن اولچو طوغروسنده طوقتاب طورمي ، كتابنگ قزقل ييرلردن ماللرن كوجرو بله گنه قناعتنه ، چونكه اول بو محررني اوشبو اينارودجيسكي ابازينيه ژورنالنيك ۱۹۱۳ نچي يل چقان ۳ نچي عددنده « ۱۹۱۲ نچي يلقى غير موقت تاتار مطبوعاتي » ديب يازغان مقاله سنده ايتكان ايدى (ص ۲۳۷ - ۲۳۹) . آنده عياض افندي حقنده : « تاتار ياگا اديياتده برنچي اورن شهبه سز عياض اسحاق غه بيرلورگه تيوشلي ؛ اگر ياگا تاتار اديياتنيك حيات تسمى قاغا ديسهك مطلق اوشبو محررنك اثرنده گنه در . ساده ليك ، يالغان آففيكتاتسيه نگ يوقلغي ، واقعي تصوير ايتكانده درست تصوير ايتو مونه بولار همه سي ده اسحا . قف ني باشقه تاتار محررلردن ايرغان صفتلردر » ديگان هم آنك شاگرد آبي ، سنتچي باباي ، كيو ديگانلردن قطعه لر آلب يازغان هم آرلردن « سنتچي باباي » ني آرتغراق ياراتا توشكانن كور . سه تكان ايدى . ملا باباي نك ۲ نچي جزئي حقنده (ص ۵۰۹ دهه) « بو جزء ده مؤلف ئلله نيقدردر . لارنك صفت (خاراكتيريستيكا) لرن سويلي . لکن بو جزء اوزينگ كمالتي جهتندن اولگي جزء قدر توگل . مونده مؤلف ، توگل رباليزم خصوصنده غنه حتى مال جهتندن ده گوگل كه تقليد ايتو هم آنك ميرتوي دوشي ديگان اثرندن فائده لانا . لکن ني سببندردر ، ئلله آنك تصوير ايتكانني بو عالم نگ آرتق فقير بولووي . ئلله محررنك اوزي بو عالم ني تيوشنچه اوگرامگان بولووي طوغروسندن بو جزء اولگي جزء قدر صبر سزلق بله اوقولمي » دي .

يميليات افندي ادييات متخصصي بولغانلقدن اول بو بابده اوزن اوزر خانه سنده حسابلارغه حقيدر . اوشبونگ اوچون آنك سوزلرينه شرح ايتو آلميمز . اگر بومقتدر ذات اوزينه اشتغال ايتورگه طو . غري كيلگان بو ياگا تاتار اديياتي حقنده موندى قسقه آتچوتلردن باشقه ايروم مقاله لرده يازغالاسا ، آندن اورص اوقوچيلري غنه توگل ، بزنگ تاتار ضياليلى ده كوب استفاده ايتورلر ايدى ، ديميز . سگر نچي عددده ايوانف نك « مجوسيتده هم اسلامده اولكلرنى حرمتله و » ديگان مقاله سسي ده ابن تيميه ، ابن القيم ، و هابي مسلكلري بله اشتغال ايتوچيلر اوچون البته قزق نرسه . بز بو مقاله ني بتونسي ياوروبا اثرلردن ، حتى كوب وقت بتولهي توبسز نرسه لردن جيولغان نرسه ايتكانن كوروب طور ساقده ايسكي Труды противу-Мусульманскаго Общества Миссионеровъ ده غي مقاله لرنك دوامى ديب گه قاريمز . چونكه مؤلف يغمبر عليه السلام نك اوز تعليمنده اولكلرگه احترام ايتواشي منع ايتولگانن ، صوكتي مسلمانلرده اولكلرنى احترام مطلق ايسكي مجوسى عادتلرنك غلبه سي گنه بولوون سوبله گان . مونگ بله اوزنجه « اسلاميت و مجو-

اوزينگ حالي ناچارلغن ، ايري آگا مطلق شول حيواني حسلر اوچون ياراتانغان نرسه ديب قاراغانلغن يازوب قايرغا ؛ لکن شونده اوق ايرينگ آني (مريم ني) اوزنجه بيك نق ياراتقان اما اول ايرينگ شوندى محبتينه مسخره ايتوب گنه قاراغانن يازا . اول اوزينگ اويسز ، توبسز لگي آرقاسنده اوزي سويگان كشي گه كياوگه چغوب اوز ايرن بختسز ياصاغانن هم ايرينگ محبتن تحقير ايتوب آگا شوندى مسخره بله قاراون هيچ گناه ديب اويلامي ؛ حتى مونگ اوستينه ييمه سه قاي وقت ايرن اوزينك قباحتلگي بله جفالي . مثلا : اول بر وقت ايرن كونله ب آچولانده آنك بيتنه يانوب طورغان لامپا بله آلب بهره ، موندن ايرنك بيتلري يانوب جفالانا . شول وقتده تگي كشي عالي طبيعتي آرقاسنده خاتونن عفو ايتو . لکن خاتون موني تقدير ايتمي هم محررده بو كشينگ عالي طبيعتن « خاتوني لامپا بله بهروب اوتوردى » ديب ايتودن قورقوب غنه عفو ايتدى ديب مسخره ايتو . مريم ، توگل ايرينگ شوندى عالي طبيعتن تقدير ايتو ، حتى آني اوتروب رسمي صورتده قاتله بولا . صود وقتنده اول گناه سبن اعتراف ايتو طورغان اورنغه ، ني اوچوندر عدالتسزلك ، عدالتسزلك ديب قبحقره ، لکن نيندى عدالتسزلك ؟ مونسي همان قارانغي قالا .

زياده اخلاقي جهتندن بيك يوغاري كشي توگل . محرر ، بو ضياني بيك نچكه حسلي ، خاتونلر طبيعتلي ، موزيقه سويه طور . غان كشي ديب بيك ياراتا . لکن آنك شولوق طبيعتاري آنده غي بلجراقلق بله برگه جيولا . اول بر قاراوچلي قارتني اولتوره ، لکن بو گناه آنك عمرنده هيچ ره تله ب خاطرينه كرمي ، آنك وجداني مونگ اوچون هيچ جفالانا بلمي . شوندايوق اول صالدا تغه كيتماس اوچون صنعي صورتده اوزينگ سالاملنگن بوزا . بو اشد آنك « عالي هم آريستا كراتيچسكي طبيعتي » نه كياشه .

محرر ، اسكي بوون آدم لرن تصوير ايتكان اورنده موندى توگل ، اول آنده ياخشى اوق درست يازا آغان . مثلا : اول بيك ماتور ايتوب جلال ملاني هم آنك خاتوني زليخه آبصايلرني ياخشى غنه تصوير ايتو آغان ديب (ص ۵۰۲ - ۵۰۴ لرده) بو ايكي تپني تفصيل ايتو . هم صوكتي زليخه آبصايلرني رومان نك ايك توب قهرمانى ديب تابا هم آني شهبه سز ياخشى (پالازيتلني) تيب دي .

• موندن صوكت مقاله صاحبي ، عياض افدينگ « ملا باباي » نه كوچه . اول مونده ايتو : مؤلف ئلي حاضرگه ، كتابنيك اولگي جز لرن گنه چفارغان هم بو چقان قدرلرنده توب قهرمان ئلي ملا باباي توگل . شاگرد آندن صوكت باشگنه ملاغنه دي . عياض

کشی، معنوی آورو بله ن آوروچیدر. بو آورووی آنی مادی آورو دن نغراق ره نجهته در.

بعض بره و لر محجوبلر نی طنجلاندر رغه تله گانلر. مشهور بر محرر: «اویالچانلق مشهور کشیلرنک ده بعضیسنده بولغان حال بولغانغه، آنک بله ن اویالوچیلر جوو آنورغه کیره ک. اوز اوزندن شیکه نو آدمنگ بر فضیلت نیسه سی بولوون کورسه ته. اما باطراق-قییولق، اوز اوزینه یک آرتق اشانو، کشیلر آراسینه کوب طغلو، اول کشینگ طبیعتی عادی، فکری فقیر بولوون آ کلانا. اویالچانلق کشینی اویلانورغه عادتله ندره، یالغزلقنی سویدره. یالغزلق ایسه یاخشی نرسه در. چونکه آدم بالارینه کیلگان و کیلوب طور مقده بولغان یک کوب بلالر اوزلرینگ یالغز اوطورا بله ولر نندر» دی.

ژان زاق روسو سوزینه کوره، آنک صنایع نفیسه که بیرلوینه سبب اویالچانلقی ایکن. آندن باشقه ویرزبلی، هوراسی، موتسیکو، تاغن یک کوب مشهور کشیلرنک اویالچان بولولرینی کورسه توب، اویالچانلرده شعر، صنایع نفیسه که استعداد بولوون دعوا قیلوچیلر بار. چنلابوق اویالچانلق اویلانورغه، خیالغه چومارغه عادتله ندره. لکن صنایع نفیسه که بولغان استعدادنی اویالچانلقدن حاصل بولوغه یورودن بیگه ک اویالچان کشیلرنک نچکه قبللی، قوتلی حسلی، زیره ک اویلی بولولرندن کورو آرتقدر. لکن شونسی ده بار: نچکه کوکللی، اونکن فکری بولغان هر بر کشینگ آدملردن قاجووی، حقیقی طور مشدن اور کووی ده لازم تو گلدر.

نیچککنه بولسه ده، اویالچانلقدن کیله طورغان بو فائده، آلا رنک کیتکلرک اوتدر رلق تو گل. صنایع نفیسه نی آ کللو یا که اوزک بر نفیس اثر میدانغه کیترو دن حاصل بولغان معنوی بر لذت، آدمنگ اوز جسده شلری آراسنده اوزن کورسه توب، اشله و دن کیله چک فائده لر نی، طویه چنی لذتلر نی بتره چک تو گلدر. ایکنچی توری ای توب اینکانده، خیال چن طور مش اور نینه طور می. اویالچانلق یاخشی اش بولسه بولور، لکن آندن قوطلو بیگه ک یاخشیدر.

بر اویالچان کشینگ باشقه لردن آیربلا طورغان بر خاصیتی آنک اوتکن حسلی بولوویدر: محیطنک مادی می، معنوی می ایکن کیککنه بر اوزگه رشی اویالچانغه نق تأثیر ایته آلا؛ باشقه لر کور می ده، آ کللامی ده طورغان کیککنه بر سوز، کیککنه بر اش اویالچان کشینگ زور سعادتینه یا که فلاکتینه سبب بولورغه ممکن..

سیت» دیگان بولوب بو ایکی نرسه آراسنده غی مناسبتی ازله گان بولسه ده مسلمانلق نی اوگره نو اوچون ضروری نرسه تو گل فائده. لی غنه نرسه کیترو ب چغارا آغان. مونی قییش آطوب طوغری نیکرودیه رگه یاری. احمد زکی.

عصیلر ایچون حفظ صحت

XI

اویالچانلق

بر وقتدرده اویالچانلق تریه لیلکدن صانالغان و بره ونی ماقانغانده «یک تریه لی - اویالچان بالا» دیلر. ایدی. حاضر ایندی اویالچان کشی حقدنه سویله شکانده، «افدم، مسکین آدم، قولندن اش کیلورک کشی تو گل» دیلر. لکن اویالچانلق قباحت بر عادت بولغان شیکلی، آنک بله ن ماقانلورغه موافقه بر صفت تو گل. اول دقت ایتلورگه تیوشلی، دو الانورغه محتاج بر کیمچیلکدر.

اویالچان کشی، اوزن واقعه بولغان کبی کورسه ته آماغان شیکلی، باشقه لر نی ده واقعه غیچه طانی آلمی. اویالچانلق آدمنگ هر ایشینه مانع، سوزلرینگ سوتک و آ کلایشسز چفووینه سبب بولا. اویالچانلر کورسه تمکده بولغان حسیات، کوبره ک وقت حقیقت ننگ کیرسی بولادر. مثلا قایسیلری حقیقتده تواضلی بولدق لری حالده کورر کوزگه هوالی بولالر؛ ایدگی بولغانلری یاوز حالده اوزلرن اوزلری کورسته لر؛ بر نرسه حقدنه محبت اظهار ایته رگه تله سلر صوق کورینه لر. اویالچان آدم کشی آراسینه قاطشوب اوزن کورسه تورگه سویدرگه تله سه ده، وحشی کورینه، هر کمدن قاجا، یاننده بره ونی ده طوتمی. آنک طور مشی کوبره ک وقت، اوزینگ تله کینه خلاف بولا. مونه شوشی اوزی تله گانچه یاشی آماو اوی آنک کوکلنده محزونلک و امیدسزک اویغانوغه سبب بولادر.

قایسی بر اشلر نی اوزک تله گانچه چقارر ایچون مطلقا سویلی بلو، اوزکنی کورسه ته آو تیوشلی بولا. حالبوکه اویالچانلق کشینگ تلن به یلی، هر توری حرکتدن طیبیا. قسقه سی اویالچان

يازوب اوزغان ايديك. تاغن شوني نه يته مز: اويالچان ده صاقاو توسلي، صاقاو كبي، بر وقت كوكلن جيگوب اوزون بر سوز سويله رگه قرار بيره، سويله سي سوزلرن آلدن حاضرلېب قويا. لکن وقتي ييتكچ بر سوزنده حاضرله گانچه نه يته آلمی. ساتاشا و مراديننگ کيريسن نه يتوب قويا. اويالچان کشي سوز کوره شدرو. جققر شوني بيگره کده ياراتمی. قارشيسنده غينگ فکرينه اشترک ايمه سده آگار اعتراض ايتهرگه قيمی (باز نمی)، اشانوب قلاوتله سده تله مده سده يالغانلاب سويله رگه مجبور بولادر. شولای بر مناظریدن صوگ يا که بره و يانندن ويزيت ياصاب قايتقاج آنک حالی بيگره کده قزق بولا: شوندي بر بلادن قوتالغانغی اوچون نلک غايت سويونه. لکن سوينوی لوزاقه بارمی. اوزيننگ يومشاقلغن، موفقيتسز لنگن اويلا ب. اوز اوزينه آچولانا باشلی. بو حالده اوزعاج آني تکبرلک جيگه، چونکه عصبی کشي کوبره ک هوالی بولا. اول ايکنچي وقتده تاغنده ياخشيراق سويله رگه، تاغنده بر باطرقاق بولورغه قرار بيره، هم موفق بولاسينه اشاناده. لکن تاغن اوزيننگ اويالچانلغن، يومشاقلغن ايسينه توشروب بيچاره اولگی حالينا قايتادر.

اويالچانلق ننگ سببی آلارنک اوزلرن دن صورالسه، تورليسي تورلی سبب سويليلر: قايسي گوده سينگ ضعيفلگی، قايسي بويي ننگ قسقلانی، قايسي بره ر اعضاسينگ کيمچيلکلی بولوی، ناچار کورو، صاقاولق... شیکلی مادی شيلر کورسه تهر، قايسيلری ايسه فکرده گی يالقاولق، ياخشی تريه کورمه و، دقتسز لک نچکه طبيعتلی بولو... کبی معنوی نهرسه لرنی صلتاو ايتهر. فن سويوچي بولوب کورنورگه تله وچيلر قان آزلق، قانده غی قزل شارلرننگ آز بولوی، مطالعه نی سويوچيلر هم موادغه ئيه رويچيلر نبرؤلر طازا توگلكکگه صلتيير. شولايوق يه مسزلنگن سبب کورسه توجی اويالچانلرده بولا.

درستن نه يتکنده بو سيبلرننگ برسی ده اويالچانلقنی ميدانغه چغه ررغه ييتمی. بر اويالچان ناچار تريه لی، ضعيف کوزلی. قسقه بويلی... بولسه بولور؛ لکی هر قسقه بويلی کشي، هر وقتده تريه سز و اويالچان بولمی. شوگار کورده موگار ايکنچي بر سبب نزلهرگه کيرهک. بو سبب ايسه بالانگ ياراتلشدانوق شوگا بولغان استعداديدر. کشي قورقاق يا که باطر، يا که ماتور، قسقه يا که اوزون بولوب طوغان شیکلی اويالچان بولوبده طووا آلا. آنک أصل سبين دماغنک طبيعی ياصلشدن نزلهرگه کيرهک. اويالچانلر طرفندن کورسه تله تورغان سيبلر ايکنچي درجه گنه سيبلردر. آلا ر تيك نلکدن بولغان سيبلرننگ ميدانغه چغووينه غنه ياردم ايتهر.

اويالچان کشيلر هر نهرسه دن بيک تيز متأثر بولوجان بولسه نرده، آلا ر اوزلريننگ بو اثرله نولرن باشقه لرغه بلدرمه سکه طرشالر؛ بو، آلا رننگ ايک زور تله کلری؛ ايک آرتق دقت ايتدکلری نهرسه در. شوشی مقصدلرينه يتشور اوچون قايسيلری اوزلريننگ طبيعتلرينه موافق بولماغان - يالغانچي بر قياقت کورسه تهر. قايسيلری ژان زاق روسو شيکسالی - اوز تعبير نچه - اوياطسز بولالر. معاشرت ادبلرينه رعایه ايته آلماسلرن بابوب نچکه لک و تريه ليلکني طاشيلير. کوبسي زور و هوالی کورنورگه طرشالر. هر نهرسه که مصقل ايتو کوزی بله ن قاراوچي وهرکنی کيمستورگه تله وچي، اری و هوالی بولوب يورويچيلرنگ کوبسي اويالچان آدملر بولوب، بو يالغانچي قياقتنی اوزلريننگ اويالچانلقرن يه شرر اوچون اختيار ايتهر.

قايسيلری هر نهرسه که کولوب، اوين کوزی بله ن قاريلر؛ هيچ بر نهرسه که جدی قاراميلر، باشقه لرننگ ايک جدی اشلری بله نده شايارا - اوينی باشيلير. بولار بارده يالغان و ساخته در. ساخته ايريله نويچيلر بولغان شيکلی، ساخته تواضلعق و نازکک کورسه توجی اويالچانلرده بولا. آلا هر وقت باشلرينی ايبه لر، نی سويله ساگ شوگار اشانالر؛ درستره گی شولای کورنورگه طرشالر. کشي آراسينه کره سيلری کيلگانگه، اويالچانلر، تله مده سدره شول قياقتده يوروني اختيار ايتهر. لکن آنک ايک ياراتقانی يالغز قالودر. يالغزلقده اوزی حفته اويلا نو، خيالغه باتو آنک ايک سويگان اشلر ننددر. بر بيرگه باررغه، خلق آراسينه کررگه توغری کيلگانده، اول بيرگه کيمه س اوچون مگ تورلی سيبلر، صلتاو نزلی باشلی. برده صلتاو طابا آلماسه، اول وقتده کيچکدررگه طرشا. مثلا، مين برس ن بله م، بهيره مده زيارت ايتهرگه (ويزيت ياصارغه) تيوشلی بر کشينگ يانينه بارعاج، آنک ياننده غی قهود. خانه گه کروب، تگی آدم چققانچي شونده اوطورا ایدی. شول کشي چغوب کيتکچکنه اوينه باروب ويزيتی کارتوچککاسن قالدروب کيته ایدی.

لکن هر وقتده بو حيله گه طوتوب بولمی. قايجاغنده نيچکگنه بولسه ده دياغه چغه ررغه، کشي آراسنده کورنورگه مجبور بولاسک. مونه شوندي وقتده اويالچان کشي، بر سوز بولسون سويله رگه باطريقلق ايته آلمی. ذهينه نله نيندی ماتور و کيلوشلی سوزلر کيلسه ده سويلی آلمی. اوزينه بره و التفات کورسه توب بر نهرسه بيرسه، بيچاره تشکر ايتده بلمی.

بعضا اول باطرايوب سوز سويله رگه کرشه، لکن يارطيسينده قالا، يا که قاوشاب اولگی نه يتکانينگ کيريسن سويله ب طاشلی... اويالچان کشي برله صاقاو کشي آراسنده بر اوخشاش بارلغن نلک

غرور هم زورلانو آتی اشکه - حرکتکه دیملی؛ ایکنچی یاقدن آنک آورووی - اویالچانلقی آتی تیک طوررغه مجبور ایتنه. مونه آنک یهشلمک قوتدن ایک مهم قسمی شوشی ایکی قوتنگ طارتشی اچنده اوتنه. اگر اویالچانلق بیک تیرهن بولمسه آتی جیکه رگه بولا، اوظز یهشدن صوگ آندن بیک آزغنه اثر قالادر.

مشهور اویالچانلرک ترجمه حاللری مذکور طارتشونک تفصیلاتی بلهن طولی بولا. شولارنی مطالعه ایتوده محجوبلیکنی بترر اوچون فائده لیدر.

بره وده اوزن جیکه رلک، اوزن طوتا بلورلک قوت بولا، اول شبهه سز اویالچانلقدن قوتولا آلا. زان زاق روسمو توصیه ایتکان اصولدن بیک کوب اویالچانلر فائده کورگانلر، اول کیمچیلکدن اوزلرن قوتقارا آغانلر.

اویالچانلقغه قارشى آنک «اویاطسزلق» نی توصیه ایتوون یوغاریده سویله گان ایدک. درست، بو هر کمنک قولندن کیلمی، هر کم «اویاطسز» بولا آلی. لکن مونک معتدل بر صورتی باردی، که اولده «تکلفسزلیک» در. بهس اویالچانلرغه توصیه ایدله چک برنجی چاره تکلفسز کورنورگه طرشودر. طرشقانده بوکار موفق بولو ممکندر.

دوقتورلر اویالچانلر اوچون طبیی چاره لرده نزلهب طابقانلر که آنکده برنجیسی حفظ صحت اعصاب قاعده لرینه رعایه ایتودر. یعنی:

- پراستوی لکن ترتیبی، هر تورلی تکلفسز و اسرافسز بر طورمش.

- آجق وصف هوالی بیرده طورو.

- هر کمنک اوز کوچینه کوره دماغسی هم نه نی اوچون مارسه.

- استراحت، بیگره کده یته رلک یوقی.

- کیره گنچه آشاو، قوزغاتقچ اچملک و آشاملقلردن صاقلانو.

مونه اول چاره لر شوشیلردن عبارتدر.

اویالچانلق کوربه ک عصبیلر ضعیفلیکدن حاصل بولغانغه، عموما عصبیلرنی قوتله ندررگه طرشورغه کیره ک.

اویالچانلر اوچون آیرم چاره لرده بار، لکن هر کمنک طبیعیتیه قاراب متخصص دوقتورلرغه تعین ایته آلالر.

حطی.

شوشی یاراطلشدن بولغان استعداددن صوگ اویالچانلقنک ایک زور سببی یالغش تریه در. قایسی آتا آنا، بالالرن اوزلرینه قارشى اطاعتلی، حرمتلی ایتوب تریه قیلورغه تله گنده یالغش تریه بیروب بالانک اوزلرندن قورقا حتی چیره نه طورغان بولو. وینه سبب بولالار. آتا آناسی یاتنده قورقوغه عادتله نگان بالا، طبیی، باشقلر یانینه بارساده، اویالوب طورادر. آتا یا آنا اویالچان بولسه، بالاده آلا رغه اوخشاب اویالچان بولا. أصلده اویالچانلق آتا آنادن بالاغا کوچدر، اویالچان آتانک بالاسی، آتی باشقه بره و تریه لسه ده اویالچان بولوی احتمالدر.

معلملرک شاکردلرینه توشندررگه تله دکلری «تلوغلر آلدنده ادب صاقلارغه، حرمت ایتهرگه تیوش!» فکری ده بالانک اویالچان بولوینه سبب بولدن اونطورغه یارامی. بر بالا مکتبگه یا گ یوری باشلاغاچده، آزمازغنه بولسه ده، اویالوچان بولا. حتی اویده چاقده طیناقسز و اوصال بالارده، مکتبده تیک اوظروچان بولالر، تریه لی کورینه لر... اگر ایندی بالانک طبیعتنده ده اویالوچانلقغه استعداد بولوب، معلم شول استعدادنگ بتویینه طرشماسه، بالا بوتونله ی محجوب وقورقاق بولوب قالادر.

.*

بالارده اویالچانلقنی بترر اوچون باشلیچه اوشبو اوچ نهرسه که دقت ایتهرگه تیوش:

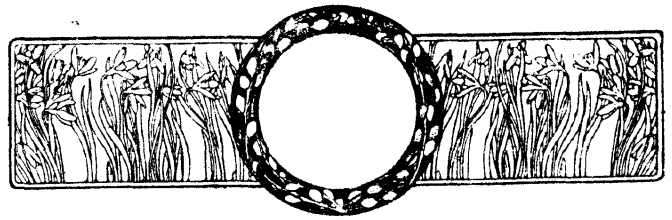
(۱) بالالرنی ایر کلیره ک ایتهرگه، اوزینه اشانچن قوتله ندرگه آگار باطریق کرتورگه، تشبث اویی بیررگه غیرت ایتو.

(۲) یهشده نوک بالائی یاط کشیلر بلهن قاطشورغه، کشیلر آراسینه چغهررغه عادتله ندررگه طرشو.

(۳) اویالچانلقی آرتق سیزوچه نلک (حساس) بولغاندن ایکانی صوگنی تیکشورلردن صوگ معلوم بولغان. شونک اوچون بالانک حسن (سیزنوون) اورطه چه ایتهرگه، افراطاندر ماسقه اجتهاد قیلو.

مکتبلرده بالالرنک همه سن بر آوزدن اوقتولر (хоровое чтение) نکده اویالچانلقدن فایده سی نارلفی صالغان. بعض بر بالار، اوزلرینه بیرلگان سوائنگ جوابلرن بلدکلری حالده، کشی آلدنده جواب بیررگه اویالوب، جوابسز قالالر. اگر بالالرنک نلک همه سن بر آوزدن، آندن صوگ ایکیسنی بررگه، آندن صوگ برسنگه اوقوتولسه، اویالچان بالا، اوز طاوشن ایشتورگه عادتله نور.

بو زحمت کوربه ک بیگرمی بلهن اوظوز یهش آراسنده بولا. چونکه شول وقتده اول طورمش بلهن طارطشا باشلی: بر طرفدن اوزی اوچون ایکمه ک طابارغه طرشا، اورن نزللی. آلا رده بولغان

ربا حقیقه

۸ نجی طائفه ربانک حرمتینه عله، «قدر بله جنس، مکیلاتده کیل اما موزوناتده وزن» دیمشدر.

بونلرنگ اجتهدینه بناء، مکیلات-طوبال کبک اولچولر بله اولچنه طورغان نرسه لر اوز جنسینه صائسه فضلده، نسا ده درست توکلدر. یعنی قولغه قول بولغانده آرتقلاق، کوتهرگه بولغانده آرتقلاقده نسا ده درست توکلدر. لکن باشقه باشقه جنسلردن بولغانده، گرچه ایکسی ده مکیلاتدن بولسه ده «فضل» درست بولوب نساغنه درست توکلدر. مثلاً: بغدادی بغدایغه صائقانده قولغه قول بولسه ایکی بغدای ده بر تیگر بولو شرطدر. بو صورتده نسا-کوتهرگه صاتو-بتولای ممنوعدر. بغداینی آریاغه صائقانده قولغه قول بولسه، بر طرفکی آرتقراق بولسه ده یاری، کوتهرگه صاتو، بو صورتده درست توکل.

موزونات-آورلق بله اولچنه طورغان نرسه لر دن بولغانده، بر جنسدن بولسه، فضلده نسا ده درست توکل. باشقه باشقه جنسلردن بولغانده فضل درست، نسا درست توکلدر. لکن بونلرنگ مذهبه بناء آتون، کموش برابریه باشقه موزونات نی صاتو گرچه نسا دیولسه ده، درست. مثلاً: ایت، مای، مامق، تیمر کبک آورلق بله اولچنه طورغان نرسه لر نی آتون، کموش برابریه کوتهرگه صاتو درستدر. لکن ایتنی بال برابریه کوتهرگه صاتو یارامیدر. قولغه قول بولسه غنه یاریدر.

مکیلاتدن بولغان نرسه نی موزونات دن بولغان نرسه لر برابریه صاتو ایسه قولغه قولده، نسا-کوتهرگه ده درستدر.

بو طائفه کبک رئیس، امام اعظم ابو حنیفه حضرتلری بولوب، عمومی حنفیلر طرفندن تصویب ایتلمش مذهب شولدر، فقط صوگراق کیلگن علماء حنیفه دن بعضیلری یوغاروده سویله دگمز تناقض دن قوتلو اوچون بولسه کیرهک. شول تعلیل نی بر آز تعدیل ایتمشدر. زیره امام اعظم مذهبنده موزونات، وزن برله معلل بولدینی حالده آتون، کموش برابریه باشقه موزوناتنی صائقانده آرتقلاقنی ده نسانی ده درست کورلمشدرکه، امام اعظم حضرتلرنگ تعلیلنده باشلاب کوزگه بهرلگن تناقض شولدر. زیره آنک تعلیلنه بناء شول سودا حرام بولورغه تیوش اییدی. ایشته، شول تناقض دن قوتلو اوچون سادات حنیفه دن صوگهی عالم، ربانک حرمتینه عله،

«تعیین ایتله طورغان موزوناتده «وزن»، مکیلاتده «کیل» در» دیمشدر.

بونلرنگ اجتهدینه بناء وزننگ، ربانک حرمتینه عله بولوروی متعین بولغانده غنه در. متعین بولغان موزوناتده ربایوقدر، همده بونلرنگ اجتهدینه بناء مای، ایت، بال، مامق، تیمر کبک نرسه لر هم موزون، هم متعیندر. آتون، کموش آچهلر، موزون بولسه لرده لکن متعین توکلدر. شوک اوچونده تیمر کبک متعین بولغان موزوناتنی آتون، کموش کبک تعین ایتلمی طورغان آچه برابریه نسا صاتوده درستدر. زیره «عله» طلبامیدر. لکن تیمرنی مامق یا که بال برابریه نسا صاتو مطلقاً حرامدر. زیره تیمرده، مامق ده هم متعیندر. ربانک موزون حرمتینه سبب بولغان عله تمامیه طلبامشدر.

تاتار علماسینه امام اعظم حضرتلرنگ اوز مذهبه ده صوگهی عالم طرفندن یاصلغان شوشی صوگهی-ایکنجی مذهبده تیوشنجه معلوم بولغانغه کوره بو حقدده آرتق تفصیل ایتونی تیوش کورمادم.

امام اعظم حضرتلرنگ یوقاروده سویله دگم تعلیلری حقدده ملاحظه لرمنی عرض ایتکه نجه، شونی ده نه یتیم: سادات حنیفه دن مذکور متأخروننگ شول تعلیلری، شریعت و دین نقطه سندن قارالغانده، حقدده سوز سویله رلک درجه دن البته توبه ندر. اتقاد ایتلورلک حجه گده مالک توکلدر. امام اعظم حضرتلرنگ تعلیلنه کیلگن تناقض دن قوتلو اوچون آرتدرلمش نرسه سخیف بر زیادت گنه در. بلکه بو مسکینلرنگ، قول بله اشاره قیلغان آتون، کموش آچهلری حقدده: «یوق آتون، کموش آچهلری متعین توکلدر» دیولری، کوزگه کورنوب طورغان بر حقیقت نی انکاردر. بونلر اوزلری ده امام اعظم حضرتلرنگ تعلیلنه کیله طورغان تناقض که نسبت برله قات قات فاحش تناقض که توشمشدر، یک آچی صورتده کتاب غه ده، سنت گه ده مخالفت ایتمشدر. زیره، اگر آتون، کموش آچهلری متعین بولماسه، موزوناتده ربانک حرمتینه «تعیین ایتله طورغان نرسه لرده گی «وزن» گنه» عله بولسه آتون، کموش آچهلرنده هیچ بر توری ربا ثابت بولماسقه تیوش بولادر. یعنی فضلده نسا ده درست بولورغه کیرهک. زیره آنلرجه موزوناتده ربانک حرمتینه عله، تعین ایتله طورغان نرسه لرده گی وزن اییدی. آتون، کموش آچهلر ایسه «منه شول اوچمده غی آتون آچهلر»-دیسکده متعین بولا ایدر. بناء علیه بونلرنگ مذهبه بناء آتون آچهلر نی آتون آچه غه صاتوده (متفاضلده نسا ده) ربا بولوروی لازمدر. شول سوز کتاب غه ده، سنت گه ده صریح مخالفدر.

ربا ثابتدر. بر جنسیدن بولغان هر موزونده ربا ثابت بولسه، بر جنسیدن بولغان هر مکیلدهده ربا ثابتدر. بناعلیه وزن بله کیل ربانگ حرمتینه علمدر. رسولاللهنگ «و كذلك المیزان» دیووندن مقصودی شولدر» دیمشدر.

انکار ایتیم؛ الله تعالی حضرتلری اوزندن آرتغراق بیروب آلونغان خرمة حقنده ئهیتلگان «لاتیعوا ولیکن مثلاً بمثل أویعوا هذا واشتروا بثمنه من هذا وكذلك المیزان» سوزندن «کیل بله اولچنه طورغان نرسه لر. اوز جنسینه صاتلغانده فضلده، نساده درست بولماغان کبک، آورلق بله اولچنه طورغان نرسه لرده اوز جنسلرینه صاتلغانده فضلده، نساده درست توگل» شریعتن آگلارلق بر آدم خلق ایته آور. لیکن شول سوزندن شول معنایی آگلی طورغان آدم خلق ایته؛ الله حضرتلرینگ سنتینه مخالفدر. بر آدم آگلاسهده جناب اللهنگ نهی ایتدگی کهانت یولی بله گنه آگلی آور. لیکن چارغان معناسی متکلمنک مقصودینه مخالف بولور. شولایوق مذکور خرمة حقنده ئهیتلگان «لاتیعوا ولیکن مثلاً بمثل أویعوا هذا واشتروا بثمنه من هذا وكذلك المیزان» جمله سینک لغت جهتندنده مذکور معناغه دلالتی ممکن توگلددر. بر آدم مذکور سوزنی ئهیتوبده شول شریعتی قصد ایتهه یاسویله گان سوزینه حساب بیرمی طورغان بر «ماجن» یا مقصودن سویلهوده سویلهودن عاجز بر «الکن» بولورغه کیردک. شبهه یوق، شارع کریم حضرتلری شول صفتلرنگ ایکیسندنده منزهدر. «لتین للناس ما نزل الیه» آیت کریمه سینک اقتضاسینه بنأجناب رسول الله تعالی حضرتلرینگ بنده لرینه ایندردگی شریعتن بیان ایچون بیه رلمشدر. آنلرغه ایندرلگان نرسه لرنی اشکال، اوزلرنده صاتاشدرو ایچون توگلددر. شارع کریم حضرتلری اوزینک مقصودن؛ «لاتیعوا شیئاً مما یسکال اویوزن بشی» من جنسه متفاضلا اونسته، کبک قسقه، لیکن مقصودقه دلالت ایته طورغان جمله لر بله آگلایورغه ممکن ایکن «لاتیعوا ولیکن مثلاً بمثل أویعوا هذا واشتروا بثمنه من هذا كذلك المیزان» دیوونندنده بیوک اشکال بارمی؟ عییا رسول الله، شول طائفه سویلی آغان بر معنایی آچق صورتهده آگلایورغن عاجزمی ایدی؟! حاشالله، رسول اکرم، شارع محترم شول سوزنی سویلهودنمی عاجز بولسون؟ یوق عاجز توگل ایدی. لیکن اول، بو طائفه قصد ایتدگی معنایی غنه قصد ایتهدی. شونک اوچون اوزی تله گن معناغه دلالت ایته چک سوز سویلهدی. آنک مقصودی خرمة نی خرمة غه صاتقنده فضلغه تحریم ایدی. شونک اوچون «لاتیعوا ولیکن مثلاً بمثل أویعوا هذا واشتروا بثمنه من هذا» دیدی. «و كذلك

واقعا بونلر اوزلری ده آلتون، کموش آچهلرینه باشقه آچهلرده، گرچه بر جنسیدن بولسه لرده، برنی ایکی آچهل برابرنه صاتونی درست کورهلر. «درر» کبک فقه کتابلرنده شول سوز یک آچق عبارت بله افاده ایتهدر. همده ایکی قاداقدن آزرلق بولغان بغدادینی یا که باشقه بر نرسه نی اوزندن آزرلق مقدار بولغان اوز جنسینه صاتونی ده درست کورمشدر.

شول سوزلری، ربای فضلنگ حرمتینه اوشانغان بتون آدم لرنک اجماعینه خلافدر. سنت گده صراحتاً خلافدر. شریعت اسلامییه ودین محمدی اسمندن سویله گان شول سوزلرینه، تخلیطلرینه، ضعیف گنه بر دلایلری بولسه یک گوزل بولور ایدی. لیکن شول زور دعوا بتونلای بوش سوز بولوب قالمشدر. تمسک ایته رلک دلیل توگل، تقلید ایتهر ایچون سلفلردن - متقدملردن، متأخرلردن شول مفهومده برسوز منقول توگلددر. اگر دین که قاعلمسه لر، مقدس دین اسمندن سویله مهسه لر، بزده بر سوزده ده شمس ایدک. بلکه شول سوزلرن تقدیر ایتهر ایدک. لیکن بزده اول قایده؟ اللهنگ و رسولنک بویورغان شریعتلرینه نی وقت قناعت ایته رمز؟ نی وقت تحریفدن صاقلانورمز؟ ..

بو طائفه یوغاروده مذکور تعلیللرن توبه نده گی حدیثلردن استدلال ایتمشدر: «عن ابی هریره و ابی سعید الخدری أن رسول الله علیه السلام بعث أتابنی عدی الانصاری فاستعمله علی خیر فقدم بتمر جنب فقال له رسول الله علیه السلام أکل تمر خیر هكذا قال لا والله یا رسول الله أنا لنشتری الصاع بالصاعین من الجمع فقال علیه السلام لاتفعلوا ولیکن مثلاً بمثل أویعوا هذا واشتروا بثمنه من هذا وكذلك المیزان» (صحیح مسلم ج ۱ ص ۴۲۷). ایکنچی؛ عن یحیی عن ابی سلمه عن ابی سعید الخدری قال کان النبی عم یرزقنا تمرأ من تمر الجمع فنستبدل به تمرأ هوا طیب منه ونزید فی السعر فقال علیه السلام لا یصاح صاعین بصاع ولا درهمین بدرهم» اوچونچی عن ربیع نا أبو جناب عن ابیه عن ابن عمر عن النبی علیه السلام قال لاتیعوا الدینار بالدینارین ولا الدرهم بالدرهمین ولا الصاع بالصاعین أنى أخف علیکم الرماء والرماء هو الرباءقام رجل فقال یا رسول الله الرجل یشبع الفرس بالافراس والنجیبة بالابل قال لا بأس اذا کان یداید». دورتچی ابو سعید الخدری بله ابن عباس آراسنده واقع بولغان اوزن محاده ایچنده گی ابو سعیدنگ «و كذلك ما یسکال و یوزن» دیگن سوزیدر.

لیکن «قدر مع الجنس» نک ربانگ حرمتینه علمه بولوون، شول حدیثلردن، استدلال درست توگلددر. برنی حدیثدن استدلال درست توگل. زیره آنلر، حدیثک آخری بولغان «و كذلك المیزان» سوزندن استدلال ایتوب؛ «بر جنسیدن بولغان هر توری موزونده

اولكندن ياردم كوتو

تصوف اهللاری آراسنده فارسی شعرلری بله ن مشهور «یدل» حضرتلری بو حقده نی آیته:

ریش کاوی چیست امید از مردگان
زین مزارت آنکه چیزی یافت جز نباش نیست

یعنی «اولکلردن یاردم کوتو قدر احملق بولورمی؟ کفن صیوچیدن باشقه آدم، قبردن نی تابسون؟».

بخارا و تورکستان ملالری «یدل» شعرلرن نی قدر سو یوب اوقوسه لرده، آنی قرآن آیتی برابرنده کوروب مطالعه قیسه لرده نی سیدندر قبردن یاردم ازلهو حقدنه آیتلگن شول شعرینی کورمیلر - لوقومیلر آخیریسی. اگرده کورسه لر - اوقوسه لر؛ بلطراحی «شورا» ده قبردن یاردم کوتونگ یاراماغانلغی حقدنه عقلی و نقلی دلیلر بله ن نقلوب سویله نگان سوزلرگه قارشی کیلمهس بلکه تشیه قیلغانی ایچون تشکر ایتهر ایدیلر.

آتا بابادن قالب کیلگان فائده سز عادت و بوزوق اعتقادلرنی کوکلدن قروب سروب تاشلاز ایچون کوچلر کیردک. باش آغرسه ده قبرگه، کوز آغرسه ده قبرگه یوگر. بالا تابساندده قبرگه، بالا تابماساندده قبرگه چاب. بلا کیسه ده شونده بار، قضا کیسه ده شونده بار. مکتبده شول، مدرسه ده شول. طیبده شونده، مدرسه ده شونده. ....

اولکلدن قبردن یاردم امید ایتو آندن حاجت صور او عادتی چینیلردن کیلگان بولورغه اوخشی. چونکه بو اش قطای و قالماقلرده بیک کوچلی. بو اشنی اوسوب طورغان بر تیره کگه اوخشاتلسه: چینیلر آنک طامری، شرقی تورکستان اهلی اوزه گی، غربی تورکستان بوتاغی، ناتارلر یافراغی یا که بوتاقسنگ اوچی - دیورگه یارارلق.

توغریسی: خرافات و باطل اعتقادلرغه بیرلونگ سبی نادانلق و جهالت بولسه کیردک. چینیلر بله ن تورکستانلیرده غنی خیال و هم و خرافاتدن مدنی و معرفتی ملترنگ ۳ - ۴ په شلک بالاری ده شارقلتاب کوله چکدر.

بولر، توشده کورلووی ممکن بولماغان نرسه لر نی ده قطعی روشده «شولای بولغان، بولای بولغان» دیلر و شوندی بالغانلرغه اوزلری اشانالر. شولای بولغاچ بولرنک اولکلدن یاردم کوتولری عادی بر اش قاتارنده غنه بولوب قالا.

نوشیروان یاشف. «کوچا»

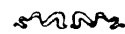
المیزان» دیگن سوزی ایسه، اولده سویله گان سوزلرینه اشاره و اول سوزلرن ایکنچی قات اخطار ایدی. یعنی رسول الله نك شول سوزی، جناب خدانگ «أقیموا الصلوة و أتوا الزکاة» دیگان سوزی بک مجلدلر. اوزمزنک خاص نظرمن بله الله نك شول سوزندن مقصدی فلان نرسه دیهرگه یاراماسه و شول سوزدن تأدب ایتسه ک؛ رسول الله نك ده «و كذلك المیزان» دیگن سوزندن ده لفظنک اقتضاسینه بتونلای مخالف بر نرسه طاوبوب، «ایشته آنک مقصودی شولدر» دیو کبک «تکهن» دن صاقلانورغه تیوشلیمز. شارع کریم قارشنده اوتهلوی تیوش وظیفه شولدر. تأدبده سویله اولور. شونک ایچون جناب رسول نك «و كذلك المیزان» سوزینک معناسن، آنک باشقه سوزلردن ازله رگه مجبورمن. صحاح کتابلر نده مذکور؛ عباده بن صامت، ابی بکره، ابی هریره دن روایت ایتلگان «أن النبی علیه السلام قال لا تتبعوا الذهب بالذهب ولا الورق بالورق الا وزنا بوزن مثلاً بمثل سواً بسواً». خبری صحیح مسلم ج ۱ ص ۴۳۰ (وشول مفهومده بولغان باشقه خبرلر) مذکور سوزنک تفسیریدر. اگر اول سوزدن باشقه نرسه نی قصد ایتسکن بولسه ایدی، شبهه سز آنی بیان ایتسکن بولور ایدی، زیره «لتین للناس ما نزل الیههم» آیتله «وقد فصل لکم ما حرم علیکم» آیت کریمه سینگ اقتضاسی شولدر. (امام بخاری حضرتلری «و كذلك المیزان» سوزن اوزینک صحیحینه بتونلای کرتمشدر. ابن حزم حضرتلری ایسه شول سوز ثابتدر دیمش).

مدرسه حسینیه دین معلمی ذاکر آبوخانوف.

شعرلر:

بخت

بله قایجان بخت یولداش بولور اول
قونار کوکره کگه آق نور طولتور اول
اگر جان اوچسه تن شول چاق صوونسه
قارا جیر، قوچاغینه آلسه - قوچسه.
مصطفی ثابت.

•••

هنر چقمی بزدن کنه، امید ایتمه تیزدن کنه؛
علم دیسه ک تزدن کنه، اولچه ومز بیزمه ن کنه.
قلچق.

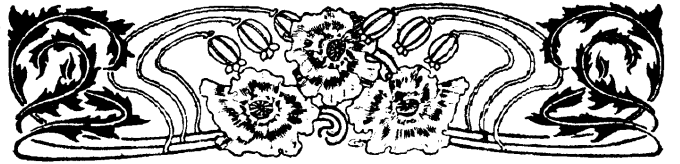

ساعتلری، اجتهادلری قلب کیلگیله فدا قیلوب طالای استفاده ایتدیله. اسلامیت دنیاسنده اویله مهم خدمتلرک حرکتلرک همان هر وقت دوامینی، آقرن آقرن ارتقا وارتقاعینی بتون قیلیرله خدادن صورادیلر.

درست، حکمت الهیه تدبیرله یارادلمش دنیایه لغت اوکور مراییلر، تکیه لره مزارلره اویلامش باغوشلر شیخلر، تسبیح بدله طاش اویناتور، جن شیطان تسخیر ایدر ماچیلر صوفیلر، دوا بدله قافر توکرر، ایلرر تیلرر مجنونلر، جنون دارووی، تکذیر آغوی صاتار میمونلر مکارلر، عادی انسانلری فیض آلهیه مشرف رسوللره ترجیح ایدر نادانلر، بالکُر نیلر شرفه نصیب اولابلور شارعلک درجه سینی منسرلره ده فقیهلر ده ویرور مسرفلر، کوکلره بنمش عالی اسلامیتی آباق آستدن آرار قندرلر طائفه سی، البته اویله مهم اثرلری علی العاده یا اهل یا انکار ایدرلر. فقط اسلامیت بازارنده اشی، سوداسی یوق بو طائفه نك انکاری، ضرری یوق بلکه مطلوبدر. زیرا سفیلرک انکاری، عالیلرک اقراری کبی غالباً حقلق، مهملک برهانیدر. بن، شوقم سوقیه مؤلفک اثرینی فیلسوف انتقادینی لذتله رغبتله اوقوم، هر برنده طالای حقیقتلری کوروب شادلاندم. صولک درجه مهم مسئله لری، فوق الغایه ضرور لکن مهمل حقیقتلری ده کوزو کدم. او حقیقتلری سوبلر بیوکلرمز برکهنده استقبالده سعادت خیالیله شو کونگی ذلترمزدن بر کون نجات امیدیله جانلاندم. بیوک خدمتلرینی اوافق روشده ایسه ده بر تقدیر اولمق اوزره فیلسوف کده مؤرلف کده ایکی اوچ اوافق لکن خالص اوشبو انتقادلری یازمق اولدم:

(۱) رساله دیباچه سنده مؤلف حضرتلری، «دینی واجتماعی مسئله لری» ی تألیفدن کوزل مقصدینی سویلاب لساینی «هر سوزی یقیناً حق بر کتاب یازدم» کبی تهوردن تبرئه قصدیله بر آیت کریمه یی اقتباس قیلمش. موسی جارالله حضرتلرینگ الک باش انتقادی، شو اقتباس حقنده یازلوب بنم کوزمده بو انتقاد صواب دکل کیدر. متوارد واقه لر، متعاقب حادثه لر حقنده نازل اولمش آیت قرآنیلرک هر برنده البته بر مورد خاص، بر سبب نزول واردر. لکن اسلوب، عبارده هم مفاد جهتلرنجه آیت کریمه لر، بالکُر خاص موردلره، معین حادثه لره قصر قیلنه بلور درجه طار طرزده دکل. بلکه غایت کیف غایت جامع بر طرزده، صولک درجه اطلاق، عموم صفتلریله اینمشدر. آیت کریمه لره حکمت الیه وضع قیلنمش شو صفتلر، قرآنک بلاغت اعجازیه سیچون قطعاً ضروردر. «اطلاق» و «عموم» صفتلری اولمایه ایدی آیات قرآنیله ده بلاغت، اعجاز، ایجاز کبی کمالتلردن اثر قالماز ایدی. بوگون بش یوز قدر صحینه ده تجلی ایتمش مقدس قرآن،

بیوک خدمتلره اوافق بر تقدیر

(«دینی واجتماعی مسئله لری» اسملی اثرینی انتقاد)

شو سنه رضا الدین حضرتلری، اعتدال قلمیه «دینی واجتماعی مسئله لری» نام کوزل بر کتاب یازوب برکتلی بر عبادتی اقامت ایتدی. عدالت مطلقه حضورنده البته مقبول بر قربانی جناب عدله تسلیم قیلدی. آلهی رضوان، دینی همت. عمومی خدمت، نافع عبادت کبی الک کوزل الک مقدس جمیلره، املره عشق، محبت فضیلتینگ خالص آق بر لواسینی مسجد مطبوعات مناره سنه وضع ایتدی. او مناره ده اوقولور اذانلره استماع ایدن هر بر محترم انسان، او آق لوابی «فلاکی» کورده البته شادلانور، مؤلفک عالی همت، احسانته رحمت اوکور، تحسین قیلور. اوزنه خداینگ عون، نصریله دعا قیلور.

الک دقتلی، چوق حظلی موسی جارالله حضرتلری، علی العاده او اذانی، لوابی هم مدن مقدم ایشدوب کوروب مؤلفک احسانینی، برینی، تقواسنی حقیله الک الک تقدیر ایتدی. «دینی واجتماعی مسئله لری» ی مسخر قلمیه انتقاد قیلوب مؤلفک صاف امانه قوت، کوزل اثرنه ده ا زیاده قیمت ویرور، البته مطلوب بر وظیفه یی ادا ایتدی. ده ا درستی «وتعاونوا علی البر والتقوی» فرماتنه اتقیادا خالقنه خشوعه رکوع ایدوب . . . . استقبالی صلاحیچون صمیمی عملی بر دعا قیلدی. بلورم، بولر مؤلفک ده فیلسوفک ده البته الک اولگی خدمتلری دعاری دکل بلکه طالای خدمتلری. اصلاحلریله مسبوقیت شرفنی ده حائزدر هم ان شاء الله الک صوکی، خاتمه سی ده اولماز. اولگی سعیلری اجتهادلری برکتلی اولغان ایدی، دورت کوز ایله انتظار ایدرز بوگون، ایرته که وجود بولاجق خدمتلری، ده ا برکتلی ده ا غم لری اولاجقدر. اویله حقیق، عملی دعار، غفور رحیم سمیع الدعا الکه اجابتیه ده مستحق اولابلور «اذا سألت عبادی عنی فانی قریب اجیب دعوت الداع اذا دعان فلیستجیبوا لی ولیؤمنوا لی لعلمهم یرشدون» .

شو کون، بزدن قرآن مهجوریتینی، اسلام مرفوعیتی، بزمه اسلامیت آراسنه اوزاق بر مسافه جیلولتینی بر قدر دوشنور آکلار بصیرت وانصاف ایه لری، گمان ایدرم هر بری، مؤلفک انصاف دائره سنده یازمش مفید اثر نه، فیلسوفک مؤثر قلمی یازمش مهم انتقادنه بیوک قیمت قوبیدیلر. رغبتلی مطالعه سنه طالای

بطلانی، مذکور سوزک درستیگنی ایجاب ایتمز. شو مشهور نظر، نه قدر خطا ایسه، اثباتی نه قدر آغر ایسه مذکور سوزده شو قدر خطادر. اثباتی شو قدر آغردر. «دینی و اجتماعی مسئلهلر» ده (۱۴) صحیفه ده محترم مؤلفک «قرآن، دینی اصللری، نقلی و عقلی برهانلری تعلیم ایدن بر کتابدر» سوزینی بزم فیلسوف، اهان ایتماسه یارار ایدی.

۳) جمهور علما طرفندن قاعده لک صفتیه قبول قیلنمش «عقیده ثبوتیه دلیل قطعی شرط» سوزندن مراد، هر بر اعتقادک هر بر فکرک حصولی یا جواز یچون دلیل قطعی شرط، قطعی دلیل یوق ایکن هیچ بر اعتقاد حاصل اولاماز یا خود حاصل ایسه ده باطل اولور دیمک دگل بلکه شریعت طرفندن همه به الزام قیلنه بلور. «ضروریات دینی» تعبیر قیلنور عقیده لک ثبوتیه برهان قاطع ضرور دیمکدر. شارع طرفندن قطعی بر ارشاد یوق ایکن قام قناعت ایتدی بهانه سیله - خصوصی یا عمومی بر نظریه یی طوتوب «ایسته بودر دینی ضروریه، اعتقادی همه به فرضدر» دیمک، البته معنالی، درست بر سوز اولاماز. عقیده ثبوتیه دلیل قطعی یی شرط قیلنمق، حریت عقلیه، قناعت قلبیه ایله طالاشمق یا خود هر نظریه به برهان قاطع آرانمق ایچون دگل بلکه برهان قطعی به مستند دگل نظریه لری عقائد قطعیه قطارینه قویامق، ضروریات ایمانیه اسمیله قبول قیلنماق، مقدس مسائل ایمانیه یی ظنیات، خلاقیاتله تلویث ایتمه مک ایچوندر. حریت فکریه به منافیدر خیالیله بزم فیلسوف موسی جاراالله اقدی نتیجه ادیبه سی اعتباریله غایت گوزل شو قاعده یی جرح قیلنیه طرشمش. حالبوکه شو قاعده اوزی، فکریه حریتی تصدیق ایدر. انسانی حریتیه فکر ایتدر، هر مسئله یی کیگ قلب، حر عقل ایله تحقیق ایتدرده نهایت حریت فکریه برکهنه وجوده کلور حکم لک، قضیه لک درجه سنی وزن ایدوب درجه سنه کوره هر قضیه یی اوز منزله ایندر. شک وسختدن یاک نظریه لری ایمانیات بازارنه کوتاروب باشقهرینی اوز بازارلرله قویار، هیچ برینگ تیوشلی قیمتینی انکار ایتمز. قطعیتی هدر ایدوب مسائل ایمانیه به ظنیاتی ده درج ایتمک، اسلام دنیاسنه علمی و سیاسی، دینی نه قدر فلاکتلر، فاجعه لر براقدی شو خجیع جهته عبرتله نظر قیلنمق، بزدن زیاده فیلسوف جنابلرینه لازم اولسه کیره ک.

۴) فیلسوفک ۷ نچی ماده انتقادنه بن، دورت آل ایله امضا ایدرم. البته دینی لک شرعی لک دائره لری، مؤلفک جمهورک تعیینی کبی غایت طار دگل بلکه ترقیات چیکلرنه، عقل دائره لر نه تماما تیگ اولور درجه کیگدر. عقل، مصلحت دائره سی طارلق ایتمه مش قانونلرک، سیاستلرک، اخلاقلرک هیچ برینه دینی لک

او وقت، اون بک صحیفه لره بلکه صیماز ایدی. یکریمی اوچ سنه قدر عصر رسالت، او وقت قرآنک تماما دگل بلکه ربعا نزولنه ده وفا ایتمز ایدی؛ یا خود وفا ایدر ایسه ده - عصر رسالتدن باشلاب ابدیت طرفنه توارد ایده چک همه حادثه لک شرعی حکم لرینی جامع اولمق علویتندن شبهه یوق قرآن محروم اولور ایدی. هر حاله حکیم مطلق، کامل مطلق خدایک کلام جلیلنده بر نوع نقصان تقرر ایدر ایدی. لاجل ذلک شو صفتلر، فوق الغایه مهم بر وضع آلهی در. بوکا کوره اسلوبی نظمی عام آیت کریمه لری توتوب اوز المنزله تخصیص، تعیید ایتمک. اصلا درست اولاماز. بوکا کوره اسلامیت ضیاسنده اوسمش بیوک مفسرلر و مترجملر، عمومات قرآنیه یی مهمل برافازلر بلکه شدتله اهتمام استفاده ایدرلر ایدی. نظمک، لفظک حدود دینی تجاوز ایتمه مک شرطیه - نصوص کریمه یی خاص موردک اوزنده ده خارجنده ده استعمال ایدرلر ایدی. محترم مؤلف اقدی اقتباس قیامش «سبحانک ما یکنون لی ان اقول ما لیس لی بحق ان کنت قلته فقد علته تعلم ما فی نفسی ولا اعلم ما فی نفسک» آیت کریمه سی، درست بحسب المورد خاصدر. یعنی «ءانت قلت للناس» خطابنه جواب مقامنده وارددر. لکن نظمی لفظی غایت کیگ کییدر. نظمنده وار عمومیتیه، صلاحیتیه نظرا «ءانت قلت للناس» گده «اقلت انت للناس» سؤالنده جواب اولابلور یا خود هیچ برینه جواب اولمازدن مجرد بر قدر تبرئه قصدیه استعمال قیلنور ایسه ده درست اولابلور. «خطاسز بر کتاب ایجاد ایتدم» کبی غروردن، کذبدن پاکلانو قصدیه اقتباس قیلندقد آیت کریمه موردندن دوندلرلمش اولماز. چونکه موردی، هیچ انکار سز ثابت قانور بلکه آلهی وضعک ارشادیه مهتدی اولمق، آیت قرآنیه عمومندن استفاده قیلنمق، بیوک مفسرلرک گوزل اشینه موافقت ایتمک کبی غایت گوزل شیر وجوده کلش اولور. بوکا کوره فیلسونک «مؤلف اقتباسی خطادر» مضموتده گی سوزی، اوزی خطا کییدر.

۲) فیلسوفک اوچونچی انتقادی، باشندن آخیرنه قدر غایت گوزلدر. فقط «قرآن سنت، یالکڑ احکام شرعیه حقنده دلیلدر» نظر مشهورنه کوره «آیت کریمه لر، یالکڑ احکام شرعیه به یالکڑ دلیل نقلی اوامق لازمدر» سوزینی استننا ایتمک شرطیه. زیرا شو سوز، اثباتی آسان دگل بر دعوا کییدر. درست، او نظر مشهوره کوره نصوص قرآنیه، عمومی و دنیوی، عقلی و تاریخی اشلرک هیچ بری حقنده هیچ وقت هیچ بر صفتله دلیل اولاماز. اما شرعی حکم لک اکثری حقنده عقلی و نقلی، ادبی و اجتماعی برهان اولابلور. بوکا ایسه نظر مشهورک حبه قدر منافاتی یوقدر. درست، شو مشهور نظر، بنمجه ده صریح باطلدر. فقط آنک

شرعیاتک دائره لری ده اصلا طارلق ایتماز. «الدین هو العقل». حیات عزت یوللرینی کوسترر شریعت اسلامییه قویاشی، کونک قویاشنه نسبتله قابل قیاس اولماز درجه کیلکدر، دنمیدر. کونک قویاشی، اوزاق تون بویی یوغالور، اسلامیت قویاشی، کونی ده تونی ده یاقطرر. بر ثانیه قدرده غیبوت ایتماز. کونک قویاشی، ارضک یالکزر ظهونه انعکاس ایدر؛ اما شریعت، دیانت ضیاسی، ارضک فوقه ده تحتته ده، انسانک همه حرکتلرله وهمه مصاحتلرله تجلی ایده بلور. حتی منامده هم یقظه ده ظاهر اولابلور. بتون انسانیتی ترقیات، معارف نورینه، حیات، مصالح یولینه ارشاد ایچون اینمش شریعت اسلامییه ضیاسندن دها درستی اولیه شریعتله اتساب شرفندن دنیاده مصاحتی وار شیلرک هیج بری هیج بر وجهله مستور، محجور اولماز. بوکا کوره صرف دینی. صرف دنیوی کبی تعبیرلر، اخلاق شرعی، اخلاق وضعی کبی تقسیملر، دینی سیاست عقلی سیاست کبی حیللر، عموما شریعت ضیاسنی، دنیایک وسعتینی حجر اساسنه بنا قیلنمش اختراعلر هیج وقت اصلا مناسب توکلدر. قرآنک صریح بر ارشادنه کوره بشریت دنیاسی، یالکزر عبادت، دیانت ایچون مخلوقدر. شوکا کوره انسانک همه عمللری، مصاحتله موافق همه حرکتلری، دینی شرعی اولابلور، عبادت اولابلور. شوکا کوره دیانت خارچنده بر مدنیته قطعه سی، ترقی قطره سی یوقدر. بلکه «دیانت و عبادت»، همه ترقیات و کمالاتی، همه علویت و فضیلتی. همه عزت و مصاحتی احاطه قیلمش غایت نورلی، غایت یکک بر مدنیتن عبارتدر. بز شو بیوک ارشادله مهتدی اولامادق. یوقسه عزتسز، حرکتسز اسلامیت، اسلامیتسز عزت، حرکت بزده اصلا یوز کوسترمز ایدی. انقراض سبیلرینی ده بعض ادیلمز کبی دیانتسزک وراسندن آراب اسباب انقراضله مقدس دیانتی بر یرگه جمع ایتمز، برینی دیگرنه دوست کبی کوسترمز ایدک. «اسلاملر دیانتلی ایدیلر؛ فقط معرفتسزک، هنرسزک، همتسزک، یالقوالق شوملغنده انحطاط ایتمیلر» کبی تناقضلردن ادیلمز مرکز محررلر مرکز قلملری ده یاک اولور ایدی. دنیایک دائره سنی قصبو اخلاقک، عمللرک، سیاستلرک، قانونلرک اکثرینی دیانت ضیاسندن، شرعیاتک شرفندن محروم براققی، آکلار ایسه ک غایت مضر، معناسز بر حرکتدر. بونک تاثیرله دیانتدن استغنا گمانی، «اصلاحاتده اسلامیت کافی دگل» زعمی، «حیاتده قوانین اسلامییه، اکثریا مهملدر» خیالی، «ترقیاتده اسلامیتدن دها مهم و مقدس شیلر واردر» خولیاسی وجوده کلور. شریعتک اهمیتی، ایمانک غره سی غایت ناقص کورلورده کوکلره تسلطی، قدسیتی قالماز. شریعتک، ایمانک غایت بیوک نمره لری، غصبا دیگر شیلره ویرلورده شریعتدن، ایماندن زیاده او شیلره میل قیلنور. قیلر،

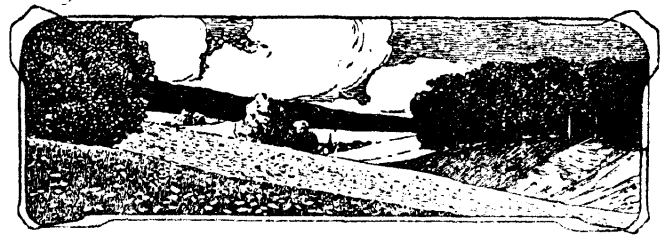
اسلامیتله باشقه کبی خیال قیلنور قبله لره یونالورده ترقیاتی، سعادتلی اسلامیت وراسندن آزار. ترقیات، حیات قانونلرینگ اکثری، اسلامیتدن طش کورلوب بوکاده «الا اسلامیت کرک» فکری قوشلورده مصالح بشریه، دین اسمیله انکار قیلنور. بتون مصالحی حمایه ایچون اینمش مقدس قرآنده بالضروره هجر قیلنور. نهایت رسوم، کلا تبادل ایدوب ایمانه کفر، کفره ایمان نامی ویرلور. بطلان، حقیقت عرشنه، حقیقت بطلان زندانه یبارلور. یالکزر رسمی مسلمانلره رسمی غیر مسلملر، غایه ایدرده «ولن یجعل الله للکافرین علی المؤمنین سبیلا» کبی غایت محکم غایت قطعی نصوص قرآنیده ازیاب، تاویل تحریف فتنه سی باش کونارر. فوق الحدود بیوک شوفتنلر، بتون فاجعه لری، اسلام دنیاسنه حلول ایدوب اسلاملرک قوتلرینی، وجودلرینی غیبوت حدودینه تمام تقریب ایددی. شو حالک تاریخی سیبیلرله دیانتی طارایتمق، اسلامیتله مصاحت آراسنه فاصله وضع ایتمک فتنه سی، شبهه یوق الک ابتدا داخل ایدی. ایندی وقت، بز بر آز او یانایق او تانایق. بزنی شو کونگی منزله ایندرمش شیلرک هر برندن ممکن ایسه اجتناب ایدیک. مذکور فاجعه لره، بزنی تخویف، ارجاع ایچون یبارلمش طبیعی، الهی آیتلردر. عبرتله نظر ایدیک «وما نریهم من آیه الاهی اکبر من اختها و اخذناهم بالعذاب لعلمهم یرجعون». (۵) محترم مؤلفک صحیفه اون دورتده کی ۷ نچی، ۸ نچی سطرلری، بلکه غایت گوزل بر حقیقتک تعبیرلریدر. درست قرآن، شولای اونکانده کی هم کیله چکده کی عبرتلی حاللردن، واقعه لردن خبر ویرور، قصه، مثال کبی قسملری ده وار، مقدس بر کتابدر. لکن شو گوزل حقیقت، مؤلفک صحیفه بش ده کی «قرآن، سنت یالکزر احکام شرعییه حقیقته غنه دلیل اولور» سوزنه مناقض دگمی؟ شوراده بنم کوزمده بر آز تناقض وار کیدر. (۶) مدبر اکبر، شارع اعظم الله تعالی حضرتلری، انسانک حیاتده، ترقیاتده اهمیتی وار اولوب ده ابدیتی، عمومیتی ممکن قانونلرک، سیاستلرک، حکملرک هیج برینی اهل قیلمادی. هر برینی حکمت قلمیله تدوین قیلنمش مقدس قرآنه بلا قصور وضع ایددی. عصر رسالتدن ابدیته قدر توارده وجود بولاجق همه حادثه لرک، قاعده لرک همه نظاملرک، سیاستلرک مشروعیت یاخود عدم مشروعیتی غایت جامع نصوص الهیه سیله بلا اشتباه بیان قیلدی. قرآنک برهانلرینی همه زمانلره، همه مکانلره، همه حاللره، همه حادثه لره نسبتله صوک درجه اقام و اکمال قیلدی. هیج بر امرک شرعی حکمینی اثبات ایچون دها درستی الهی برهانلرک قصورینی پرده له مک ایچون دیگر برهانک وجودنه، نه قیاسک نه اجماعک برهانلرک افتقار، اضطرار ذلتی قالماشدر. قرآنک

نبوی حدیث لک، آیت کریمه لک تمام و ضوحه قطعاً دلالتت هم مرشد عقلک غایت محکم ارشادنه کوره «شرع شریفک، قرآنک میزانی مصلحتنه عدالتدر». دیمک حیات بشریه ده کی حاجتله، اجتماعی اقتصادی حالله نظراً اهمیتی، مصلحتی وار شیلرک هر بری، حکم قرآنله قطعاً مشروعدر، شرعاً مطلوبدر. هیئت اجتماعی حالنه، عدالت فضیه سنه موافقتی یوق یاخود حیاندنه هیچ اهمیتی مصلحتی یوق شیلرک هر بری، حکم قرآنله شرعاً ممنوعدر. اباحت، حرمت و جوب فرضیت کبی شرعی حکملره محل اولابلور امرلرک هر بری ده شو ایکی شتک برینه البته داخلدر. بوگا کوره ده قرآن کریم، همه اشلرک مشروعیت یا ممنوعیتی غایت واضح الک ساده بر طریقله بیان ایتمش اولور. شارع حکیمک، قرآن عظیمک اسلامیتی تعلیمنده، احکام شرعیه نی بیاندنه اصلاً قصور یوق. مصلحتی یا مفسده سی معین شیلرک شرعی حکملرینی تعییننده ذره قدر اشکال یوق. شریعت برهانلرن تکمیلده «قیاس» و «اجماع» کبی قاعده لره حبه قدرده احتیاج یوق. قصور، یالکر اوزمزه در. غایت یوک اشکال، فقط مصلحتی عدالتی تعییننده در. تحقیق تدقیق واسطه سیله یاقن، یراق یامان، گوزل نتیجه لرینه واقف اولوب مسئله لرک، واقعه لرک براهین قرآنیه تحتت نصل جهته اندراجینی کوستره بلمکده در. اجتماعله اجتهاد برکسندنه مصلحت، عدالت قاعده سنه بناء مسئله لرک بر جهته قرار و برروب او قرارلری تنفيذ ایتمکده در. اجماعک قیاسک غایت یوک اهمیتی بلکه ضرورتی ده یالکر شو نقطه لرده در. بوتون حیات دنیا سنده الک مهم الک ضرور لکن غایت مشکل نقطه لر، شبهه سن، یالکر شوردر. شونک ایچون محکمه لرک، حا کملرک، مجتهدلرک، عموماً رئیس لرک وظیفه سی، فلان اش شریعتده یاری، توگان اش یارامی دیب طور مق یاخود هر اشک حرمتنه یا اباحتنه قرآندن یا حدیثدن نص آرامق کبی شیلر دگل بلکه هر بر خصوصه مصلحتی، عدالتی آرامقدر. زمانک، مکانک مصلحتنه، احوالک، معیشتک سهولتنه موافق قانونلر توزومکدر. حقوقی حفظ ایدر، عدالتی حمایه ایدر، معیشتی تسهیل ایدر، ممکن اولا بلور زیتلرک هر بریله حیاتی تزیین ایدر تدبیرلر ایجاد ایتمکدر. اجتماعله اجتهادله ر قضیه ننگ مصلحتنه، اهمیتیینه واقف اولور ایسه ک، قرآن نظرنده او قضیه ننگ مشروعلگی کون کبی ظاهر اولور. بر حکمک عدالتنه، مصلحتنه موافقتی عقول مجتمعه حضورنده منکشف اولور ایسه، «بو حکمده قرآن نصل ایکان؟» کبی وهملره وسوسه لکمک، قطعاً درست اولاماز. شو اوزون ملاحظه لرک اجبارنه کوره «دینی و اجتماعی مسئله لرک» ۸۷ صحیفه ده کی بر قاج سطرلرله موافقتم بوقدر. شریعتی تقیص قرآنی تعجیز شایه لرندن پاک دگل لکنه کوره او سطرلری یازماق

شو درجه ده علویتی، عظمتی بنم کوزمده بر حقیقت قطعیه در، شریعت کامله کافله اولوق صفتیه ابداً باقی قالاچق قرآن عظیمی، خدا یلک تام، کامل فیضینی، کریمینی همه قصورلردن تقدیس ایدر هیچ بر مسلم، البته شو حقیقتی انکار ایله مز. زیرا «حیات انسانیه ده اهمیتیله برابر ابدیتی ده عمومیتی ممکن قاعده لرک بره رسی حکمت قلمیه قرآنله درج ایدله دی! قالدی» دیمک، «فیاض مطلق آلک فیضنده کرمنده بر قدر بخل نقصان تقرر ایتدی» دیمکدر. بر بر زمانک بر بر مکانک بر بر حادثه سی حقتده حکم شرعییه افاده ایدر بر برهانده قرآنده یوق دیمک، قرآندن ابلیغیت، جمعیت، اکملیت، افضلیت صفتلری سلب قیلندی دیمکدر. بر بر مسئله حقتده قیاسک یاخود اجماعک برهانلکنه احتیاجی، ضرورتی دعوا ایتمک، اسلامیتی ایضاح ایدر آلهی برهانلر قاصر ایدی ده صنایع برهانلره تکمیل قیلندی دیمکدر. بزم اعتقاد مزه بناء بتون عالم انسانیه رحمت هم نعمت اولوب سمدان اینمش قرآن یالکر جامع، کامل گنه دگل بلکه اجمعدر، اکملدر. مذکور حقیقتی انکار ایتمک، قرآنک جامع لکنه، کامل لکنه نسبتله بلکه ممکن اولا بلور ایسه ده اما اجماع لکنه کامل لکنه نسبتله اصلاً ممکن اولاماز. شو حقیقت قطعیه یی اثبات ایچون یالکر شویله ملاحظه لر اوق کافی ایسه ده تفصلاً بر ایکی آیت قرآنیه ایله ده استشهاد ایدیک: خدای، قرآنده نحل سوره سنده ۸۹ نجی آیتده و مائده سوره سنده ۱۱ نجی آیتده هیچ بر استثناسز، تغییر سز صورتده دیمش: «ونزلنا علیک القرآن تیاناً لکل شیء وهدی ورحمة و بشری للمسلمین»، «الیوم اکملت لکم دینکم و اتمت علیکم نعمتی و رضیت لکم الالسلام دینا». معجز، محکم شو ایکی آیت کریمه، هیچ بر تاویلسز خفاسز، مجاز سز کنایه سز غایت صراحتله مذکور حقیقتی ایضاح ایدر. درست، بنده بلورم: قرآن، بتون تفصیل وجودک مجعی یاخود بتون علومک قاموسی دگلدر. بتون کلیاتنه، جزئیاتنه قدر وجود دنیاسینی تعداد قیلماز، علوم طبیعیه، علوم ریاضیه، علوم طیه کبی عقل بشر طرفندن ایجاد قیلنور علملرک مسئله لرندن بحث ایتاز. هم اوله ایتمک، قرآن کبی عمومی، ابدی، کامل کافل بر شریعت اولوق عظمتیه سمدان نازل اولمش بر کتاب مقدسک شأنه او قدر مناسب بر کمالده اولماز. او قدر اعلی بر کتاب آلهی حقتده تفصیل وجود تعدادنه، علوم عقلیه بحثه تنزل ایتمه مک اوزی یوک بر کمالدر. لکن، عصر رسالتدن یاخود ده مقدمدن اعتبارا بتون انسانیت سلسله سنه نسبتله مهم اولاق قانونلرک هیچ برینی قرآن البته اهل ایتمه مشدر، حکم شرعی به محل اولابلور بتون کلیاتک، جزئیاتک شرعی حکملرینی غایت جامع و بر وجه کلی ایله البته بیان قیلمشدر. طلالی چوق

یا خود بر آز تعدیل ایتمک، مؤلفک گوزل قلمنه دها مناسب ایدی. بزم قرآن، کمالک الٰه نهاییه سنده در. واسع نصیری، جامع برهانیلری ایله متناهی دگل حکملرینی ضبط ایده آور. همه شرعی حکملری ضبط ایده آلاماق عجز نندن، بعض بر حکملری اجماعله قیاسه طابشر مق کساندن قطعاً پا کدر.

(آخری بار) . شاه کمال صالیف . «قازبای» .

حلب خاطرهلری

II

مین واقزال قاشنده غی قهوه خانه که کیلوب کرگانده ده پوزد کیتهر که وقت کوب ایدی . شول سبیل قهوه خانه نك لبنان و دیگر اوستلری کورنوب تورغان بر اورینه اوطور دم ده شول کونلر ده گنه قولیمه توشکان موسی افندی نك «خلق نظرینه بر نیچه مسئله» سن مطالعه ایتهر که کرشدم . کتابنگ مقدمه سی برله باشنده غی بر نیچه مسئله سن اوقوب چقناج : «استاذ محترم موسی افندی «رومان» ، «ادیات» کلمهلرن باشقه بر معاده یوروتهمی ؟ تورکیه دولتی کوب نرسه لر که گوزل شاهد . لکن اول دولتنگ هر حالده ادیات ضررینه شهادتی بولماسه کیره ک . تورکلر ده بر نامق کمال ننگ ظهوری برله تورکیا یا کاً بر دور که کردی . اول دولت که یا کاً روح اوروب صوگهی انقلاب نی میدانغه کیتروده نامق کمال و امثال نك ظنی بیک زور اورن توندی . درست، جمید دورنده چیت تلردن تورکچه که بیک کوب رومانلر ترجمه ایتادی . لکن «تورکیه نك انقراضن شولر حاضرله دی» دیب دعوی ایتو که یول بولماسه کیره ک .

«آوروبا علماسینگ لسانلردن دینلردن تفتیشلرینه ، اول تفتیشلری اوزرینه تأسیس قیلنمق اصولیه طوبله نمش علملرینه بنم ، نه دندر ، اعتماد یوق» . . . . . غرب مدققلرینگ اساسی یوق تخمینلری بولوی تحقیقاتلرینگ باری ده اساسز بولونی مستلزم توکل بیت . چیتلر که اشناووغه انسانده بر میل طبعی بار . لکن آوروبا عاماسینگ دین وتل بابلرنده میدانغه کیتورگان حقیقتلری آلدنده آندی میل طبعی (инстинктъ) لر که یول بیرلماسکه

تفتیشلی ایدی . اساسزلری بار . لکن اصلی بولغان تفتیشلری ده آز توکل بیت .

«آلکز غزالی کبی بیوک اما مک قلمیله یازلمش «تهافتنی» ، آلکز ابن رشد کبی گوزل متفلسف قلمیله یازلمش «تهافت التهافتنی» . شو ایکی کتاب کبی کتابلردن قیمتی وار بر سوز ، فائده سی وار بر فکر آله ییلورمی ؟ . . . . . کورکڑ هندسه . . . . .»

بو سوزلر نی یازغانده موسی افندی نك مقیاسی عجبا قیاسی زمانتک مقیاسی بولغان ؟ اگر ده موسی افندی مذکور عالمرنگ فکرلرن ییکرمنچی عصر نك مقیاسی برله اولچاسه بو تالم عصرنده ابن رشد و غزالیلر نك فکر و معلوماتلری کوب اهمیتتی حائز بولماس . اگر ده آلر نی اولچاو اوز عصرلرینگ اوز محیطلرینگ مقیاسی بولسه ، هم شولای بولور غده کیره ک ، آلر حقتده آندی بر حکم بیرو بر آز عدالتسزک بولسه کیره ک .

«کنیسه ساطه سندن عفاک نجاتی بر که سنده مدنیت دنیاسی ترقی ایتدی . او وقت اسلام مدرسه لری . . . . . بیوک مجددلر بر که سیله نصرانیت عالمی ترقیات یولینه یوز طوتدی . اما ابن کمال ، ابو السعود کبی کلامیون شیخ الاسلام لر ک بر که سیله اسلام عالمی تدنی اینشلیرینه ایندرلدی .»

خرستیان دنیاسنده بیوک ده فورماتورلر ظهور ایتوب . آنی مادتاو معنا ترقی ایتدرو چاره لرن توشنوب یاتقاندده اسلام دنیاسنده ابن کمال ، ابو السعود کیلر نك ظهور یته سبب نی ایدی ؟ خرستیان عالمازی مدنیت و ترقی اثری کورلگان نرسه لر که دورت قول ایله یابشوب یاتقانلری حالده اسلاملر آراسینه «هر شیده شیطان اثری کورر صوفی فلسفه لرینگ» انتشارینه اصل سبب نی ایدی ؟ خرستیان دنیاسی معوس ، لوتر ، کالوین لر یتشدروب یاتقاندده اسلام دنیاسی نی اوچون ابن کمال ، ابو السعودلر یتشدردی ؟ اسلام دنیا سینک تدنیسی ، خرستیان دنیاسینگ ترقیسی حقتده سوز آچقاندده اصل اعتبارغه آله نچق نقطه لر اوشبولردر . موسی افندی ، ملت نك مقدار تنده فردلر که زور اورن بیرگانندی کورونه . و حالنکه بر ملت نك تاریخن یاصاوده گیروبلر نك اویناغان روللری لول قدر زور توکل . کاشکه اوشبو ساعتده موسی افندی حضرتلری برله مصاحبت ممکن بولسون ایدی ده شول شبهه لرم آچلسون ایدی . نی قدر استفاده ایته ایدم» دیب اویلانوب اوطوره ایدم . شول وقتده « . . . . . افندی نصلر ک ؟ » دیگان تاوشغه باشم نی کوتاروب قاراسام آلدیمه بغدادلی . افندی ، حلبلی ع . افندی ، ازمیرالی ب . افندی تورالر و یانلرنده بر چالمه لی ذات ده بار ایدی . کتابمنی قویوب طانشلرم برله ایسانله شدم . یانلرنده غی چالمه لی ذات ع . افندی نك بدری شیخ ک . ایکان . آکارغه تقدیم

اعلاگه طابا اوچوب بارام، سماوات عالمنده، معصوم فرشتهلر آراسندن ارواحلر دائر سینه اوتوب کیتهم شیکلی سیزوب قویه ایدم. تیک یانمدهغی کشیلرنگ آرا تیره گنه ایشلوب قویغان مشد اولری الی مینم اوشبو حقسزلق دنیاسنده، اوشبو ظالم «وحشی» انسانلر آراسنده ایکانلگمنی ایسیمه توشره لر ایدی. «ریاق» استانسه سینه یتوب حلب پویزدینه کوچوب اوطور-غانده ساعت ایرتهنگی آطی جاماسی ایدی. کون فوق العاده صوق، یولچی بیک کوب ایدی، شول سبیلی کوچوب اوطورو بیک اوکهایسز بولدی. لبنان برله آتی لبنان آراسنده بولغان زیگرلکده یازلری توکل جایلی بویله خیلی صالفون ایکانلگن بله ایدم. لکن قش بولمی تورغان بر مملکتده یاز شول قدر صوق بولور دیب تصور ایتمی ایدم. نیچک بولسه ده اوطوروب کیتدک. «ریاق» دن بر نیچه استانسه کیتکچ، قویاش کوتارلوب کونلر یانغاچ مین شیخ ک. ایله مصاحبتکه کورگه اویلاب آندنده موندنده سوز آجا باشلادم. لکن صحبتده شیخ بر مسئله دهده یونلده سویله شه و جواب بره آمادی. سویله گان سوزلری برله بیک عادی مسئله لر نی ده اطرافلی ادراک ایته آماغانلغن، زمانتک مهم مسئله لر تعقیب ایتد درجده بر فکرگه مالک بولماغانلغن کورسه تدی. قسقه سی «عالم» دیب کوتکان شیخم اسؤیتسکی بر «چاروا» آدم بولوب چقدی. مین اچمدن گنه «شیخنگ شهرتی مخدوملک شهرتی بولسه کیرهک» دیدم ده سؤالره نی کیسدم. لکن حلب که بارغاچ شیخ ک. شهرتی مخدوملک شهرتی گنه بولمی آنک حمص دهغی عبدالحمید زهر اوی شیکلی بر اورن توتقانلغن یارطی حلب نی اوزینگ علمینه، نفوذینه اقتدارینه مفتون ایتوب توتقانلغن آکلادم. البته، شیخنگ اقتدار و معرفتی بارد. یوقسه اول قدر کشینی اوزینه تابع ایتوب توته آماس ایدی. لکن آلر مین کوتکان اقتدار و ادراک بولماغانلقدن «تسمع بالمعیدی...» دیدم ده دفتیرمه قید ایتلگانلردن باشقه بر نیچه سینک ده اسمن صزدم.

سوریه لیلر، حتی عموما یاقین شرقیلر، اوز اول و شهرلرینه بولغان محبتلری برله ایسکی یونانلیلرغه اوخشیلر. شاملی برسی برلن اوطرداش بول. اول سیک اوز شهری نگ ایک اوکغایلی و دنیاده یاشار ایچون ایک موافق منظره وهواچه ایک گوزل بر شهر ایکانلگن اثبات ایتد که طرشه و شهرینگ باشقه لرغه بولغان فضیلتینه بلکه نی قدر دلیلر کیتوره. طرابلس شاملی برسی اوزقانشده سوریه ده حتی بتون تورکیه ده ایک آدنغی شهر طرابلس شام. حمصلی برهسی حمص نی هر جهتدن آله کوره. یانمدهغی شیخ ک. ده حلب که یته باشلاغاچ اول شهرنگ باشقه لردن اوستن

ایتوب طانشدر دیلر، و حاب که بارغانچی یولدش بولاجان سویله دیلر. ممنونیمنی بیان ایتوب، اچمدن گنه «هیچ کوتوله گان بر تصادف» دیب قواندم. چونکه مین حلب ده زیارت ایتوب مجلسلرندن استفاده ایتد که تیشلی ذاتلرنگ اسملرن دفتیرمه قید ایتکان ایدم، یا کاغنه طانشقان شیخ شول ذاتلرنگ ده ایک آدنغیسی بولوب چقدی. اوبنده زیارت ایتوب بر آز اوطورودن غنه بلکه نی چقماس ایدی. نه حاضر حلب که یتکانچی اون سیگر اون طوقز ساعت بوی سویله شوب بارام» دیب اویلادم. هم واقعاده بیروت دن حلب که یتکانچی مین شیخ برله بر واغونده بارد. آرافداش لرم و شیخ افندی برله کوب ده مصاحبت ایتدک. پویزد بیرلدی. مین اورنمدن توروب حلب که قدر آطی صوم یتمش تین جاماسینه بیلت آدم ده شیخ یانده قالدراغان اورنغه بیرلشدیم. پویزدمز ساعت تونگی اون بر یارمه قوزغالوب کیتوب بر نیچه دقیقه شهب بارغاچ آقرنلاب طاوغه قارش اوره ملی باشلادی. تون اورطاسنده کمنک سویله شه سی کیسه؟ شیخم کوزلرن یوموب استینا که سویله لگان ایدی. تعطیل مناسبتی برله اوبرینه قایتوب باروچی دورت بیش بالاده سویله شه سی گنه یوقسراب اوطورده لر ایدی. مینم گنه یوقم قاقچان، کوکم بر اورنده تورمی ایدی. «خلق نظرینه بر نیچه مسئله» نی مطالعه ده دوام ایتد که ایتوب قارادم. لکن موسی افندی شیکلی بر ذاتک اثری ده طا. رالغان فکرمنی بر مرکز که جینی آمادی. اسمی بالا وقته اوق ایشلوب شکی و عظمتی تصور گده بیرلشکان بر بیرنی زیارت که چقغانده کوکل کوتاریله، فکرلر طارالا، یورده عادتده گیدن تیزرهک صوغه. کوزلرم آق کاغد اوستنده قارا صزقلردن باشقه نرسه کورمگچ، و باشمده قولمده کتاینگ بارلغندن باشقه بر معنا آکلاماغاچ کتایمنی قویوب تهرزه نی آچمدم کورنش نی تماشا ایتد باشلادم.

دیگر که باتوب قنه بارغان آی نک قارا بولوط آرقیلی کور. نگان شهولسی قاب قارا بولوب کوز کورومی بیر که صوزلوب کیتکان عظمتلی دیگر نی لبنان ایتد گنده «شویفات» تیره سن قایلاب آغان مقدس کوك، زیتون باقچلر نی بلکه نیندی برسری، قارانغی. یاقیتلق برله قابلاغان ایدی. سوریه نگ صاف کوکنده گی یولدز لرده فوق العاده بر آچقلاق برله یالتراب، جملدب کوزنی اختیار سز اوزلرینه یونالدره لر ایدی دیگر زیتون باقچلری، بیروت اوستنده کورنگان اوطلرده برسی ده آقرنلاب آستده قالا ویز جایلاب قنه اوسته کوتاریله کوتاریله یولدز لرغه یاقلی ایدک. شول قدر طنجاق شول قدر سکونت ایدی که مین اوزمنی جبرائیل قاناتده عرش

بولوون اثبات ایتەرگه کرشوب کیتدی. کومهچ ننگ آزاناغی، حلب بقلواری ننگ استانبول و شام بقلواری نندن یاخشی بولووی، مامونیات «شعیات» اسملرنده، باشقه بیرلرده طابلامغان حلب ننگ اوزینه گنه مخصوص آشیری بولووی، اهالیسی ننگ مسافر پرورلگی و امثالی واق توياک نرسه لر باریسی ده ذکر ایتلیدی. تیک، حلب ننگ حقیقی فضیلتینه دلالت ایتهردای نرسه لر گنه قالدردی. مین نیچکدر، حابده صو ناچارلقنی و آنده فروکته آز بولغانلقنی نه یتوب صالحم. آ گارغه قارشی شیخم حلب صوی ننگ تیزدن یاخشیلا ناچاغن (فراتدن واداپراؤود یا صارغه لائحه بار) بو کونده ده آنک صوی بیک تاتلی بولغانلغن. فروکته لر ننگ جنوبدن بیک اوکغایلق برله کیتورلگانن سویله دی.

«ریاق» استانسهدن حلب که قدرلی صوزلغان تیگز لکده «طاو منو» «طاو توشو» دیگان نرسه بولماغانلقدن اول ایکی آراده پویزد «فوق العاده» بر سرعت برله شمال شرقی که اوچا. «بعلبک» «رأس بعلبک» استانسهلرن اوتوب اوکده غی آنتی لبنان، صولده غی لبنان طاواری یراق قالغاچ کوز آلدینه، تیب تیگز، سطحی، جزئی گنه بولسده بر قالقو برله بوزلماغان بر صحرا کیلوب چغا. بر وقتلرنی بحر سفید نه یله نه سنده گی مملکتلر برله هندستان آراسنده غی سودانک ایکی مهم مرکز لر نده بولغان و بو کونده خرابه سی برله دنیاغه مشهور بولغان «پالمیرا» (تدمر) شول تیگز لکده در. تیگز لککه چقغاچ کوب ده اوتمی «تدمز» شهرینه ایکی یاقین استانسه بولغان، «محاص» بلغه سی اوستنده گی «حمص» شهری کیلوب چغا. «حمص» ننگ اسلام فتوحاتنده اویناغان رولی تاریخ اسلام مطالعه ایتکانلر که معلومدر.

تگنده یراقده کموش شیکلی یالتراب آفغان، تاریخده مشهور واقعه لر دن بیک کوبلری آنک صوونده انعکاس ایتکان، جتنده گی دورت ایرماقتک برسی اعتبار ایتلور درجده بر Миѳическій شهرت که ده مالک بولغان ماتور «فرات» ننگ قالقو یاری اوستینه پایتخت بنا ایتکان «حتیت» لر ننگ مصر فرعونلر نندن «سیتی ۱» و «رامزین ایکنچی» برله طارتشقان وقتلرنده (۱۲۸۰-۱۳۵۶) اول تیگز لک اوستندن تاغن بر قوتلی دولقون اوتکان.

۷۲۲ده ساماریانی فتح ایتوب اون قبیله ننگ ایف نفوذلی عائله لر نندن بیک کوبلورن اسیر آلوب کیتکان «سارغون ایکنچی» ننگ، ۷۰۵دن ۶۸۱گه قدر حکومت سورگان، خزقیا برله صوغشوب بیک کوب شهرلرنی آغان ننگ صوکننده ۲۰۰۱۵۰ یهودینی میسا- پانامیاغه قوالاب کیتکان، «سینه شریب» ننگ عسکرلری ده شولوق اورندن اوتکان. مشهور بخت نصر ننگ قورقچلی عسکرلی دولقونی ده شول اورندن اوتوب قایتوشلی بنی اسرائیلنی، آلر ننگ دینی حیاتده بیک زور رول اویناغان و آرغه بو کونگی عبادت اصوللرن (سیسیتمالرن) یاصاب یرگان، مشهور بابل اسارتینه آلوب کیتکان (میلاددن ۵۸۶ یل مقدم). ۵۳۸ده بخت نصر ننگ دولتی منقرض بولوب بابل «سیروس کبیر» طرفندن فتح ایتلگچ اول حکمدار ننگ امری برله اسارتدن قوتقارلغان بنی اسرائیل شولوق یول برله تاغن «یورسالییم» که قایتانلر. سیروس کبیر ننگ اوغلی «کادیسسه سی» قومانداسی آستنده مصرنی استیلا ایتکان پیرسیا (۱) یوسف افندی آنچورین تعبیری. ص.

«ریاق» استانسهدن حلب که قدرلی صوزلغان تیگز لکده «طاو منو» «طاو توشو» دیگان نرسه بولماغانلقدن اول ایکی آراده پویزد «فوق العاده» بر سرعت برله شمال شرقی که اوچا. «بعلبک» «رأس بعلبک» استانسهلرن اوتوب اوکده غی آنتی لبنان، صولده غی لبنان طاواری یراق قالغاچ کوز آلدینه، تیب تیگز، سطحی، جزئی گنه بولسده بر قالقو برله بوزلماغان بر صحرا کیلوب چغا. بر وقتلرنی بحر سفید نه یله نه سنده گی مملکتلر برله هندستان آراسنده غی سودانک ایکی مهم مرکز لر نده بولغان و بو کونده خرابه سی برله دنیاغه مشهور بولغان «پالمیرا» (تدمر) شول تیگز لکده در. تیگز لککه چقغاچ کوب ده اوتمی «تدمز» شهرینه ایکی یاقین استانسه بولغان، «محاص» بلغه سی اوستنده گی «حمص» شهری کیلوب چغا. «حمص» ننگ اسلام فتوحاتنده اویناغان رولی تاریخ اسلام مطالعه ایتکانلر که معلومدر.

«حلب» یولی اوستنده «حمص» دن قالا ایف مهم شهر «حما» شهری در. بو شهر ننگ اسمی ده اسلام فتوحاتی تاریخن اوستندن اوستدن گنه قاراغانلر غه ده معلوم. مشهور یاقوت حموی- ننگ وطنی اوشبو شهر بولسه کیردک.

حمص برله حلب آراسنده غی مسافه بیک کوب صنعی «چومه که یلر» (قالقولر) برله چوارلانغان بولوب، چیتدن قاراغانده اول قالقولر طاقر یرده اوطورغان پچان چومه لری شیکلی کورنوب طوردرلر. آلر باریسی ده صنعی بولوب ایسکی قریه لر ننگ و صوغش و قتلرنده یاصالغان قلعه و فورطلر ننگ خرابه لری ایمش. دنیا یاراتلغاندن بیرلی اول تیگز لک اوستنده میدانغه کیلگان صوغش- نی، و اول تیگز لک بویلاب اورلی توبه نی آفغان انسان دولقونلرن بر فکردن کچر گانده آندی فورط و قلعه لر ننگ کوب یاصالورلرینه تعجب ایتهرگه اورنده یوق. اول تیگز لک قایسی ملتسک گنه عسکرن کورمادی ده، اول قایسی ملتسک، گنه قانلری برله

زور بر آيرماسی بارکه، اول شام شیکلی یاشل لککه، باقچهلر اچنده، غرق بولوب اطورمی. آنک کورنشده بر یالانچاق بار. شهرنگ تیره سنده باقچهلقلر بولسه ده توب شهر اچی بتولهی باقچهسز دیورلک.

پویزد حلب و افزالینه باروب توقتاغان وقتده بیک قاطی بر جیل چغوب شهرنی قوم بورانی اچنده قالدردی. شونگ اوسته وینه و افزاده غی غابه لک و طغزلق فوق العاده ایدی.

پویزد توقتاغاج ده سیکروب توشوب و افزال آدینه چغا تورغان قابغه یونالورگه تورغانده غنه. خلق آراسندن طغزلانا. طغزلانا چغوب آدیمه کیوب باتقان زکی افندی هیکل برله بر افندی کوردم. زکی افندی هیکل اوتکان یل علمیه نگ تجاریه شعبه سن اکل ایتوب کیتکان بر طانشم ایدی. چیت بر شهرده، آندی بر غابه لکده بر طانشم اوچراونک میکانی درجه ده تأثیر ایتکانلگن اوزلری شول حال گه توشوب کورمه گانلر احتمال تقدیر ایه آلماسلر شول دقیقه ده مینم بارلق آرو و یونچولرم بتوب کیتدی. یاتده غی ذات نی زکی افندی اوزمنگ صنف آرقداشم جورج افندی نگ برادری انیس افندی خیاط دیب تقدیم ایدی. مینم حلب که شول کونتی ایرشه چگمنی جورج افندی آلاغه یازغان ایکان. آلا مینی قارشسی آوب اوکغایلی بر اوتیل گه یرله شدرو ایچون توشکانلر. اول استقبال نگ میکانی قدر اوکغایلقلر کیتورگانلگن سویله بترو آغز.

کور شوب ایسه نله شوب کنه تورغانده یانمزغه کلیه ده تاریخ پرافیسوری دووقور پورترده کیلوب چقدی. اول تعطیل دن استفاده ایتوب طرابلس ده کی حفریات نتیجه سنده طابلقان ایسکی اثرلرنی تیکشورورگه باز ایدی. زکی افندی دووقور پورتر برله بر آرباده. انیس افندی برله مین ایکنچی آرباده شهرگه یونالدک.

بز اوتیل گه باروب اورنلاشقانده قارانغی توشکان ایدی. اون سیکر - اون طوقز ساعت بویی اطوروب کیلو. تونله یوقلاما، شول مدت بویی یونلهب آشاماو خیلی بورچیغان ایدی. شولای بولسه ده، باروب کرگان دقیقه ده برده اشتها بولماغانه کوره، انیس افندی برله شهرنی تماشا ایه رگه چقدم. حلب نگ باش اوراملرنده بر آز یورگچ شول تیره ده بولغان بر انگلیز مکتبن قازاب چقدم. انیس افندی شول مکتبده معاملک ایتکانلکدن آنی تونله ده یاخشی قاری الدق. مکتب زورلرغه مخصوص کیچکی قورصلرده آچقان ایکان. بز کرگنده اوقولر باشلانورغه غنه طورا ایدی.

آندن قایتوب بیک ته ملی جاضرله نگان آلا تورقه طعاملر آشاغاج و یاقنده غی بر قهوه خانه ده چای ده اچکاج بولمه کروب

عسکری ده شول تیگرلکنی صروب اوتکان (۵۲۲ - ۵۲۹). آلا ردن بر آز صوگ «الوغ فاتح» اسکندر کیرنگ قیادتی آستده «دنایی» فتح ایتکان مایدونیا و یونانستان فرقه لری، اوز وقتلرنده غی بتون مدنیته دنیا سینه حکم سورگان رومالیرنک لیگیونی، ابو عبیده بن الجراح و خالد بن الولید قوماندالری آستده اول طرفلرنی فتح ایتکان مسلمان عربلر، قرون وسطی نک صلیب سفرلرینه بهادرانه مقاومت ایتکان صلاح الدین ایوبی پولقلری، اسلام دنیا سینه زور بر آفات بولوب، یوز مکرچه معصوم جانلرنی قیغان تیمورلنگ نک اوردوسی، عثمانلی تورکلری، نهایت، اون طوقزنجی عصرنگ باشلرنده عثمانلی دولتی نک یارطیسین آوب بتره یازغان ابراهیم پاشا عسکری، بارسه ده شول تیگرلکدن اوتکان انسان دولقونلری در. اگرده شون اورنغه الله تعالی آغز یروب ده - شام ده غی جیل قاسیون نک آغزی شیکلی جانسز آغز توکل، جانلی آغز - اول باشینه کیلگانلرنی سویله سه ایدی، اول بزگه نی قدر موکلر، نی قدر زارلر سویله ایدی!

«ریاق» برله «حصص» آراسنده غی یرلرنک یارارلقلری سورلوب آشلق چه چلگان. «حصص» برله «حلب» آراسنده ایسه اشله نگان یردن اشله نمی یاتقانی کوب. سویله ولرینه قاراغانده یول اوستده گی یرلرنک کوبسی عبد الحمیدنگ اوز یرلری بولغان ایمش. یول بوینده اوچراغان اوللر آراسنده ده شوندی بر فرق بار. بعلیک تیره سنده گی اوللرنک اطوروشی و کورنشی بزنگ روسیه اولارینه - یعنی مدنی اولارغه بر آز اوخشی. آلا رده اوراملر، قورالر، آبرالر، قهوه خانلر بار. کوبسنده چیرکوده کورنوب طورا. اویلر قیقلی. حلب یاتده غی اوللرنک اطوروشی ایسه بیک قزق. اویلر بارسه ده اوچلی - کیهن شیکلی. یانلرنده تیره زه لری کورغی. قوره لری ده یوق. اویلرنک برسی ایکنچی سینه تیره لوب کنه طورا. باشلاب کورگچده مین آلارنی پچان کیهنلری نیب اویلاغان ایدم. مدنیته ز روسیه نگ اول حیاتی نی درجه ده مدنی ایتکانلگن شول اوللرنی اوزمننگ روسیه اولارینه چاغشدروب قاراغاج بله سک. اول کیهن - اولارده مکتب و مسجد قایده ده، آلارنگ اچنده اجتماعی حیات قایده. اویلر اوزلری ده صوقر تچقان اویاسی شیکلی کنه بولوب، یکرمنچی عصر کشیلرنک طورا طورغان اورنلری بولودن یگره ک طاش دورنده گی وحشیلرنک مغاره اویلرینه اوخشیلر.

ساعت کیچکی آلطی تیره لرنده حلب که باروب یتدک. حلب نگ جنوبدن کیلگنده گی کورنشی خیلی یاخشی. بالخاصه، شهرنگ چیتده ره ک قالقوب تورغان قلعه خرابه سی کورنشه آبروجه بر عظمت یروب طورا. لکن حلب کورنشی نگ شام کورنشندن

تیزرەك كاراواتقە يىغدم . بر تاولك گە ياقن يوقى و طنچلق اثرى كورمى كىلگاندىن صوڭ طنچ بولمەدە يوشاق كاراوات اوستىدە يوقلاونى قدر طاتلى بولا! اداليى اوستىمە يابوب باشمى مندرگە قويغاج دە اوزم نك شول وقتدىن بر سنە مقدم شام دە بولغانغىمى ايسىمە توشروب، شام دەغى برنجى كىچ برلە حلب دەگى برنجى كىچ آراسىدەغى تاثراتىمى چاغشدراغتە باشلاغان ايدم، شول آرادە يوقلاب دە كىنگانم .

حلب دە كورگانلارمى بيان ايتودن لك اوقوجىلارنى اول شهر نك عمومى احوالى و قسقه غتە تارىخى برلە طانشدروب كيتونى مناسب طاباهن . (كىكە چكەدە) . صاقارى .

كىنەت اورمانلر، داچەلر بتدى . قارشىدە غايت زور كورنشى بىلر، آنلر نك كوگە چىغان مورجالىرى كورىدە! آچى تاوشلى سويستوقلر دىنانى گورلداتوب ايله نوب باتقان ماشىنلر طاوشىغە ايشتلە . بو ايكنجى عالم: بوندى اعلى قايتونلر اورنىنە كومر و تيمر تاشى طورغان تاجقارلر، داچەلر دەغى كوبەلەك كىبى ماتور يكتلر و طوتاشلر اورنىنە تاجقاغە يىگولگان ، كومرگە قاپلانغان آدم بالالرى كوريلە . داچەلر دەغى مرحبالە شو، سلامە شو اورنىنە بوندى قباح سوزلر ايله سوگىنولر گنە ايشتولە . بوندى هوادن ماى، كومر، توتون و تيمر ايسى گنە كىلە . لىكن بو توتون، نىفت عالمى بلەن تىگى داچەلر، «كوبەلەكلر» آراسىدە نللە نىندى بر مناسبت سىزولە . توتونلەب، مورجالىرى گورلدەب طورغان فابرىق و زاوودلرى بولغان ملتىك داچەلرى، چەچەكلرى هم ماتورلرى دە بولا . فابرىق و زاوود قوربوسلرى، مورجالىرى آراسىدەن مسكاونك چىركا و گومبەلر زىرى قوياشقه قارشى بالطرى باشلادى . بر نىچە مینوتدىن صوڭ مین بوندىن مگ يىل نلك بارلقە كىلگان ، بزنگ مىلى . مدنى تارىخىمىزغە كوب مناسبتلى بولغان «مسكاو» دە بولام .

«رىزاسقى» واقزالغە كىلوب توشدىك . واقزال زور . لىكن باشقه امتىزى يوق . پاشختاك برده كورنمى . ايشك قاتندە ايكى ياقلاب صفقه تزلگان لا كىلر : نومرلر اىللى تىندن بىش صومغە ، اون صومغە چە ، ترامواى يانندە ، پىرزا ياقىندە ، شهر اورناسىدە دىب قىچقروب طورالر . برسىنگ قارتوچقاسىنى آلوب صاقوبايازمى بىردم . تراموايغە اوطوروب ميلوتىنسكى طقرقده «رودىنا» نومرلرىنە توشدم . واقزالدە اىللى تىنگە نومرلر بار دىب قىچقروچى لا كىم حاضر ايكى صومدىن اوچوزلى نومرلر بوش توگل ، دىب باشلادى .

تارتشوب تالاشوب بر نومر آلدەم . صماوار كىتورگاتى كوتوب طورغاندە تەرەزدىنى آچوب اورامغە كوز صالدم : كون بولوظلانغان ، يا گىر سىبەلەب طورال . شولاي دە اورامدە خاق باش باشقه بەرولە . هر كم قايدادر آشوغە ؛ هر كم اوز اشىنە بارا : مامورلر محكمەلرىنە ، شاگردلر مکتىبلرىنە ، چىتدىن كىلگان معلملر و معلملر قورصلرىنە ، سوداگرلر ماغازىلرغە ، قاتورتىرغە بارالر . واغونلر ، آفاموبىللر ، اعلى قايتونلر ۋز ۋز اوزوب كىتلر . الحاصل حيات قايناب طورال . شالتور - شولتور ، بوتىلقەلر بلەن صرا ، قواص تاشوچى تانار كىلوب چقادە ايكنجى ياقدىن دۋورنىك تانار برلە اوچراشەلر ، سلاملەشەلر ، سويلەشەلر . كولوشەلر . آخىرى بونلر دە مسعودلردر . كوز آلدندەغى تماشقا قىلوب بىرمەگان ئلى سىن ، نللە قايدىن «شوروم - بوروم استارىا بىرىوم» تاوشى ايشتلە . كوب وقت اوتىمى قزل تىق اشطاندىن . قازاقىنگ چابولرىنى آچقان جلى توپى بوركىنى ماگىنەغە سالغان ، قولىنە ايسكى - موسقى چالبالرلر ، كولمەكلر سالغان آغاي

تيزرەك كاراواتقە يىغدم . بر تاولك گە ياقن يوقى و طنچلق اثرى كورمى كىلگاندىن صوڭ طنچ بولمەدە يوشاق كاراوات اوستىدە يوقلاونى قدر طاتلى بولا! اداليى اوستىمە يابوب باشمى مندرگە قويغاج دە اوزم نك شول وقتدىن بر سنە مقدم شام دە بولغانغىمى ايسىمە توشروب، شام دەغى برنجى كىچ برلە حلب دەگى برنجى كىچ آراسىدەغى تاثراتىمى چاغشدراغتە باشلاغان ايدم، شول آرادە يوقلاب دە كىنگانم .

حلب دە كورگانلارمى بيان ايتودن لك اوقوجىلارنى اول شهر نك عمومى احوالى و قسقه غتە تارىخى برلە طانشدروب كيتونى مناسب طاباهن . (كىكە چكەدە) . صاقارى .

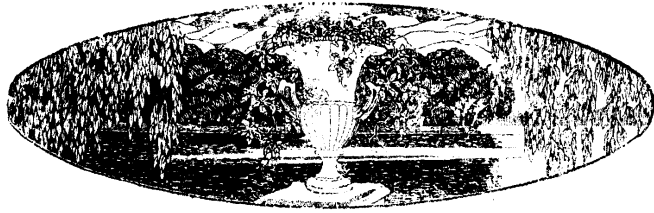
سياحت خاطرەلرى

IV

مسكاو

۱ نچى ايون ، ايرتە ساعت آلطىلر . آچى سويستوق غە باشمى كوتاردم؛ قوياش چغوب آزغە كوتارلىگان . اورمانلر ، باچەلر بار كىبى زىنلرلىنى كىينوب گوياكە قوياشنگ شوكتىنە حيران قالوب طورالر . اورمان اچندە تيمر يول بويىنە سالغان ماتور ، غايت ماتور داچەلر ، جاينك لطيف هواسى بلەن فائىدە لانوب چەچەكلر آراسىدە چەچەك كىبى ياش اوسمرچكلر جىنتى تمىل ايتىمكە ايدىلر . واقعا شىكلەنوب كىتەسن و - «بو اورن جنت توگلمى؟» دىسن . بو داچەلر دە قاينودە ، طنچسزلىق دە يوقدر دىب اويلىسگ . بارغان صاين داچەلر كوبەيە ، ماتورايە ، چاقروم صاين داچنى پوزىدلر اوچرى . صلوا ، ماتور يكتلر ، ماى كوبەلەگى كىبى ماتور قزلر استانسەلر دە بر برسى ايله كورشەلر ، شادلانەلر ، كولوشەلر ، قولتوقلاشوب كىتلر . بو اورنلر مسكاونك سعادت بوچماخى : بوندى خلق اشسز ، طنچ ، شاد ، كىيونگان ، هر كم اويناق . مین ، ملتىجىلگم بلەن بوندىدە «اوزمز» نىكلرلى ازلیم . ازله گىچ تابولا : «قروزالقا» ايتوب اوسترلىگان ساچ اوستىنە كچكە قازان بوركى كىگان قوچرلر ، قازاقى اوستىنە اق اىلبىچ بەيلەگان استورزلر يشفقە كورنوب قالالر . بزنگ كىبى سادە دلرگە شول دە يته قالا : «قاراسىن آغاي - ايلر قايدە طورالر . . . بونسى دە يارى بيت» دىب اويلىسن .

شونگ ایچون مسکاوگه باروجی اورناراق حالیلرگه هم اوقوچیلرغه بونی خاطرده طوتونی توصیه ایتهم. نورعلی نادیف.

حقیقت حیات

(بو مقاله ده یازغان فکرلرنک کوبسی روسچه یازغان فنی بر جموعه دن مقتبسدر).

کیرهک حیوانات و کیرهک نباتاتنگ حیاتی - ترکلگی اوسته گنه قاراغانده بزگه برده عجبسنورلک توکل، عادی گنه بر نرسه کبک کورنه. بز، اوله نلر و حیوانلرنی کوره مز، آلا یاشیلر - ترکلک ایتلر، اوسلر، کوبه به لر؛ بر توبدن ثله نیچه اوله ن اوسه. بر اوله ننگ یا که آغاچنگ ثله نیچه چه چه گی بولا، اول چه چه کله ثله نبقدر یتمش بیره لر.

حیوانلر اوزلری کبک حیوانلر طوغدره لر. کبکنه لری طوقلانو ارقاسنده اوسوب زورایوب آنالری شکللی بولا؛ زورلری ده شول طوقلانو بله ن یاشی، استکمال ایته. لکن بز بر نرسه گه ده سانامیچه، بولار برده ایس کیتهلرک نرسه توکل توسلی التفتاسز گنه بولارنگ یانلرندن اوتوب کیتهمز.

بزنگ قاشمزده عجبسنورلک بر نرسه بولور ایچون مطلقا بیک سیرهک کورنگان بر نرسه بولورغه کیرهک. حالبوکه فیزیشالوغیا کبک ترکلکننگ حقیقتی تیکشره طورغان فن متخصصلری بولارنگ هر قایوسنی آدمنگ عقلنی حیران ایتهلرک بر عجبیه - معجزه دیب ایتودن کیرهک طورماس و کبکنه گنه بر ذی روحنگ وجودکه کیوب ترکلک و استکمال ایتوونده عجب بر انتظام بارلغنی و جان ایسه سینگ وجود و ترکلگنده، هر بر حرکتی معلوم بر نظامغه تابع ایکانتی و فن اربابی بو نظاملردن بعضیلرنگ سرلرینه مطلع بولورغه موفق بولسه لرده کوبسینگ حقیقتی بلودن عقللری عاجز ایکانتی انکار ایتهمس.

واقعا، فن اربابی بیرنگ طشنده - قابغنده قاتوب قالغان نرسه لرنگ کوبسینی، بر قدر کیمیاوی آشنولردن صوگ، بیلگی بر شکلده قاتوب قالغان و ایکنچی تورلی ایتکانده تبلور (кристаллизуются) ایتکان نرسه لر ایکانن و بر قدر معلوم بولغان طبیعی و کیمیاوی قوتلر ایشینگ نتیجه سی ایکانی بیلگی دیب ایته

انی کیلوب چغا. بو کشتی ننگ «غیرت ملیه» سینه بیک آچووم کیلیدی. سوداسینه برکات تله ب تهره زده منی یابدم.

چای اچکاج آبرازواتیلنی ایکسکورسیه کامبسیه سینه کیتدم. بو بر قاتورا. بونده مسکاوننگ فدائی عالملری، جماعت خادملری اشلیر. بونلر خدمتلری ایچون مادی هیچ فائده امیدله غایبچه ایدیلرینه خدمت ایتو شرفی بله ن مسعودلر. غرافینا بوبرنسقا یا کبی الوغ فامیلیلی خانملر، معلملر، پرافیسورلر، اول معلم و معلملری بله ن بیک صمیمی سوبله شلر، صوراشلر، باراچق یوللارنده کیردکلی بولغان کینگاشلر بیره لر. بو قاتوراغه آباق باصقان کشتی آنده کمنی ده چیت کورمی، انی هم چیت کورمیلر. سیاحلر ایچون حاضرله نمش اورنلر بارلغینی بلوب، تیوشلی کاغدننی آلوب نومریمه قایتدم.

مین نومردن کیتما کچی بولغاچ یانیمه اوچ - دورت کشتی کروب: «بارین ناچایوق، بارین ناچایوق» دیب لاقردی باشلادیلر. معلوم ایتدی. بز بیت «ناچای» لرگه بیک قاوشامیمز. بو خیرچیلک ایچون بر آز اوگو تله ب بر آز اورشوب بیرمی چغاردم. آریا آلوب ایکنچی میشچانسکی اورامده «سالادوونیقف اسمینه سالنمش اوچوزلی فایرلر» غه کیتدم. بر یارطی ساعتلر بارغاچ دورت قاتلی غایت زور. یورت قارشینه یتکاج یوقاروده غی یازووندن بونگ میگا کیرهک یورت ایکانن بلدم. قارشنده غی باقچه ده اویناب طورغان بیک کوب بالار آراسندن اوتوب قاتورغه کردم... «خیر ایتدم، بو عائله لی کشلرگه مخصوص یورت، انه سز تگسینه بارکنز!» دیدیلر. ایکنچسینه کیلوب اورنلاشدم. بونده اوزم کبی پراوینسیال معلملر و معلملر بله ن بیک تیز تانوشلیدی، بر یارطی ساعت اچنده کوبده نگی آرقاداشلر کبی اوزله شوب کیتدک. بو یورنده یوروب اویره نگاچ مین بونی بیک اهمیتلی تابدم: سالادوونیقف فامیلیلی بر میایونیر مسکاو اوپراواسینه میلیونلر ایله آچه قالدروب محتاجلرغه و اوقوچیلرغه مخصوص اوچوزلی فایرلر سالدررغه وصیت ایتمش. وصیتکه بناء عائله لیلر هم یالغزاقار ایچون آیرم - آیرم غایت زور و مکمل ایکی یورت سالنمش. عائله لرگه مخصوص بولغانده نیچه فایرلر بارن بلهدم، اما یالغزاقلر ایچون مگ دانه بولمه سی باردر. بولمه لر کبکنه بولسه لرده بیوک، یاقتی ایلیکتریکلی بولوب، کاراوات، ماتراس، اوستهل اورندق کبی لازم بولغان نرسه لری ده بار. بولمه ننگ آیلغی یش صوم، تهولگی ۱۸ تین. شول یورتنگ اوزندوک بیک یاخشی آشخانه سی، مکمل مونچه سی، صحنه سی، بوفیتی، زور زاللری بار. بونده غی آشخانه ده غی ۳۰ تینلک آش باشقه لرده غی ۵۰ - ۶۰ تینلک آشدن آرتق بولادر. شونگ اوستینه بو یورتلر تراموا بغه ده یراق توکل،

یوق و تیزنده حل ایتلور دیب ایتوبده بولمی. آلایده کوب مسئله لرده اربابی بیک کوب نرسه لرنی بلورگه و ییلنگلی نظاملر قویارغه موفق بولغانلر. لکن هر بر حل ایتلگان بر مسئله نی، کیله چکلرنی حل ایتار اوچون بر باصقچ دیکنه قارارغه توغری کیله و هر بر بلنگان مشکل، نلله یقندر شوندی اوق مشکل مسئله لرنی میداغه قویا و یا کادن نلله نی قدر تدقیقات یاسارغه سبب بولادر. حاصلی ترکلکنگ نرسه ایکاننی تیکشره طورغان بو علم- فیزیالوگیه نلده کمالگه ایرشمگان بر علم و بز ترکاک دیب ایکان نرسه ننگ بیک آز یاقلری غنه بزگه آجق ایتوب بلدره آلا؛ آلا بولسه ده بو علم بیره آغان بیک و معلومات چیکدن طش اهمیتلی و رغبتلیدر.

(موندن صوگ وقت مساعده ایکان قدر کیله چکده بو باده شول «حقیقت حیات» سرلوحه سیله یازغان مقاله لرمزنی «شورا» اوقوجیلرینگ نظر التفاتلرینه عرض ایتمک امیدنده مز).

م . ض . ی .

شعرلر:

تبریک

جانم برله ن قوشلدم شادالغینا
ایشتکاجدن «کوتوب آغان کون» کنی.
ایتم تبریک عزیزم جاندن، آگلا!
سویوب اوچلاغانک «آلی گول» کنی! ..

نیچوک کم صاندوغاچ موکلانا فونسا -
اوزینگ معشوق خوشبویلی گولگه ؛
شولایغه سینده «جانلی گول» گه قونده ،
بولوب بلبل بیک جیرلا عمرگه ! ..

ح . ج .

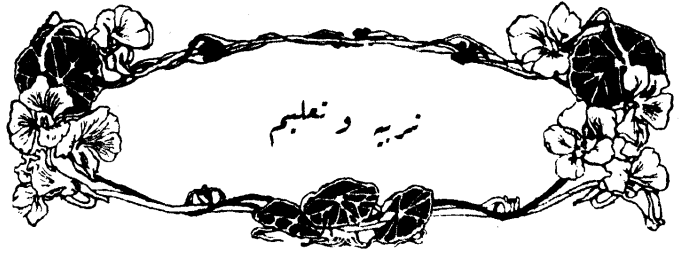

چالیشسه بیک سنه بلبل کبی قارغه فصیح اولماز
بالونله آسمانه چیقسه بر آدم مسیح اولماز
مؤبدر سیلنمز نقش تأثیراتی وجدانک
برائت ایتسه ده مجرم درونی مستریح اولماز.
اشرف .

آلسه لرده ترکلک اییه سی بولغان حیوانات و نباتات حقنده بتولای اوق آلا بولوب ایتوب بتره آیلر. درست بولارنک حیاتنده کورنگان نرسه لرنگ ده بعضیلرینی شول اوق کیمیای کوجلرنگ اشی دیب ایتوب بولسه ده، بیک کوبسی کیمیای آشنولر اثری گنه بولینچه بلکه آدم بالاسینه حاضرگه قدر ییلگی بولماغان بر قوت نتیجه سی ایکاننی اقرار ایتمی حاللری یوق .

مثلا ترکلک اییه لری اوزینه مناسب روشده اوزینه کیره کلی غذا - آزقی آلوب طوقلانا و شول طوقلانو سایه سنده، بدن اوزنده کیره کلی خدمتلری قبولر ایچون کیره ک بولغان کوجنی حاصل ایته . بو طوقلانو سببلی بدنده بولغان آشنولرده کوبسینگ، نرسه ایکاننی اربابی تدقیقات و تجربه آرقلی کیمیا و حکمت طبیعه قاعده لرینه بنا حل ایتارگه موفق بولغانلر. وقتیه بز بونی تفصیللره ک بیان ایتو امیدنده مز. بونک ایله برابر ترکلک اییه لرینگ ترکلکنده طوغو، طوغدرو واسطه سی برله کوبه یو مسئله سی بار . یومرغه اچنده چیبی اولده بر کچکنه گنه توگهره ک طاری شیکلمی کورنه ، شول توگهره ک نرسه اولا اوزایا، صوگره چیشنگ بار اعضالری تدریجا اوسه، وقتی یتکاج یومرغه قیافتی بله ن آتاسی یا آتاسینه اوخشارلق کچکنه بر قوش وجودگه کیله، تیک بو اوخشاو بتولنه ی یرینه کیلسون اوچون آتارغه اوسوگنه کیره ک بولا . منه شول ظاهرده ساده گنه کورنگان تولد- تناسل مسئله - سنده فن اربابی بیک زور بر مشکلگه اوچری که یاخشی غنه قارا غانده بو مشکل ذووالحیات نک حیات و استکمالینگ بیک کوب جهتلرینی قاپلاب آلوب حیاتنگ حقیقتنی ایضاح ایتوده اربابینه بیک زور مانع بولا . شویله که ایگ صوکنده بیک کچکنه بر وجودنکده حیاتی اوچون بزگه ییلگی بولغان کیمیای قوتلرنگ گنه اشی یتینچه یوقاریده ایتلگانچه بنی بشرگه ییلگی بولماغان بر قوتنگ اشتراگی کیره ک ایکاننی ظاهر بولا . منه شونک اوچونده بز هر بر ترکلک اییه سنه بر معجزه ایتدروب قارارغه مجبورمز . حیاتنگ حقیقتنی فیزیالوگییا (فیزیولوژییا) یا که عام منافع الاعضا اسمنده بولغان علم تیکشره . بو علمنگ نیگرینه حیوانات و نباتنگ اعضالرینگ اشکال و یصالولرندن بحث ایته طورغان علم، «علم تشریح» ده . لکن بو علم اعضالرنک طشدن کوز بله ن گنه کورنمگان کیمیای خاصه لرینه ده اهمیت بیررگه مجبوردر . شونک اوچون کیمیدان کیمیایی فیزیولوژی اسمنده مخصوص بر شعبه بولگانلر .

ترکلکنگ حقیقتی نرسه دن عبارت ایکاننی تیکشرو، علم و فکر بله ن شغلنمگان آدم بالارینگ بلورگه تلگان مسئله لرینگ ایگ آور وچوبالچقلیلر نندندر. بو مسئله ده تیوشنچه حل ایتلگانی

تل و ادبیات اوقتو اصوللری (*)

انشا و تحریر. آدمنگ اصل آدمچیلگن، روحن و بتون معنویاتن آچوب کورسه توجی قوت تل و افاده سیدر. آدم بونک آرقاسنده آدم بولا. اول، اوزینک معنوی تورمشن بتون قاتلاولری و بتون تیره نلکلری ایله باشقهرغه فقط بونگ سایه سنده گنه تانوتا آلا.

کوب آدملر باردر، که دنیاده و تورمشده اوزلرینه بیوک هم حرمتلی اورن آلو، باشقهلرنی اوز اشاره لرینه قاراتوب توتو، ناملرن مه گگیلک یه شه تو کپی تاتلی امللرن، اوزلری ایسه ن و قتلر نده - اوق، شول تل و افاده قوتی ایله تأمین ایتوب قویالر. شول تل و افاده قوتی ایله حیات میداندغه کوچلی بر آعمنی ایکنچی یاقعه بوروب یبهره آلالر کوبلر، شونگ واسطه سی ایله ادیب شاعر، فیلسوف، مخترع و موجد بولو کبی ابدی شرفلرنی قازانلر. شونگ آرقاسنده مطبوعات دنیاسینه خوجالق ایتلر. استعدادنک، قابلیتک، دها و دکانک نورلری بولوب، علم و ادبیات عالمنده یولدزلر، آیلر قویاشلر اورنن توتالر. حاصل انساننگ روحنده صافلانغان بتون قوتی، الوهیت خزینه سندن قویولغان بتون ملکیتتی، دماغنگ بتون طبیعی اسرارن یالغز شونلرغنه گه وده له ندروب میدانه قویا آادر.

شول حالده، تل درسارنده ملی مکتبلر مزننگ اینگ زور بورچلرندن برسی، شاگردلرنی بو حقده سرمایه سز قالدردماو؛ آکلانلرن توشونگانلر یا که آکلانلرغنه تله گانلرن یازوب افاده ایته آلورلق قوتی آارغه بیروب چغاررغه طرشو بولاجغنده هیچ شبهه یوقدر.

(*) ۱۴ نچی یلنک ۲۰ نچی عدد ندن باشلاب اوشبو سز لوجه آستنده یازلوب کیلگان هم بایناقفه قدر دوام ایتچک بولغان شول مقالر مز، اوز تجربلر مزگه تاپانلوب یازلیدی کبی روس منبعلر ندن استفاده ایتلوب یازلادر. روس پیداعوغلر ندن (اصول تعلیمچیلر ندن) اوشبو ذاتلرنگ اثرلر ندن استفاده ایتله : اوشینسکی، یلنیتسکی، سالونین، واختیرف، زالوتاریف، روششین، زیلینسکی، بالتالون، تیخومیروف، اسمیرنوف، پرافیسور کولمان و پالوقسوف. دیکوف هم (Народная энциклопедия) کبی اثرلر و باشقهلر.

بونک اوچون البته اوزینک آیرم یوللری، اشلری هم تحریر- یفلری بولوب، آنلر مکتبده اوزلرینه باشقه زور و اهمیتلی بر درس تشکیل ایتلر. بو درسلر انشا و تحریر درسلیدر.

انشا و تحریر سوزلری هر ایکسی ده عربچه دن آلتانلر. انشا سوزینک لغوی معناسی بار قیلو- یاصاو؛ تحریر سوزینک یازو دیکدر. شول مناسبت بله ن تلمزده بونلر، ئه تیورگه تله گان اوینی یازوب آکلانو معناسنده اصطلاح ایتلگانلر.

لکن «انشا» سوزینک معناسی کیک توکل. اول، افاده قیلورغه اویلانغان هر بر معنایی و فکرنی یازوب آکلانونی اوزینک اچینه کرتوب یته آلی. اول یالغز اوی و معنایی یازوب آکلانونک ابتدائی هم عادی درجه سن، بیرگی باصقچغنه آکلانا. اول اوقوچینی، تلنگ بیرگی وعادی نظریه سینه - صرف و نحوینه حاضرلی تورغان عملی بر واسطه. یا که تل خزینه سینک بیرگی ویقنراق ایشگن آچوب اچکه تابا کروپ کیتو ایچون بالارننگ آکلارن قوزغاتوجی، ذهن و فهملرینه یول کورسه توجی بر یته کچی.

تلنگ صرف و نحون جیناق هم قسقه ره و شده اوقوب شول حقده غی نظریه (теория) لر بله ن بر قدر تانشقاج، آنک روحینه و تورلی یه شرنلکلرینه. اچکی خزینه سینه. حاصل تفصیله ب صرف و نحوی ایله بر گه بلاغیتیه تابا یول توتولا. تدریجاً همان یوغاری باصقچقه منله. یازوجی فکرن، توغیسن، خیالی بر سوز بله ن ئه یتکانده بتون معناسن عادی یول بله ننگنه توکل بلکه اوزی تله گان بر یول بله ن حرکت ایتوب اوزی تله گانچره ک یازوب آکلانو درجه سینه کیتوله. شول مرتبه گه ایرشدرو ایچون اوقوچیغه عملی ره و شده یته کچیک ایتله باشلی.

منه، معنایی یازو بله ن افاده قیلونک شول یوغاری درجه سی «تحریر» (сочинение) بولا. «تحریر» سوزی تلمزده شول درجه ایچون اصطلاح ایتلگان هم ایتلورگه تیش. (فکر و معنایی افاده قیلوده بو درجه گه ایرشکان ذاتلرغه شونک ایچون ده محرر دیب ئه یتله).

شولای بولغاچ کو کلدر نده گی اویلر ن باشقهرغه یازوب افاده قیلو ایچون ابتدائی مکتبلر ده شاگردلر گه اویره تله تورغان یوللر، «تحریر» بولی «انشا» - стилистическое письменное упражнение یا که изложение بولادر. «تحریر» ایسه رشیدلرنگ صوگنی صنفلر ندن باشلاب، اعدادی و عالیلر ده گنه بولورغه ممکن. شولای، یازو هم تألیف اشده انشا عادی و توبه ن، تحریر ایسه یوغاری درجه در. لکن تعلیم نقطه سندن قاراغانده بولار کیریسنچه چاغشدر لا آلالر (کیریسنچه متناسبلر) چونکه معلملر

ته‌الله نیچه عصر لرد نیبری صوزلوب و دوام ای‌توب کی‌دیگان
جدی تجربه لر تعلیم و تربیه عالم‌لرن اوشبو توبه‌نده کی آچق
حقیقت آلدنده تز چو‌گه‌رگه مجبور ای‌تکان :

اوی و آنا (عائله) تربیه‌سی ایله ابتدائی مکتب تربیه‌سی ،
ابتدائی مکتب تعلیمی بالارغه آده‌غی تورمشری ایچون کبرک
بولا تورغان هر نرسه نك مایه سن ۱۴-۱۳ یلق معصوم دورلری
اچنده تو‌گول بیروب چغارا آلا ؛ بو دورلر نده کی تعلیم و تربیه -
لرنده تیشلی یول بلن بارلسه آندن سو‌گنی دورلر نده هر فنده
وهر بر درسه اوچرا لاجق آورلقلرنی تمام چیکه یته در . باشقه -
چه راق ته‌یتکانده ، بو گشاهسز دورلر نده ایکنچی دورلر نك
هر تورلی قارانغی یوللرن یاقتو ایچون ایلیکتریک آتلیری
(аппаратъ لری) تمام حاضرله نوب قبولورغه ممکندرکه اول دورلر نده
تعلیم و تربیه قیلغانده معلملر یالغز شون آتلیرنک توعه لرنگنه
باصوب بارسی قلادر .

بهس ، ابتدائی مکتبلر مز شاگردلرنک افاده قوتن یاخشی
تربیه له ب چغارورغه او یلاسه لرهم آلارنک تحریرگه بولغان استعدادلرن
یاقتو توب . یالتر اتوب چغارونی توشونسه لر اشکه مطلقا نیگردن یعنی
انشا درس لرندن انقلاب توتونورغه تیش . شاگردلرنی مطلقا انشا
درس لرندن انقلاب هم یالقاوا لایچه حاضرله رگه کبرک . بو حقه‌غی
کچککنه بر یالقاوا لقی و ته‌زگنه بر صانغه آماوچیلقنی ملی تل
نامه معلملرنک یک زور بر گناهی ای‌توب صانالسه اورنسز
بولمایه چقدر .

بو سوزلر مزی بز ، کوب مکتبلر مزنک شول حقه‌غی
حاللرن باگانگه کوره سویلیمز . کوبلر مزنک انشا درس لرینه
اهمیتسز بر کوز بلن قاراغانلقلرینه کوره بو سو‌گنی یوللرنی
یازورغه مجبورمز . حتی انشا درسن ابتدائی ایکنچی صنفدن کرونک
تیشلگن عرض ایکان چاغمزده (حالبوکه بو ئلی یک صافلق بلن
عرض ایتلگان . اصل تیشلیسی برنجی صنفدن اوق کرتلودر .)
آ کلغنه ، تعصبسزغنه دیب ایسه بله گان کشیلر مزنک ده بو حقه
بزگه بلمسز لک تاشی بلن آتقانلرن . بزنی اوزلر نك استهزاقاتش
کولکیلری آستنده قالدراغلرن کوروب شونی تاتوب بو سوزلرنی
سویلیمز . مکتب اداره‌سی باشنده تورغانلردن بو حاللر کورلسه
اول ایندی ییگره ک ایس کیتهر لک اشدر .

معلم عبدالرحمن سعیدی . « یکا تیرینبورغ » .

ایچون چن چندن مشکلی شاگردلرنی تحریرگه اویره تو توکل
بلکه انشاغه کونکدرو بولا . ایکنچی تورلی ته‌یتسه ک ، انشا
واسطه‌سی بلن تحریر درجه‌سینه حاضرله و بولا .

آچق هم اوزوب (قطعی) ته‌یتررگه ممکنکه انشاده نیقدرلی
اوزینه تیشلی یول بلن بارلسه ، اصول تعلیم قاعده لرینه نیجدلی
بوی صونولسه و شولای ای‌توب بالار انشا درجه‌سینه نیقدر کامل
حاضرله نوب اونکان بولسلر «تحریر» درجه‌سینه یتکاج اشلر شول
مرتبه‌ده چیکه یگان بولا چقدر .

انشاغه اویره تو تحریرگه اویره تودن آور ایکان هر کم ،
بر آز توشونوب قاراسه اوزی ده آ کلاب آورغه ممکن . چونکه
انشا بالارنک تل وافاده ، آک و عقل جهندن یک توبه ن بولغان
دورلر نده باشلانا هم بو باصقچ آلارنک شول هر جهندن ضعیف
دورلر نده اوتله در . اما تحریر درجه‌سینه یتکانچی بو توغریلر ده
ومعلومات جهندن ده بایتاق اوق حاضرله نگان هم کامله شکان بولالر .
باشقه هر بر درسه بولغان کبی انشا درسنده ده معلم ، بردن
بالارنک تورلی روحی حاللری ، آلارنک تل و آک جهندن
کو ته‌رلو یا که توشولرنک اولجه وی بلن یک یاقندن تانوشا آورغه
کبرک . ایکنچیدن ، بالارنک شول اوزگه رشلرینه قاراب درس
لرنی تدریج قانونینه چن معناسی بلن بوی صوندر ابلورگه تیش .
تاغنده یتکربره ک ته‌یتسه ک ، معلم بالارنک هر خصوصه‌غی
کو ته‌رلو ، آغه بارو یا که توشو- و آرتقه کیتو اولجه ون حتی
ساتیمیز بلن آکلی بارورغه وهر آدومنده شوک موافق یول
توتارغه مجبوردر .

تحریر درجه‌سینه ده بو قانونغه بوی صونولا . لکن آنده
مسئله نیچک بولغانده انشا تمرینلر نده کی کبک اوك نیچکرمی ،
چیتله شمی .

ذاتاً بزنگ آ کلاومزغه کوره . تعلیم و تربیه اصوللرنک
کوبسی ابتدائی مکتب بالاری حقه‌ده هم آلارنی شول نیچک
دورلر نده تعلیم و تربیه ایته آو ایچون توزولگانلردر . اگر آدم
تورمشنده بالاق دورنک آرتق اهمیتی و آرتق نیچکه لگی بلنمه‌سه ؛
بختلیک هم بختسز لکنک توب مایه‌سی ، اصل اورلغی شول
گشاهسز دورده ایگلوب ، نامر جه یوب قالا ایکانی دنیا یارانلغانده -
نیبری صنالوب کیلگان آچق بر حقیقت بولماسه ایدی احتمال تعلیم
و تربیه فنی دیگان علم دنیاده بونله ی بولمغانده بولور ایدی . شولای
اوق عصر مزده مدنی ملتلر آ گاهر فندن وهر بر نرسه دن اوستون
هم کبره‌کلی بر فن ایتدروب قاراماسلر ، آنی تاغن کیکه یتو تاغن
کامله شدزو ایچون میلیونر توتو اوستینه عزیز جانلرن فدا ایته
مرتبه‌سنده شول یولده طرشماسلر ایدی .

روح تربيه‌سی

خاطر (память) و آنک اهمیت

اولده کو کلدده حاصل بولوب اوتکان آ کله و تصورلر سوکندنده بالکل یوغالوب کیتیلر. خارجی بر سبب بلهن یاکه اویلانغان اویلازمز و فکرلرمزنگ تأثیری بلهن یا ایسه قوه اختیارمز یاردمی بلهن بزده نلله قاچان حاصل بولوب اوتکان تصورلر و آ کلدده یا کدن خاطرمز که کیله آله.

خاطرمز که کیلماس بورون، الک بولوب اوتکان آ کله و تصورلرنی بز بله آلیمز؛ آندی آک و تصورلر بزنگ کو کلمزده گویه برده یوق و هیچ بر وقده بولماغان کی بولالر؛ بز حاضرکی وقده فقط کو کلمزنی مشغول ایتکان آ کله و تصور حقنده غبه اویلمز و شولارنیغنه بله مز. مثلاً: بز هندسه دن بر مسئله نی حل ایتو بلهن مشغول چاغمزده، فقط شول مسئله حقنده غی تصورلرنی و آ کله نیغنه بله مز هم شول مدتده بزده بولغان تاریخ، جغرافیه و حکمت حقلرنده غی تصورلرنی و آ کله نی بز بلیمز. هندسی مسئله نی حل ایتکان چاقده گویه باشقه نرسه لر حقنده بزده هیچ آک و تصور فلان بولماغان شیکلی کورنه. کو کلمزنی مشغول ایتکان آک و تصورلردن باشقه، تصورلر و آ کله بز که کیره ک بولغانده یا ایسه بر سبب بلهن گنه، گویه کو کلمز توبندن قالقوب چغوب، بز که بله لر. تصور و آ کله بزنگ کیره ک چاقده غنه کو کلدده ظهور ایتولری انسان ایچون غایت فائده لی. اگرده انسانده غی آ کله و تصورلر باریسی بر یولی ظهور ایتسه لر و باری بر که بله لر، اول وقت آله بزنگ آراسندن اهمیتیلرن صایلاب آلور هم کیره کلی نرسه لر که اعتبارنی توجه ایتدولر انسان ایچون غایت قیین و مشقتلی بولور ایدی.

روحناک، اوزنده حاصل بولغان، تصورلرنی و آ کله نی صافلی آلوینه هم ایسکه توشره آلوینه خاطر دیپوله.

انسانک هر قابوسندهده خاطر بار. لکن اول خاطر اوزینک اشلکلیگی و قوتلیگی اعتباری بلهن تورلی کشیده تورلیچه بولا. مثلاً، قای بره و بیک تیز یادینه آله هم تیز گنه اونوتا؛ اما قای بر کشی یا گا بر نرسه نی بیک اوزاق قینلق بلهن گنه خاطرینه آله. لکن بیک نق و اوزاق زمان اول نرسه نی خاطرنده طوتا، اونوتمی. طانی اوچونچی تیپ (تور) ده گی کشیلر هر نرسه نی قینلق بلهن خاطر که آله بزده تیزاوک اونوتالر. ینه دورتنچی تیپده غی کشیلر هر نرسه نی تیز گنه کو کلدده آله بزده هم سوکندن

اوزاق و نق روشده ایسلرنده طوتالر. البته، انسانک روحی تکاملی ایچون اینک فائده لی بولغان خاطر آراقی، (دورتنچی) تیپده غی کشیلرنک خاطر ی.

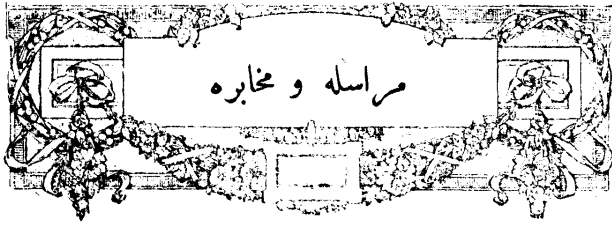
عموماً ایتکانده، انسانک روحی طورمشی ایچون خاطرناک اهمیت غایت زور. محاکمه و تفکر ایچون کیره کلی ماتیریا لنگ بارنده بز که شول خاطر بره. اگرده محاکمه هم اویلاولرنک اساسی و ماتیریا لی بولغان آ کله و تصورلر خاطرده صافلانسه لر، سیزلگاندن و بلنگاندن سوک همه سی اونوتولا بارسه لر بزنگ روحی بیک بوش و غایت فقیر بولور ایدی. اول حالده بز فقط حاضر کورگان کشیمزنی هم حاضر گنه کوروب طورغان نرسه لر نیگنه بلور و طانور ایدکه، بیاغنه کورگان کشیلرنی و اوزمزنک یورطرلمزنی سوکندن طانوماس و به آلماس ایدک. حاصل، انسانده خاطر بولماسه. اول کورو، ایشو، ایسنه، تمه و سکر سیزولرن اونوتا بارسه، انسان - انسان بولماس، بلکه بیک ضعیف و غایت قزغانچ جنک کنه بولوب قالور ایدی. البته، خاطر شول درجهده اهمیتلی بولماچ، آنک استعدادلی و یاخشی صفتلی بولویده انسان ایچون غایت کیره ک بولغان چاقده، کو کلدده گی آ کله نی و تصورلرنی خاطر، نی قدر تیز بره آله هم نی چاقلی آله نی کو کلدده اوزاق و مکمل روشده صافلی آله، آنک روحی بهاسیده شول درجهده یوغاری و روحی طورمش ایچون بولغان اهمیتیده شول قدر زور بولماچ.

خاطرنک اهمیت بولای عمومی ایتوب کنه ایتی، بلکه آنک بتون روحی طورمشنی تشکیل ایتکان، عقل، اختیار هم طویغولرغه تأثیر ایتوونده آیرم - آیرم تدقیق ایتهر که ممکن. بزده گی آک و تصورلرنک کو کلدده صافلانولری و آله بزنگ آچق هم آنق بولولری خاطر که متعاق. شولای بولماچ، آله بزنگ (آک و تصورلرنک) آله بزنده غی منطقی مناسبتدن عبارت بولغان، عقلمده شول خاطر که متعاق هم بزده بولا طورغان طویغو (حس) لر که بزده گی آ کله و تصورلر تأثیر ایتله لر. دیمک، شول تصورلر و آ کله واسطه سی بله خاطر طویغولرغه تأثیر ایتی قالمی. بزده گی تله ولر و اختیارلر ایسه، کورمه ک وقت طویغولر تأثیری بلهن وجود که کیله. دیمک، طویغولر یاردمی بلهن خاطر بزده گی تله ولر که و اختیارلرغه تأثیر ایتله.

خاطرنک استعدادی

روحده حاصل بولغان تصورلرنک همسیده عمرلک روحی خزینه بولوب اوریله لر، یعنی آله بز انسانک عمری بوینچه خاطرنده صافلانالر. حتی کو کلدده بر گنه تابقر بولغان فکرده، تیز وقده

آیتکانده، بتونهی و بالکل اونوتونک ممکن بولون بو زماندهغی علم روح عالملی اعتراف ایتمیلر. متأثر بولغان حاللارنی خاطرلی آلونک قیونلغنده یا که آنساتلغندهغنه بر قدر درجهلر بار. مرد عالم محذوف.

مقدمه. مصر خاقی یلده بر مرتبه، گوزل بر قزنی صایلاب و بیک کیوندروب بیزه «نیل» یلغسینه سالار، شوندن سوک نیلنگ سووی کوتارلوب فروانچیلیق بولا و اگرده بولای ایتماسه بر سو کوتارلمی قالوب آچلق بولا ایمش. مصر مملکتینی مسلمانلر فتح ایتکانلرندن سوک حضرت عمر «نیل» اسمینه مکتوب یازوب بیارگان. شول خط تابشرلغاندن سوک «نیل» اولگی عادتتی بتروب، قز سالوننی صورامی باشلاغان ایمش. حضرت عمر خطی تابشرلو برله بو حال بولونک برر ظاهری سبی بارمی یوقسه مجرد بر کرامات بولدیمی؟ شوشی سؤالمزغه جواب بیرسه کز ایدی.

سورا: مونک سیبلرینی تیکشرو و یا که کراماتغه حمل قیلودن مقدم، واقعه ننگ اصلی بولوب بولماوینی تیکشردی که تیوشلیدر. بو زمانده تمییش و تدقیق برله مشغول عالملر، بو واقعه ننگ اصلی بولوی حقنده شبهه ایتلر. مونلرنگ شبهلرینه سبب اوشبو نرسه لر در: ۱) طبری، بلاذری، مسعودی، ابن الاثیر بیک معتبر مؤرخلرنگ قوللرده یوری طورغان اثرلرنده بو واقعه حقنده بر نرسه ده کورلمی. اوشنداق ابن عبدالبر، ابن حجر بیک اسلام حافظلری حضرت عمر و عمرو بن العاص ترجمه لرینی سویله گان یرده شوشی ماجرا حقنده بر گنه حرف بولسون یازمیلر. اگرده مذکور خبرنگ اعتبارغه آلورلق جهتی بولسه ایدی بو عالملرنگ شول روضه اعتبارسز و مهمل قالدرولی صورت طوقاز ایدی. برسی، ایکسی اونوتوب قالدیره قالدیرلی ذکر قیلور، برسینگ مساهله سینه باشقه لری بو درجه ده بولوب کیتمازلر ایدی. حالبوکه اوشبو آدملر اسلام دنیاسینگ معتبر عالملرندن و اسلام فتوحاتینی کوچرو طوغروسنده الک کوب خدمت ایتوچیلردن بولوب کوبسینگ عصرلری، شهرلری ده بر برینه باشقه در. شونک

یا که اوزاق وقتلردن سوک بولسه ده، یا گادن کشینگ خاطرینه کیله آلاچفن، حاضرگی زماندهغی روح علماسینگ همه سیده اعتراف ایتلر؛ فقط آندی کولده بولوب اوتکان فکرلرینی و تصورلرینی ایسه کوشوروجی حالگنه بولو کیره ک. بزده گی آکلر و تصورلر ایسه، هر وقت بری برینه طوناشوب حاصل بولار، شونک ایچونده (بولای، اوستدننگنه قاراغانده بالکل خاطرده قالماغان بیک بولغان) فکرلر، بتون یلار حتی بتون عمر بوینچه بزده حاصل بولوب اوتکان حاللر بر وقت خاطرگه کیلوب توشه آلار. بو حالتی اثبات ایتو ایچون علم روح عالملی بیک کوب مثاللر کیترلر. علم روح عالمی آیرکرامی بر قز بالا حقنده بینه نیندی واقعه بیان ایته:

بر قز بالا صبی چاغندن اوق آناسندن آیرلغان. بو قز اوسوب یتکچده، آناسینگ توسن هم ئولون هیچ بر خاطرلی آماغان. کامل زورایوب یتکچکنه اول قزغه، آناسی جان بیگان بوله که کررگه توغری کیلگان. شول بولمه نی کورو بله ن قز آناسینگ توسلرن، نیچک شوندهغی کاراواتده آناسینگ آوروب یاتولرن و بو قزنی جلی - جلی سویولرن، قز تاما خاطرینه کیترگان. البته، بو مثاله اوتکان واقعه لرینی خاطرگه توشروکه بولمه سبب بولغان. بولای قاراشده، بالکل اونوتولغان بر واقعه ننگ خاطرگه کیلووی حقنده علم روح متخصصلرندن کارپینتیر (Карпентеръ) غایت عبرتلی بر مثال کیتره. بر کشی اوزینگ دوستلری بله ن بر بیارنک اوطارینه (замокъ) باررغه چقغانلر. اول کشی، بو اوطارنی بوگا چاقلی عمرمه بر کره ده کورمه دم، دیب اویلاب بارغان. اوطارنک قابقاسینه یاقلاو بله ن تگی کشی بو فابقانی، بو اوطارنی و آندهغی بیوک بالکونلرینی قاچاندر بر کورگانلنگ خاطرینه توشره باشلاغان. حتی اول چاقده ئله نیندی کشیلر بالکونده چای اچکان هم یورط اچنده ایشه کلر یورگان خاطرلی باشلاغان. لکن، نی چاقلی اویلاسه ده، بو اوطارده قاچان بولغان ایسینه توشره آماغان. شولایده بولسه، بو اوطارنی قاچانده بر کورگانلگینه اشانغانلغندن، اول کشی آنکه سینه مراجعت ایتوب اوزینگ صبی چاقلرنده نیندی یرلرده بولغانلغن صوراشقان. آناسی ایسه بو کشینگ یاش یارملق چاغنده شول اوطارده بولغان، زورلر بالکونده چای اچکنده، بو، یاش یارملق صبی، خادملر بله ن توبانده، ماللر (ایشه کلر) یاقنده طورغانن سویله گان. بو مثاله، واقعه نرسه لرنگ ده، اونوتولماسدن خاطرله نولری غایت قزقلی حاللردن سانالورلق. شوشی مثاللردن بلونه که، خاطرده آزغنه از قالدیرغان واقعه لرده، نی قدر اوزاق وقتلردن سوک بولسه ده، لایقلی سبب بولغانده، بر وقت اولگی قوتنده خاطرگه توشلر. ایکنچی تورلی

ممکنی؟ واقعه بولغان بولسه شونی ایشتمی طورولری احتمال طوتلامی... (۶۰۰) مذکور خبرگه اشانو ایسه «قز کیندروب صالحان تقدیرده نیل صووی آرتا، یوقسه آرتمی» دیگان خبرنی تصدیق قیلو بولادر. واقعا شول اوزی اشانورغه یاری طورغان اشمی؟ ایبل، ساقمار، جاییق، زی و آق صولری یاز کوشنده قار اروب صو کوبایو سیندن طاشوبده کونارمز قزو بولو نسبتده صولری کیمو طبیعی بر اش بولسه نیل صووینگ آرتووی، کیموویده باش طرفنده یاغمورلرنگ کوب و آز یاووی کبک طبیعی اشلر سیندندر. شوشندی شهه لار بولا طوروب: «سویله وچیدن ایشتم» دیب سویله نگان طوتورقسز بر خبرگه اشانو یاریمی... اگرده: «بورون زمانده بر قز کیندروب صالحه لار ساقمار صووی تاشور آلائی ایتمه سه لار تاشومغان حالنده قالور بولغان» دیب سویله وچی بولسه ایدی، شوگا اوزمز اشانور ایدیکیمی. حقیقت حالده بو اش دنیانگ ناموسینه، الله تعالی طرفندن توزولنگان سنت و طبیعت که خلا قدر.

«ولن تجد لسنة الله تبدیلا» ،

«ولن تجد لسنة الله تحویلا» .

نیندی خبرلرگه اشانورغه و نیندی خبرلرگه اشانمازغه تیوشلی بولو حقنده اسلام عالملی طرفندن توزولنگان قاعده لار بار. اگرده متواتر طریق برله کوچرلنگان بولسه ایدی «نیل» حقنده غی خبرگه اشانور و ناموس هم طبیعت خلا فینه بولا طورغان خارق عادتلدن، کراماتلدن صانار ایلك. لیکن منبئی «سویله وچیدن ایشتم» بولغان خبرگه اعتبار ایتو و اهمیت بیرو تیوشلی اشلردن، بولماسه کیرهك. والله اعلم بالصواب.

بخارا ۳۰ نچی عدد «شورا» ده بولغان «ربا» حقنده غی مقاله دن ربانگ آتی نرسه ده جاری بولوب باشقه لرده جاری بولمغانی فهمه ندر. شوگا کوره روسیه ننگ کاغد آچهلری حکمی نیچونه بولادر؟ کاغد آچه ده ربا بولامی یوقمی؟ (۲) روسیه کاغد آچه سی آتون و کموش حکمنده می یا که مال متاع حکمنده بولوب تجارت قصد ایتولسه زکات واجب اما صوندوقده طورغانده یا که بانقه لرده طوتقاندن زکات لازم ایمازی؟ (۳) روسیه کاغد آچه سینی بانقه غه بیروب ربا آوومز درستمی؟ شوشی خصوصلرده «شورا» ده جواب یازلسه ایکان دیب التجا ایده مز.

عبدالرحمن مخدوم مفتی زاده.

شورا: روسیه کاغد آچه سی حقیقت حالده حکومت بانقه سی طرفندن آتون برابرنه بیرلنگان «سند» در. قولنده اون صوملق کاغدی بولغان کشینگ حکومت بانقه سنده اون صوم آچهی بولادر.

ایچون بری ایشتمگان خبرنی ایکنچی بری ایشتورگه و برینه کیلوب یشتمگان روایت باشقه سینه یشورگه تیوشلی ایدی. ایرشه و یشه طوروب موندی الوغ خبرنی شوشی عالملرنگ یازمی قالدروولی ممکن توکل. اگرده خبرگه مطلع بولا طوروب اثر- لرینه کرتنگان بولسلر، موگا شول روایتنگ اشانورلق درجه گه ایرشماگانلگینه حمل قیلودن باشقه چاره یوقدر. (۲) مسلمان دنیاسنده غی صوکی اثرلرده ییک اورچوب کیتکان بو حکایتنگ منبئی سیوطی، مقریزی یاقوت حموی اثرلیدر. مونی سیوطی «حسن المحاضرة فی اخبار مصر والقاهرة» اسملی اثرلده (ج ۲ ص ۲۴۸) همده «تاریخ الخلفاء» اسملی کتابنده (ص ۲۹)، مقریزی (الهلال مجله سینگ خبرینه کوره) «کتاب المواعظ و الاعتبار بذکر الخطط والآثار» اسملی اثرلده (ج ۱ ص ۵۸)، یاقوت حموی «معجم البلدان» (ج ۸ ص ۳۶۲) ده بر تورلی عبارت برله کوچره ل. ییک طریشقان وقتده شوشی خبرلرنگ باشینی قیس بن الحجاج اسملی راوی غه یتکررگه ممکن. بو آدم محرتدن ۱۲۹ نچی یلده وفات ایتکان ایدی. بو آدم، مذکور خبرنی، «سویله وچیدن ایشتم» دیب روایت ایتو و شول سویله وچینگ کم ایکانلگینی ایتمی. ایندی شولای بولغاچ موگا اشانورغه و شونی بر ماجرانگ حکایتی دیب سویله رگه نیچوک ممکن بولادر... حضرت عمر زمانده بولغان شوشندی زور واقعه خبرینی ۱۲۹ نچی یلده وفات بولغان کشینگ، «بر سویله وچیدن ایشتم» دیب قیلغان روایتینگ نیندی اهمیتی بولسون؟ (۳) مصرنگ ایسکی تاریخنی تیکشردی، دینلری و عبادتلی، اجتماعی و سیاسی حاللری هر بری کتابلرده تدوین قیلندی، مونده ایسه مونلرنگ «نیل» یلغه سینه قز صالورلی حقنده اشارت ده یوق واقعه خبرلر یازلا طوروب اگرده بولغان بولسه موندی زور خبرلرلی قالماز ایدی. مصرلرنگ آدم قران قیلورلی حقنده عمومی صورنده گنه بولسه ده روایت کورلمی. (۴) اسلاملر، مصر مملکتینی قبطلردن آدیله ر. قبطلر ایسه ییک دیندار خرستیان ایدیله ر. آتا و آناسی کیرهك رضا بولسون و کیرهك بولماسون خرستیانلر قاشنده تری کشینی شولای صوغه صالحو، دینلری طرفندن منع ایتولگان بر اشدر. شونگ ایچون «قبطلر، قز کیوندروب نیل یلغه سینه صالار ایدی» دیگان سوزگه اشانورغه اصلا یارامی. (۵) یونان و روما مؤرخلری مصر حقنده ییک کوب خبرلر یازدیله ر، مصر تاریخنی تیکشردیلر. لیکن شوشندی واقعه نی اصلا ذکر ایتمیلر. تاریخ علمینه خدمت ایتو قصدی برله قبر تاشلری تیکشروچیلر، خرابه لرنی قازوب یوروچیلر، اولکلرنگ باش سویله کیرینی اولچهب شغللنوچیلر، شوندی خبرلرنی ایشته طوروب یازمی قالدورلی

اوستینه بر قات کیوم نیک ایسکیرهك،
یتیمدر دنیا غائله ایشیرهك! ...
اوستهونیه آقچه بیرمی بای طاغن،
یا کیف یوق: یا، طابالمیدر واغن.
شول رهوش کونلر ئوته هیچ طوقتامی؛
اشلی آمموش بایغه کون - تون یوقلامی.

II

قای وقتده بولغالی بیت تورلی سر،
تورلی، تورلی فلسفی هم علمی سر.
بو اولده گر بولا قالسه کیکاش،
هر بری برکه جیولغان قارت و یهش.
شول وقتده یارلی آمموش ده کیلوب؛
بیک کیره کلی سوز سویلدر، بیک بلوب.
هیچ سوزن طکلاوچی یوق حق بولسه ده،
اول، کشیدن آرتمده طورغان طوبسه ده.
شول وقتده اول فقیرلکدن جیلهب.
سجده قیباغان ته گریغه، بایلق تلهب.
بیک طرشقان طابقانن هیچ توکه گان
هم اورنسز جبرگه اسراف ایتمه گان.
کوب طرشقاچ بیلگیلی هر بر کشی،
جایلانا بیت آلی کونده طورمشی.
بس شولایوق یارلی آمموش ده بای
شول قاراننی توننی یاقرتقان آبی.
ایندی بار کشی آکار کولوب قاری:
«بیک ایسه نمی؟ صاومی احمدشاه آبی!»

III

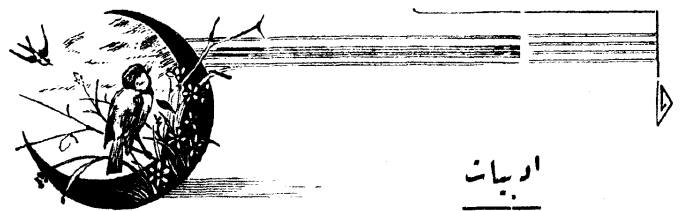
بر وقت بولغان طاغنده بر جیون، (جیولش)
مسئله زور حل قیلورغه بیک قیون.
تیز جاقرغانلر احمدشاه باینی ده؛
بیک بلملی «میکنی بای» باباینی ده
ایندی باینک اورنی تورده - یوقاری،
نی سویلی، دیب منتظر خلق باری.
شول وقتده بای، خلقنی طوقناتوب؛
سویلی باشلی بر عجب اش شاق قاتوب:
«ای جماعت، نی قیلورغه بز بویل!
بیک یاوز تچقان کیلوبدر بر ئویر!»

آنک اوستینه ده شولای یازلغان. «هر قایچان آورغه ممکن بولغان
بورچلردن زکات واجب بولسه، روسیه کاغذ آچمه سندن زکات واجب
بولووی خصوصنده کیرهك صندوقده یاتسون و کیرهك بانقه ده طورسون
توزان قدر شبهه بولورغه ممکن توگل. برنجی و اوچونچی
سؤاللرکنک جوابی شاید ذا کر افندی مقاله ارنده آچیق معلوم
بولور.

طورای . قبرلکلردن یاردم صور اوچیلر، قربانلر بوغازلاب
حاجتیرینی اوتوچیلر اوزلرینک شوشی عمللری حقنده: «اذا اعیتکم
الامور فاستعینوا من اهل القبور» مضموننده بولغان بر حدیث برله
استدلال قیلهلر. شوشی حدیث حقنده نیندی جواب بیرله در. «شورا»
اوز فیکرینی یازسون ایدی. معلم صالح صغیری.

شوراه بزنگ فکرمز قرآن آیتلرینه خلاف بولغان حدیثلرینی
حکمسز قالدروندن عبارت. «اذا اعیتکم» یا که «اذا تحیرتم فی ال-
مور...» کبک عبارتلر قرآن شریف تعلیم ایته طورغان «ایاک
نستعین» آیت شریفه سینیه قطعی صورتده خلافدر. شونک ایچون
آنی قبول ایتمه تیوشلی. مفسر آلوسی، مذکور حدیث حقنده: حدیث
عالملرینک اتفاقلرینه کوره مذکور حدیث موضوع و رسول الله
حضرتلرینه افترادر، اشانچلی محدثلرینک هیچ بری آنی
روایت ایتمی» دیمشدر.

ادبیات

آموش

I

بر اولده بار ایکان بر یارلی ایر،
بیک عقلی، بیک یواش وقارلی ایر؛
کوب سویله شمهس بر وقت یالغانلاماس،
طوغری سوزلی هیچ کشینی آداماس.
بیک فقیر بولغان شولای ده اول اوزی؛
هر وقتده بایده طورغان یاز - کوزی.
ایرته کیسه قایتقان اشدن کیچ بلن،
هر وقت بای صیلاغان تیرکش بلن.

آشاور ايجونى آزايتا باررغه، آخزده ده بتونلاى بتررگه تيوشلى. اديسور: «آدملرنگ بتون خسته لكارى معده نك نظامسزلغندن، تريسز لگندن و آور خدمتلر ايتوندن بولادر. اگرده معده شوشى مشقتدن قوتولسه بو وقتده خسته لك آزاباجق و انسانلر بىك راحت عمر سورده چكلدر» همده «آدم بالارنگ يالقاولقلى، ايرنولرى، خدمت گه كوكل قويماولرينك باش سببه، يوقودر. شونك كشافتى برله اشلى ياخشى و بركاتلى بولمى. كرده يوقولاماسلر، كوكللى بىك كوتارنكى، اوزلى بىك شاد بولاجقلى» دى ايكان.

دكر آستنه غى بابلى. پاراخودلر يورى طورغان ديلرلرنگ توبلرى بابلق و قيمتلى ماللر برله طوليدر. مثلا: «ميكسيك» ولايتنده «نازانيلو» شهري ياننده باتقان «جولدن جات» اسملى پاراخودده بر ميليون ياروم آتون بار ايدى، برلكده دكر تويينه كيتدى. «سينترال آميرىكا» اسملى پاراخود باتقانده ياروم ميليون آتون باتدى. بو روشده پاراخودلر برله برلكده باتقان آتون كموش و قيمتلى تاشلرنگ حسابى يوقدر. خلقلر، شوشى ديكر آستينه باتقان بايقلردن فائده لنور ايجون هر تورلى حيله لر ازله سهلرده بو كون گه قدر ياخشى بر چاره تابا آلماديلر. اما فرنگلر: «دنياده محال نرسه يوق» ديب اعتقاد قيلولرى سببلى بو طوغروده هميشه طريشله ر و تورلى يوللرغه كروب قاريلر ايدى. بو كونلرده شوشى خصوصده بر يول تابلغانلى غزته لرده اعلان قيلندى. آمريقا علملرندن برى صو تويينه چوما طورغان بر ماشينه چيقارغان. مونك بتون حركتى الكتريق قوتى برله بولاجق. ديكر تويينه توشوب باتقان پاراخودغه كيلگانندن صوك كيرهك يرلرني الكتريق قوتى برله تيشوب و باشقه عمللرني قيلول پاراخودنى اوستكه كوتارنا آلاجق. نيندى گنه آور نرسهلرده صو اينچنده ييكل يورگاننى سببلى بىك زور پاراخودلرني بىك آز كوچ برله كوتارو و پاراخودده بولغان بتون خزينه نى آو بىك اوگغاي بولاجقدر.

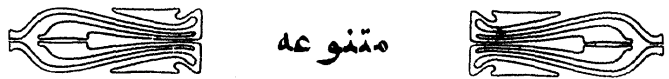
محررى: رضاء الدين بن فخرالدين.
ناشرى: «محمد شاكر و محمد ذاكر راميفلر».

Дозволено военной цензурой.

قابدروب قويغان ايدك چيرگه صوقا بارچه تچقانلر هجوم ايتكان شوگا. چاقغه قالغان صوقانك تيمرى، بيله ياوز دشمان ايكان جن تيگرى. بار تيمرنى تيشكه لب بتكان منه! بو ياوزلرغه نيچك وجدان كونه؟»

IV

بارچه سى شاق قاتديلر باى سوزينه؛ قورقو حقدى، بارچه سينك يوزينه. اول كيره كللى مسئله ايسدن چفا، بارچه سى تچقان ياوزغه بورچلا. ايندى سوز كيتدى تچقانلر باينه؛ بر نوبر تچقان صوقا يوتقان منه!!
شيخ الله طولين. «سلطاناي».

ايكى مبنوره كوپر صالحو. آمريقادا ايسكروى و طوزوى سببلى بىك زور چوقورغه صالحان بر تيمر كوپرني سوتوب ايكنجيني آماشدررغه لازم بولغان ايدى. آمريقانك بر زاوودى شوگا ايكى مينوت مدتده بر كوپر صالحى. يورى طورغان پوزدلر يرگنه مينوتده كيچكمدادى. ياگا كوپر زاوودده اشله نوب بتكان صوك شونده كوپر روشنده قورولدى. تيمر يول برله شول حالنچه اوزينك تيوشلى اورنينه كيتروب، يتكرديلر. پوزد اوتوب كيتكچده آور نرسهلرني طارندرا طورغان حيله لر برله ايسكى كوپرني چيكته آديلرده ياگا كوپرني شونك اورنينه كيتروب قويديلر. قويوب بترگان اوگغاي بر پوزد كيلوب يتدى ده آرقلى چيقوبده كيتدى. بواش هندسه علمينك ترقى قيلولوى سيبندندر.

بوقلمى و آسامى ياشاو مكنمى؟ مشهور اديسون يوقو برله آشاونك آدم بالاسى ايجون لازم نرسه توكل ايكانلگيني دعوى قيلورغه باشلادى. آنك فكرينه كوره آقرونلق برله يوقونى همده

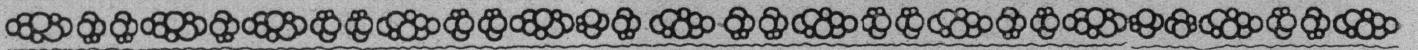
«شورا» اورنورغره اوه بشه كونده بر حيفاه ادبى، فنى و سياسى مجمره در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-й СТРАНИЦЕ (БЛОЖКИ) 30 КОП., НА 3 и 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА

Адресь: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“

آبونه بدلى: سنه لك ۵، آلتى ايلق ۲ روبله ۶۰ تين.
«وقت» برلن برگه آلوچلرغه:
سنه لك ۹، آلتى ايلق ۴ روبله ۶۰ تيندر.

ياورويا صوغشده بيك آچق بلندي . معلم افندينگ شولچاقلي
كوب جغرافيا كتابلىرى ، بويولى خريطه ، اطالاسلرغە قاراب كوز
نورلرن توگودن آغان فايدهسى ، مشقتينه قاراغانده بيك آز
بولادر .

اوشبو مفصل جغرافيا ا . ايلين نك ۱۸۹۴ نچي يلدە باصلغان
اطالاسى زورلغنده بولوب هم شول جغرافيا كتايىنگ آخرنده
نەق شول ايلين اطالاسى ترينينده يعنى ييرنك طييعى بولغانى بر
كاغدغه ، صنعى بولغانى ايكنچى كاغدغه توشرولوب ، برنجيسينه
طاو صو ، ديگگر ، كول ، يلغه ، اورمان ، بورون ، كورفز كبك
شيرنك اسملرى و ايكنچيسينه اول ، شهر كبك نرسه لرنگ
اسملرى يازولوب ، ايلين اطالاسندن هر ياغى مكمل هم نفيس
بولسون ايدى . البته بو خدمت ، آور خدمت . لكن آورلغى
بلموى تيرەن غيرتلى يەشلمز نك اجتهادلرى يانده اول چاقلى آور ،
قولدن كيلمه سلك اش توكل . بلم اوستينه طرشلق - اجتهادغه
كيرهك . غيرتلى يەشلمز اجتهاد ايتسەر مكمل و نفيس اطالاسلر
ياصاب چغارا آچاقلر . البته بو اش بر كشيگه گنه آور بولاچاق .
چونكه مونى بازار هم اطالاسن ياصار ايچون بيك كوب تلار
بلورگه تيوش . چونكه هر مملكت اوزينك جغرافياسن هم اوزينك
اطالاسن باشقه مملكتلر نكندن ياخشى هم مفصل ايتوب يازوب ،
اشلهب چغارا . مونى ايلين اطالاسى ده بيك آچق كورسه ته ؛
بزنگ روسيه مملكتينك گوبيرنالرينه چاقلى آيروب توشرولوب
بر شهرى يازلى قالماغانده ، باشقه پادشاهلقلرنك گوبيرناسن آيرو
شويله تورسن ، مشهور شهرلرينك ده كوبي يوق . كوب تللرنى
الته بر كشيگه گنه بلو آور . شونك ايچون ممكن بولسه دورت
بيش كشينك قوشلوب يازولرى ، اشلهولرى كيرهك . مونى يازوب
اشلهب چغاروچيلر بولسه ملت نك محتاج بالالرنن رحمت ايشتولرى
اوستينه ساتوب كوب فايدهده ايتەرلر ايدى . چونكه آندى مفصل
جغرافيا ، مفصل اطالاس ايله برگه توبله نوب ، بزنگ تاتار مطبو-
عائده اشله نوب چقسه بهاسى اون صوم بولسه ده ، غزته ، ژورنال
اوقوچى هر كم برەر دانەسن آوب قالور ايدى . بزنگ خلق
آندى فايدهلى كتابلرنى ساتوب آلورغه آخه سن قزغافى طورغان
بولدى . تاتار معلملرينك كوينده بر نيجه شهر دانه خريطه لر
اطالاسلرى بولا . امام صاين آز بولغانده ايكي اوچ بوزصوملق توركيه ،
مكه ، مدينه ، مصر ، بيروت و هنددن كيلگن كتابلرنك بولوى ،
اوزمزه بولماغانلق دن غنه ايكه نى هر كمگه معلوم بولسه كيرهك .
خريطه لرغە قاراغانده معلملر سودا گرلر ايچون اطالاسنگ فايدهلى
ايكه نى ، يورتورگه اوگيايلغى ده شولا يوق هر كمگه معلوم بولسه
كيرهك . احمد بديقوف .

اوغلى ۷) بيك بولاظ ، بيك بولاظنك اوغلى ۸) بلى بيك ، باى
بيك نك اوغلى ۹) على بيك ، على بيك نك اوغلى ۱۰) آسان
ميرزا ، آسان ميرزانك اوغلى ۱۱) مرتضى ، مرتضى ، بيگى
قريبه سينه كياوب بيگى بابى نسلى برله برگه توراباشلاغان . حاضرندە
مونك نسلى بيگى قريه سينده بايتق تارالغان . آسان ميرزانك
مرتضى دن باشقه ايوب ، موسى ، يعقوب ، ابراهيم ، عبدالرازق ،
داود اسملى بالالرى ده بولغان (مرتضى نك اوغلى ۱۲) خورامشاه
ميرزا ، (مرتضى بالالرنن تموش اسملىسى قرناوارغه كوچدكندن
آنك نسلى آنده بولورغه كيرەك) . خورامشاه نك اوغلى ۱۳)
عيد ملا ، عيد ملانك اوغلى ۱۴) شمس الدين ملا . (اوقازلى
امام بولوب . حج سفرندن قايتوشلى يولده وفات ايتمش) . شمس
الدين ملانك اوغلى ۱۵) محمدجان ملا ، (محمدجان ملا ، استاوى
پرستفقه زاقون غە خلاف سوزلرنى سويلەدكندن صمار غوبرناسينه
سورگونگه بيه رلوب اوچ سنه گه قريب تورغاندن صوك بيگى قريه سينه
قايتوب وفات ايتمش) . محمدجان ملانك اوغلى ۱۶) موسى ملا ،
(وفات ۱۹۱۱ - سنه فيورال ۱۶ ده . موسى ملا اوزينك اوتكنلگى
و طرشلغى آرقاسنده علم طبندن خبرى بولوب ، عمرندە بايتق
كشيلرنك تورلى آورودن سلامتە نووينه سبيچى بولغان ؛ عمرندە
آنك قولدن ، يوزدن آرتق كشي فقط سيبيرفا چوبانندن قوتولوب
وقتسز قارا توفراق آستينه كرودن خلاص بولغانلر . موسى ملانك
دورت اير بالاسى بولوب ، ايكيسى داود و محمد بيگى قريه سينده
امامتچيلك ايتمكده لر و ايكيسى اسحاق و قاسم افنديلر ايسه
روسكى - تاتارسكى اشقولالرده اوچيتل بولوب اوقوتقده لردر .
آسان ميرزاغه قدر بولغان نسانتى بابايلردن صوراشوب
بلدكمدن درستلكنده هيچ شك ايتمم . اما آناردن اوستون بولغان
بابالر توغرسنده برنى ده ايتە آلميم . ملا محمد آچورين .

بزنگ روسيه مسلمانلرينه اطالاسلى مفصل

جغرافيا كيرهك .

روسيه مسلمانلرى آزاسنده ابتدائى ، رشدى مكتبلىرى
اوچون جغرافيا كتابلرينك صانى بايتق بار . اعدادى مكتبلىرى
اوچونده محترم ف . كريموف ايلەن ن . آغايفلر طرفندن ترتيب
ايتلگن «جغرافياى عمرانى» نام اثرده اوز اورتنده خيلى فايدهلى
بولدى . لكن جغرافيا كتابلرى كوب بولسه لرده ، قسقه بولغانقلر نندن
تيوشنچه معلومات بيره آلميلر . خريطه ، اطالاسلر يمز هم شولاى
ناقصلر . بولارنك قسقه هم ناقص ايكه نچلكلىرى بوگونكى

Ш У Р О

№ 7.

АПРѢЛЬ 1 = 1915 ГОДА.

«Кتب سته و مؤلفرى»

رضاء الدين بن فخرالدين اثرى

حدیث وسنت عالملى قاشنده «كتب سته» ديب مشهور بولغان صحیح البخارى، صحیح مسام، سنن ابى داود، جامع ترمذى، سنن نسائى، سنن ابن ماجه، موطا مالك كيتابلى حقنده يازلغان بر رساله در. حدیث عامى برله شغلله نوجيلر ايجون كیره كلى معلوماتلرده بار. ۱۳۶ يتدن عبارت بو رساله نك حقى پوچتەسى برله برلكده ۵۵ تين.

آدریس : Редакция газ. „Вактъ“ въ Оренбургѣ.

«ابن عربى»

رضاء الدين بن فخرالدين اثرى

شيخ محي الدين بن عربى ترجمه حالى حقنده ترتيب ايتولگان بر رساله در. مؤنده ابن عربى نك مسلكى واوزينه خاص بولغان فكرلر نندن مهملى ذكر ايتولگان. ۱۲۶ يتده باصلغان بو رساله نك حقى پوچتەسى برله برلكده ۶۰ تين. باش اسقلادى «وقت» اداره سنده.

«ابن تيميه»

رضاء الدين بن فخرالدين اثرى

اسلام عالملى نيك ايك مشهورلر نندن بولغان ابن تيميه نك ترجمه حالى. مسلكى و فكرلى يازلغان ۱۴۸ يتلك بر اثر در. حقى پوچتەسى ايله برلكده ۶۰ تين. هر بر مشهور كيتابچيلرده ساتلور. باش اسقلادى «وقت» اداره سنده.

قامپانيه زينگر نك

تنگو ماشينالرى ساتولادر يالغز اوز مغازينلر نده غنه

قول و آياق

ماشينالرينك هر

تورليسى

مغازينلرى روسيه نك همه شهرلر نده بار.

مغازينلر نك ويۇسقىسى

تولنه

آطنهغه سومدن

باشلاب

ساخته دن □ □ ساتلاشكزا □ □